

स्थानीय सरकार
लालझाडी गाउँपालिका
शंकरपुर, कन्चनपुर
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

अन्तिम प्रतिवेदन
लालझाडी गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना

तयार गर्ने:

साई-टेक इन्फ्रास्ट्रक्चर डेभलपमेण्ट एण्ड रिसर्च प्रा. लि.

कुपण्डोल-१, ललितपुर

ईमेल: scitechidnr@gmail.com

सम्पर्क: ९८५१३३३५७८

आ. ब. २०८०-०८१

बिषय सूचि

परिच्छेद १. परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमी	१
१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा	१
१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य	२
१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु	२
१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना र दिगो विकास लक्ष्य	३
१.६ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा बिधी तथा प्रकृया	५
परिच्छेद २: मध्यमकालीन खर्च संरचना	१०
२.१ पृष्ठभूमि	१०
२.२ चुनौति तथा अवसर	१०
२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति	११
२.३.१ दीर्घकालीन सोच	१२
२.३.२ गाउँ विकासको लक्ष्य	१२
२.३.३ गाउँ विकासको उद्देश्य	१२
२.३.४ गाउँ विकासको रणनीति	१२
२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका	१३
२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका	१५
२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका	१७
२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट	१९
परिच्छेद ३: आर्थिक क्षेत्र	२५
३.१ कृषी	२५
३.१.१ पृष्ठभूमि	२५
३.१.२ समस्या तथा चुनौति	२५
३.१.३ सोच	२६
३.१.४ उद्देश्य	२६
३.१.५ रणनीति	२६
३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	२७

३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	२७
३.१.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	२८
३.१.९ जोखिम तथा अनुमान	२८
३.२ सिंचाई.....	२८
३.२.१ पृष्ठभूमि	२८
३.२.२ समस्या तथा चुनौति	२९
३.२.३ सोच.....	२९
३.२.४ उद्देश्य	२९
३.२.५ रणनीति	२९
३.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	३०
३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३०
३.२.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३०
३.२.९ जोखिम तथा अनुमान	३१
३.३ पशुपन्छी.....	३१
३.३.१ पृष्ठभूमि	३१
३.३.२ समस्या तथा चुनौति	३१
३.३.३ सोच.....	३१
३.३.४ उद्देश्य	३१
३.३.५ रणनीति	३२
३.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	३२
३.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३३
३.३.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३३
३.३.९ जोखिम तथा अनुमान	३४
३.४ उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय.....	३४
३.४.१ पृष्ठभूमि	३४
३.४.२ समस्या तथा चुनौति	३४
३.४.३ सोच.....	३४
३.४.४ उद्देश्य	३४

३.४.५ रणनीति	३५
३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	३५
३.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३६
३.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३६
३.४.९ जोखिम तथा अनुमान	३६
३.५ पर्यटन तथा संस्कृति	३७
३.५.१ पृष्ठभूमि	३७
३.५.२ समस्या तथा चुनौति	३७
३.५.३ सोच	३७
३.५.४ उद्देश्य	३७
३.५.५ रणनीति	३७
३.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	३७
३.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३८
३.५.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३८
३.५.९ जोखिम तथा अनुमान	३९
३.६ भूमि व्यवस्था, सहकारि तथा वित्तीय सेवा	३९
३.६.१ पृष्ठभूमि	३९
३.६.२ समस्या तथा चुनौति	३९
३.६.३ सोच	४०
३.६.४ उद्देश्य	४०
३.६.५ रणनीति	४०
३.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४०
३.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	४१
३.६.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४१
३.६.९ जोखिम तथा अनुमान	४१
३.७ श्रम रोजगारि तथा गरिबी निवारण	४२
३.७.१ पृष्ठभूमि	४२
३.७.२ समस्या तथा चुनौति	४२

३.७.३ सोच.....	४२
३.७.४ उद्देश्य	४२
३.७.५ रणनीति	४२
३.७.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४३
३.७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	४३
३.७.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४३
३.७.९ जोखिम तथा अनुमान	४४
परिच्छेद ४: सामाजिक क्षेत्र.....	४५
४.१ जनस्वास्थ्य तथा पोषण	४५
४.१.१ पृष्ठभूमि	४५
४.१.२ समस्या तथा चुनौति	४५
४.१.३ सोच.....	४५
४.१.४ उद्देश्य	४५
४.१.५ रणनीति	४६
४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४६
४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	४७
४.१.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४७
४.१.९ जोखिम तथा अनुमान	४८
४.२ शिक्षा, कला, भाषा तथा साहित्य	४८
४.२.१ पृष्ठभूमि	४८
४.२.२ समस्या तथा चुनौति	४८
४.२.३ सोच.....	४९
४.२.४ उद्देश्य	४९
४.२.५ रणनीति	४९
४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५०
४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५०
४.२.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	५१
४.२.९ जोखिम तथा अनुमान	५१

४.३ खानेपानि तथा सरसफाई	५२
४.३.१ पृष्ठभूमि	५२
४.३.२ समस्या तथा चुनौति	५२
४.३.३ सोच	५२
४.३.४ उद्देश्य	५२
४.३.५ रणनीति	५३
४.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५३
४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५३
४.३.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	५४
४.३.९ जोखिम तथा अनुमान	५४
४.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण	५४
४.४.१ पृष्ठभूमि	५४
४.४.२ समस्या तथा चुनौति	५५
४.४.३ सोच	५५
४.४.४ उद्देश्य	५५
४.४.५ रणनीति	५५
४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५६
४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५७
४.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	५८
४.४.९ जोखिम तथा अनुमान	५८
४.५ युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन	५८
४.५.१ पृष्ठभूमि	५८
४.५.२ समस्या तथा चुनौति	५९
४.५.३ सोच	५९
४.५.४ उद्देश्य	५९
४.५.५ रणनीति	६०
४.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६०
४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६१

४.५.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६१
४.५.९ जोखिम तथा अनुमान	६१
४.६ सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण	६२
४.६.१ पृष्ठभूमि	६२
४.६.२ समस्या तथा चुनौति	६२
४.६.३ सोच	६२
४.६.४ उद्देश्य	६२
४.६.५ रणनीति	६३
४.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६३
४.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६३
४.६.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६४
४.६.९ जोखिम तथा अनुमान	६४
परिच्छेद ५: पूर्वाधार क्षेत्र	६५
५.१ भवन, आवास तथा बस्ती विकास	६५
५.१.१ पृष्ठभूमि	६५
५.१.२ समस्या तथा चुनौति	६५
५.१.३ सोच	६५
५.१.४ उद्देश्य	६५
५.१.५ रणनीति	६५
५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६६
५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६७
५.१.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६७
५.१.९ जोखिम तथा अनुमान	६७
५.२ सडक, पुल तथा यातायात	६८
५.२.१ पृष्ठभूमि	६८
५.२.२ समस्या तथा चुनौति	६८
५.२.३ सोच	६९
५.२.४ उद्देश्य	६९

५.२.५ रणनीति	६९
५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६९
५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	७०
५.२.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	७०
५.२.९ जोखिम तथा अनुमान	७१
५.३ जलस्रोत, विद्युत् तथा स्वच्छ ऊर्जा	७१
५.३.१ पृष्ठभूमि	७१
५.३.२ समस्या तथा चुनौति	७१
५.३.३ सोच	७२
५.३.४ उद्देश्य	७२
५.३.५ रणनीति	७२
५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	७२
५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	७३
५.३.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	७३
५.३.९ जोखिम तथा अनुमान	७४
५.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	७४
५.४.१ पृष्ठभूमि	७४
५.४.२ समस्या तथा चुनौति	७४
५.४.३ सोच	७५
५.४.४ उद्देश्य	७५
५.४.५ रणनीति	७५
५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	७५
५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	७६
५.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	७६
५.४.९ जोखिम तथा अनुमान	७६
परिच्छेद ६: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र	७७
६.१ वन, भूमरक्षण तथा जैविक विविधता	७७
६.१.१ पृष्ठभूमि	७७

६.१.२ समस्या तथा चुनौति	७७
६.१.३ सोच	७८
६.१.४ उद्देश्य	७८
६.१.५ रणनीति	७८
६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	७९
६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	७९
६.१.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	७९
६.१.९ जोखिम तथा अनुमान	८०
६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	८०
६.२.१ पृष्ठभूमि	८०
६.२.२ समस्या तथा चुनौति	८१
६.२.३ सोच	८१
६.२.४ उद्देश्य	८१
६.२.५ रणनीति	८१
६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	८१
६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	८२
६.२.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	८२
६.२.९ जोखिम तथा अनुमान	८३
६.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	८३
६.३.१ पृष्ठभूमि	८३
६.३.२ समस्या तथा चुनौति	८३
६.३.३ सोच	८४
६.३.४ उद्देश्य	८४
६.३.५ रणनीति	८४
६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	८५
६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	८५
६.३.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	८६
६.३.९ जोखिम तथा अनुमान	८६

परिच्छेद ७: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र	८७
७.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	८७
७.१.१ पृष्ठभूमि	८७
७.१.२ समस्या तथा चुनौति	८७
७.१.३ सोच	८७
७.१.४ उद्देश्य	८७
७.१.५ रणनीति	८८
७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	८८
७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	८८
७.१.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	८९
७.१.९ जोखिम तथा अनुमान	८९
७.२ सङ्गठन तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह	८९
७.२.१ पृष्ठभूमि	८९
७.२.२ समस्या तथा चुनौति	९०
७.२.३ सोच	९०
७.२.४ उद्देश्य	९०
७.२.५ रणनीति	९०
७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	९०
७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	९१
७.२.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	९१
७.२.९ जोखिम तथा अनुमान	९२
७.३ राजस्व तथा स्रोत परिचालन	९२
७.३.१ पृष्ठभूमि	९२
७.३.२ समस्या तथा चुनौति	९२
७.३.३ सोच	९२
७.३.४ उद्देश्य	९२
७.३.५ रणनीति	९२
७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	९३

७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	९३
७.३.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	९४
७.३.९ जोखिम तथा अनुमान	९४
७.४ तथ्याङ्क प्रणाली र योजना तथा विकास व्यवस्थापन.....	९४
७.४.१ पृष्ठभूमि	९४
७.४.२ समस्या तथा चुनौति	९४
७.४.३ सोच.....	९५
७.४.४ उद्देश्य	९५
७.४.५ रणनीति	९५
७.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	९५
७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	९६
७.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	९६
७.४.९ जोखिम तथा अनुमान	९७

परिच्छेद १. परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले आवधिक योजना, एकीकृत नगर / गाउँ विकास योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन सहयोग गर्दछ । लालझाडी गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले लिएका समष्टिगत तथा विषयगत लक्ष्य र उद्देश्य हासिल गर्न सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता र वित्तीय सुशासन जस्ता विषयहरू सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनका मुख्य अवयवहरू हुन् । मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख उद्देश्य प्राथमिकताका आधारमा सार्वजनिक स्रोतको बाँडफाँट गरी खर्चको प्रभावकारिता बढाउनु हो । मध्यमकालीन खर्च संरचनाले विकास योजनाको लक्षित नतिजा हासिल गर्नको निमित्त उपलब्ध स्रोत साधनको प्रभावकारी विनियोजन र परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, वित्तीय सुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न अनिवार्य कानुनी व्यवस्था गरेको छ । गाउँ कार्यपालिका, विषयगत समिति, कार्यदल, विषयगत शाखा र अन्य सरोकारवालासँग राय परामर्शका साथै आवधिक योजना, उपलब्ध शाखागत सूचना, सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम आवधिक विकास योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना र चालु आर्थिक वर्षको वार्षिक कार्यक्रमलाई आधार मानी यो दस्तावेज तयार गरिएको छ ।

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा

मध्यमकालीन खर्च संरचना सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको एक औजार हो जसले सरकारसँग उपलब्ध सीमित स्रोत-साधनको वस्तुनिष्ठ आंकलन गर्ने र योजनाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँट गर्ने गर्दछ । यस संरचनामा मुख्यतः समष्टिगत आर्थिक खाका, नतिजा खाका र बजेट खाका गरी तीन वटा खाकाहरू समावेश गरिएको हुन्छ । चालु आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको उपलब्धिको आधारमा उत्पादन, रोजगारी, आय र लगानी लगायतका परिसूचक समावेश गरी मध्यमकालीन आर्थिक खाका (Medium Term Fiscal Framework (MTF)) निर्धारण गरिन्छ । स्थानीय तहलाई संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदान, राजस्व तथा रोयल्टी बाँडफाँट, आन्तरिक आय, आन्तरिक ऋण तथा अन्य स्रोत समेत आंकलन गरी क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरूप विषयगत महाशाखा-शाखा र अन्तर्गतका निकायहरूसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न कार्यक्रम तथा आयोजनागत रूपमा खर्चको अनुमान सहितको मध्यमकालीन बजेट खाका (Medium Term Budgetary Framework (MTB)) तयार गरिन्छ । यस दस्तावेज तयार गर्दा बजेटको कार्यान्वयनबाट तीन आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको समेत अनुमान गरी मध्यमकालीन नतिजा खाका (Medium Term Result Framework (MTRF)) तयार गरिएको हुन्छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना चक्रीय हिसाबले वार्षिक रूपमा तयार गरिने योजना दस्तावेज हो । यसमा पहिलो आर्थिक वर्षमा बजेटको वास्तविक स्रोत र व्ययको अनुमान हुन्छ भने त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षका लागि स्रोत र खर्चको

प्रक्षेपण गरिन्छ । पहिलो वर्षको बजेट कार्यान्वयन भएपछि उपलब्धि समीक्षा गरी बाँकी दुई वर्षको प्रक्षेपित अनुमान परिमार्जन एवम् थप एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण गरिन्छ, यो प्रकृया वार्षिकरूपमा गरिरहनु पर्दछ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रकृत्यालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ ।

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मुख्य उद्देश्य उपलब्ध स्रोत साधनलाई नीति, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम बीच तालमेल गराई सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा सुधार ल्याई वित्तीय अनुशासन कायम गर्नु हो । साथै मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तयारीका विशिष्ट उद्देश्य देहायअनुसार रहेका छन् :

- क) मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई दिगो विकासमैत्री बनाई नेपालले निर्धारण गरेका लक्ष्य सन् २०३० सम्ममा प्राप्त गर्न सहयोग गर्ने ।
- ख) आवधिक विकास योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच तादात्म्यता कायम गरी स्रोत-साधनको विनियोजनलाई उपलब्धिमूलक बनाउन बजेट खाका, नतिजा खाका र वित्तीय खाका तयार गर्नु;
- ग) दिगो विकासलाई टेवा पुर्याउने आयोजनाहरूलाई प्राथमिकीकरणका आधारमा स्रोतको सुनिश्चितता गर्नु;
- घ) स्थानीय सरकारलाई प्राप्त हुने मध्यम अवधिको आन्तरिक र बाह्य स्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट खाका तर्जुमा गर्नु;
- ङ) सार्वजनिक खर्चलाई प्रभावकारी एवम् कुशल बनाइ लक्षित प्रतिफल सुनिश्चित गर्नु ।

१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरू

सार्वजनिक खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा संविधानले व्यवस्था गरेका प्रावधानहरू एवं स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रका आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथा राजनीतिक पक्षसँग सम्बन्धित विभिन्न नीति, ऐन, नियमको कार्यान्वयन तथा दीर्घकालीन योजना, एकीकृत नगर विकास योजना, विषयगत रणनीतिक योजना र दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्ने पक्षलाई ध्यान दिनु आवश्यक छ । सो बमोजिम यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा देहायमा उल्लिखित लगायत अन्य पक्षलाई आधार लिइएको छ :

- क) नेपालको संविधान २०७२
- ख) दिगो विकासका लक्ष्यको अवस्था र मार्गचित्र (२०१५-२०३०)
- ग) अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- घ) राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, २१०० तथा पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजना (२०७६ / ०७७-२०८१ / ०८२)
- ङ) सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना (२०७६ / ०७७ - २०८१ / ०८२)
- च) नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम (आ.व. २०७७ / ०७८)
- छ) राष्ट्रिय तथा प्रदेश सरकारको मार्गनिर्देशन
- ज) लालझाडी गाउँपालिकाको आवधिक योजना (२०७८ / ०७९ - २०८२ / ०८३)
- झ) लालझाडी गाउँपालिकाको प्रोफाइल
- ञ) गाउँपालिकाका अन्य विषय क्षेत्रगत नीति र योजनाहरू

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना र दिगो विकास लक्ष्य

दिगो विकास लक्ष्य गरिबीको अन्त्य, समग्र पर्यावरण तथा पृथ्वीको संरक्षण र सबै मानिसको शान्ति एवम् समृद्धि हासिल गर्ने उद्देश्यले संयुक्त राष्ट्र सङ्घको १५औं साधारण सभाद्वारा विश्वको साझा, दिगो र सुरक्षित भविष्यका लागि ग्रहण गरिएको विश्वव्यापी लक्ष्य हो। सहस्राब्दी विकास लक्ष्य (Millennium Development Goals - MDGs) मा आधारित रही तर्जुमा गरिएको दिगो विकास लक्ष्य (Sustainable Development Goals – SDGs) मा सन् २०३० सम्ममा हासिल गर्ने गरी १७ वटा विश्वव्यापी लक्ष्यहरू, १६९ परिमाणात्मक गन्तव्य र २३२ वटा सूचक निर्धारण गरिएका छन्। यी दिगो विकास लक्ष्यहरू सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारका काम, कर्तव्य अधिकार तथा दायित्वसँग प्रत्यक्ष, परोक्ष रूपमा सम्बन्धित रहेका छन्। नेपालको दीर्घकालीन सोच समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय लक्ष्यहरू पनि दिगो विकास लक्ष्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित छन्; यसर्थ पनि सबै तहका सरकारहरूले दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। यसका अतिरिक्त, दिगो विकास लक्ष्यलाई देशको आवधिक तथा वार्षिक योजनामा समाहित गरी कार्यान्वयन गर्ने प्रतिबद्धता विश्वका अन्य राष्ट्रहरूका साथै नेपालले पनि व्यक्त गरेको सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयन नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताका रूपमा पनि रहेको छ।

स्थानीय सरकारहरू नागरिकका समस्या सम्बोधनमा प्रत्यक्ष संलग्न हुने तथा नागरिकहरूसँग प्रत्यक्षरूपमा जोडिएका हुने भएकाले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा स्थानीय सरकारको भूमिका अझ बढी महत्वपूर्ण रहेको छ। उदाहरणका लागि सबै क्षेत्रबाट सबै किसिमका गरिबीको अन्त्य गर्नु दिगो विकास लक्ष्य-१ हो। यो लक्ष्य हासिल गर्ने सन्दर्भमा गरिबीमा रहेको जनसङ्ख्याको पहिचान गर्न र स्रोत तथा सार्वजनिक वित्तलाई सम्बन्धित गरिब व्यक्ति-समुदायसम्म केन्द्रित गर्न स्थानीय सरकारको भूमिका तुलनात्मक रूपमा बढी प्रभावकारी हुने भएकाले दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न स्थानीय सरकारहरूको भूमिका अहम् छ। नागरिकहरूसँग प्रत्यक्ष जोडिनुका अतिरिक्त संवैधानिक अधिकार र जिम्मेवारीका हिसाबले पनि दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा स्थानीय तहहरूको भूमिका महत्वपूर्ण छ। सेवा प्रवाह र स्थानीय पूर्वाधार विकासलगायतका कार्यजिम्मेवारी स्थानीय तहको कार्यक्षेत्रमा पर्ने भएकोले दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न यसको स्थानीयकरण गर्ने महत्वपूर्ण अभिभारा स्थानीय तहमा रहन गएको छ। साथै, सरकारको एकल प्रयासले मात्र पनि दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न सम्भव छैन। यसका लागि निजी क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र, नागरिक समाज, समुदाय, विकास साझेदार लगायत विकासका सरोकारवालाबीचमा साझेदारी हुनु पनि उत्तिकै जरुरी छ।

दिगो विकास सम्बन्धित राष्ट्रको आर्थिक तथा सामाजिक विकास र वातावरण संरक्षणको एकीकृत अवधारणा भएकाले सदस्य राष्ट्रले दिगो विकास लक्ष्यलाई आन्तरिकीकरण वा स्थानीयकरण गर्नु आवश्यक छ। अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा सहमती भएका विकासका मुद्दामा सरकारको जिम्मेवारी पूरा गर्ने यो एउटा मुख्य माध्यम समेत हो। नेपालले चौधौं योजनादेखि नै दिगो विकास लक्ष्यलाई आन्तरिकीकरण गरिरहेको छ, जसअनुसार आयवृद्धि, गुणस्तरीय मानवीय पूँजी निर्माण र आर्थिक जोखिमको न्यूनीकरण गर्दै वि.सं. २०७९ सम्ममा अति कम विकसित देशबाट विकासशील देशमा स्तरोन्नति गर्ने र वि.सं. २०८७ सम्ममा दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्दै उच्च मध्यम आयस्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नति हुने गरी दीर्घकालीन लक्ष्य लिइएको छ। सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय स्तरमा आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा दिगो विकास लक्ष्यहरूलाई साङ्केतीकरण गरी सम्बन्धित योजनाले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा पुर्याउने योगदानको आँकलन गरी

समग्र विकास उपलब्धीलाई दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तीतर्फ उन्मुख गराउने प्रयास हुँदै आएको छ । दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन प्रदेश तथा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन (नमूना) तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । यसका अलावा, दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनलाई अझ प्रवलीकरण गर्न दिगो विकास लक्ष्य अनुकूलको स्थानीय आवधिक योजना तर्जुमा, दिगो विकास लक्ष्य अनुरूपको मध्यमकालीन खर्च संरचना, वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा, दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा लागि चालु तथा पुँजीगत खर्चको व्यवस्थापन, दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा लागि समन्वय, सहकार्य तथा साझेदारीको आवश्यकता रहेको छ ।

सार्वजनिक वित्तलाई दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीतर्फ उन्मुख हुने गरी लगानी नगरेसम्म दिगो विकासको अपेक्षित उपलब्धी हासिल नहुने भएकाले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा सार्वजनिक वित्तको अहम् भूमिका रहेको छ । यसर्थ, स्थानीय तहहरूले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान गर्न सार्वजनिक वित्तलाई दिगो विकास लक्ष्यका प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रमा लगानी गर्नु आवश्यक हुन गएको छ । लगानीबिना दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त हुन नसक्ने र सामाजिक, आर्थिक, भौतिक विकास र वातावरण संरक्षणमा लगानीको मुख्य स्रोत सार्वजनिक वित्त भएकाले स्थानीय तह लगायत प्रदेश र सङ्घस्तरमा समेत दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा सार्वजनिक वित्तको मुख्य भूमिका रहेको छ । दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयनका लागि वार्षिक रूपमा नेपाललाई औसत रु. २०२४.८ अर्ब आवश्यक पर्ने र यसको ५४.८ प्रतिशत सार्वजनिक क्षेत्र, ३६.५ प्रतिशत निजी क्षेत्र, ४.४ प्रतिशत घरपरिवार र ४.३ प्रतिशत सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट योगदान हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । यस आँकडाबाट पनि दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा सार्वजनिक क्षेत्र तथा सार्वजनिक वित्तको भूमिका अहम् रहेको देखिन्छ ।

सबैजसो दिगो विकास लक्ष्यहरू स्थानीय सरकारका कानुनी कार्यजिम्मेवारीभित्र र जनअपेक्षालाई संवोधन गर्ने किसिमका रहेका छन् । दिगो विकास लक्ष्य-१ (शून्य गरिबी), लक्ष्य-२ (भोकमरीको अन्त्य), लक्ष्य-८ (मर्यादित काम तथा आर्थिक बृद्धि) र लक्ष्य-१० (असमानताको न्यूनीकरण) सँग जोडिएका छन् । संविधानले स्थानीय तहहरूलाई स्थानीय बजारको व्यवस्थापन, कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, सहकारी जस्ता स्थानीय आर्थिक विकासको जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले लघु, घरेलु तथा साना उद्योगको दर्ता तथा नियमनसम्बन्धी र स्थानीय संघ संस्था दर्ता, नियमन र परिचालनको जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । यसर्थ, स्थानीय सरकारका उक्त जिम्मेवारीहरू दिगो विकास लक्ष्य १, लक्ष्य २, लक्ष्य ८ र लक्ष्य १० सँग सम्बन्धित छन् ।

स्थानीय सरकारको अर्को महत्वपूर्ण कार्यक्षेत्र सामाजिक विकासको क्षेत्रमा स्थानीय तहको क्षेत्राधिकारभित्र चारवटा प्रमुख क्षेत्र पर्दछन् । यसमा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, खानेपानी तथा सरसफाई, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता जस्ता पक्षहरू रहेका छन् । सामाजिक विकाससँग दिगो विकास लक्ष्यका चारवटा लक्ष्य, लक्ष्य-३ (स्वस्थ जीवन), लक्ष्य-४ (गुणस्तरीय शिक्षा), लक्ष्य-५ (लैंगिक समानता) र लक्ष्य-६ (स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई) का लागि आवश्यक बजेटको सुनिश्चितता गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचनाको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ ।

स्थानीय तहको अर्को कार्यक्षेत्र पूर्वाधार विकासतर्फ दिगो विकास लक्ष्य-९ (उद्योग, नवीनता एवम् पूर्वाधार), लक्ष्य ११ (दिगो शहर तथा समुदाय) र लक्ष्य ७ (दिगो तथा सफा ऊर्जा) पर्दछन्। वातावरणीय दिगोपनाको सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्य-१२ दिगो उत्पादन तथा उपभोग तथा उत्पादनप्रति जवाफदेहिता), लक्ष्य-१३ जलवायुसम्बन्धी कार्य), र लक्ष्य-१५ (जमिनमाथिको जीवन) जोडिएका छन्। यसरी, दिगो विकास लक्ष्य र स्थानीय सरकारका कार्यक्षेत्रमा ठूलो हदसम्म समानता रहेको छ। स्थानीय सरकारले आफ्नो प्राथमिकताका आयोजना तथा कार्यक्रममा स्रोतको सुनिश्चितता गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नुपर्ने कानुनी अनिवार्यता हुनु र स्थानीय सरकारका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू दिगो विकास लक्ष्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित हुने भएकाले दिगो विकास दिगो विकास लक्ष्य र मध्यमकालीन खर्च संरचनाबीच पनि प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहेको छ।

लालझाडी गाउँपालिकाले हालसम्म दिगो विकास लक्ष्यमा केन्द्रित गरी दिगो विकास लक्ष्य, महत्व, जिम्मेबारी सम्बन्धी जनप्रतिनिधी, कर्मचारीहरूलाई जानकारीमूलक तालिम कार्यक्रम प्रस्तावित गरेको छ। दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्न प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा योगदान पुर्याउन वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम र मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीलाई दिगो विकास मैत्री तुल्याउने अठोट लिएको छ। दिगो विकास लक्ष्य स्थानियकरणमा आधारित रही गाउँपालिकाको सङ्घीय सरकार तथा बागमती प्रदेशसँग समन्वय सहकार्य गरी कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने र गाउँपालिकाका शाखागत कार्यक्रमहरू दिगो विकास लक्ष्यमा आधारित भई समिक्षा गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने अभ्यास रहेको छ।

उपर्युक्त पृष्ठभूमिमा यस मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई पनि दिगो विकास लक्ष्यमैत्री बनाउने प्रयास गरिएको छ। यसका लागि दिगो विकासका लक्ष्य तथा सूचकहरू र यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको लक्ष्य तथा सूचकहरूबीच अधिकतम सामञ्जस्यता एकरूपमा कायम गर्ने प्रयास छ। यसमा प्रस्तुत आर्थिक खाका तथा नतिजा खाकामा प्रस्तुत सबै सूचकहरूले प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरूलाई कुनै न कुनै रूपमा योगदान गर्दछन्। दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा बजेटको बाँडफाँटको अवस्था अध्ययन गरी योजना अवधिमा कुन-कुन दिगो विकास लक्ष्यमा के कति बजेट प्राप्त हुन सक्छ भनी अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्तुत विषय उपक्षेत्रगत सोच, उद्देश्य तथा रणनीतिहरू प्रत्यक्ष वा परोक्षरूपमा दिगो विकास लक्ष्यलाई नै योगदान पुर्याउने खालका रहेका छन्। समस्या चुनौतीहरूको विश्लेषण गर्ने क्रममा दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्नमा रहेका समस्या चुनौतीहरूलाई पनि आवश्यकताअनुसार विश्लेषण गरिएको छ। दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान पुर्याउने आयोजना तथा कार्यक्रमहरू र दिगो विकास लक्ष्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित क्षेत्रलाई प्राथमिकीकरण गरी लगानीको सुनिश्चितता गर्ने कार्यलाई पनि यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका क्रममा विशेष ध्यान दिइएको छ। समग्रमा यस लालझाडी गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई अधिकतम रूपमा दिगो विकास लक्ष्यमैत्री बनाउने प्रयास गरिएको छ।

१.६ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा बिधी तथा प्रकृया

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार गरेको स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित), स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको साङ्केतीकरण श्रोत पुस्तिका, २०७९ र स्थानीय तहको दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न सहयोगी श्रोत पुस्तिका, २०७९, लालझाडी गाउँपालिकाको आवधिक योजना लाई आधारमानी यो दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना

तयार गरिएको छ । यसका साथै संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका बिभिन्न ऐन, नीति, नियम, कार्यविधि लगायत लालझाडी गाउँपालिकाका प्रतिवेदनहरू, बिभिन्न स्रोतमार्फत प्राप्त तथ्याङ्कहरू पनि समेट्ने प्रयास गरिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमामा निम्न बमोजिमको चरण तथा प्रक्रिया अबलम्बन गरिएको छ :

चरण १: तयारी चरण

प्रकृया १: प्राविधिक सहयोगका लागि टोली परिचालन

मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीमा सहजीकरण गर्न परिचालित हुने प्राविधिक सहयोग टोली गठन गरी अभिमूखीकरण गरियो । अभिमूखीकरणमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा, तयारी प्रक्रिया ढाँचा एवं औजारहरूको सम्बन्धमा प्राविधिक सहयोग टोलीका सदस्यहरूबीच समान बुझाइ कायम गरियो । साथै यस अभिमूखीकरण कार्यक्रममा समय सीमा, सम्पन्न गर्नुपर्ने कार्य, गाउँपालिका र परामर्शदाताको जिम्मेवारी स्पष्ट गरी परिचालन गरियो ।

प्रकृया २: नीतिगत, कानुनी दस्तावेज, दिग्दर्शन एवं अन्य उपयोगी सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

प्राविधिक सहयोग टोलीद्वारा स्थानीय तहको योजना, श्रोत प्रक्षेपण र सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित नीति, कानून, दिग्दर्शन र कार्यविधि लगायतका सान्दर्भिक दस्तावेज संकलन एवं अध्ययन गरियो । दस्तावेजहरूको अध्ययनबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा व्यवस्था गरिएका महत्वपूर्ण तथा सान्दर्भिक विषय वस्तुहरू पहिचान गरियो । मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा क्रममा निम्न बमोजिम सन्दर्भमा सामग्रीहरू अध्ययन एवं समीक्षा गरियो :

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्तव्यवस्थापन ऐन, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायीत्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७
- अन्तर-सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण कार्यविधि
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको वित्तीय हस्तान्तरणको अभ्यास
- नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार एवं सम्बन्धित स्थानीय सरकारको वित्तीय ऐनहरू
- नेपाल सरकारको क्षेत्रगत नीति, कानून, मार्गदर्शन र मापदण्ड
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित)
- स्थानीय सरकारको बजेट तथा योजना तर्जुमा हाते किताब, २०७७
- नेपाल सरकारको दीर्घकालीन सोच, पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजना, प्रदेशका योजनाहरू
- लालझाडी गाउँपालिकाको आवधिक योजना
- लालझाडी गाउँपालिकाको प्रोफाइल

- लालझाडी गाउँपालिकाको विषय क्षेत्रगत नीति र योजनाहरु
- सुदूरपश्चिम प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना
- संघ तथा प्रदेशको सान्दर्भिक नीति, कानून तथा प्रतिवेदनहरु
- लालझाडी गाउँपालिकाका सान्दर्भिक नीति, कानून तथा प्रतिवेदन आदि ।

प्रक्रिया ३: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा, औजार र कार्ययोजना तर्जुमा

स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी सम्बन्धी दिग्दर्शनमा उल्लेखित विधि, औजार एवं कार्ययोजना सम्बन्धमा गाउँपालिकामा प्रारम्भिक बैठकको आयोजना गरी छलफल गरियो । यस बैठकमा गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विभिन्न महाशाखा - शाखाका प्रमुखहरु लगायतको उपस्थिति रहेको थियो । बैठकमा भएको छलफलका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी विधि तथा प्रक्रिया औजार र दस्तावेजको ढाँचाको प्रस्ताव तयार गरियो । साथै, बैठकमा आएका सुझाव र पृष्ठपोषणका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी कार्ययोजना तर्जुमा र परिमार्जन गरियो ।

चरण २: लेखाजोखा चरण

प्रक्रिया ६: अभिमूखीकरण तथा प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना

वि.सं. २०८० चैत्र ४ गते मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जु प्रक्रियाको सम्बन्धमा साझा बुझाइ तयार गर्ने उद्देश्यले एक दिने अभिमूखीकरण कार्यक्रमको आयोजना गरियो । उक्त कार्यक्रममा नगरपालिकाका विषयगत शाखाको कर्मचारीको सहभागिता रहेको थियो । कार्यशालामा मध्यमकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी अवधारणा, कानूनी आधार, विधि तथा प्रक्रिया औजार, संस्थागत व्यवस्था र कार्ययोजना प्रस्तुति गरी यस सम्बन्धमा स्पष्टता तथा बुझाईमा एकरूपता कायम गरियो । मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल गठन तथा कार्य योजनाको स्वीकृति र यस सम्बन्धमा स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, विषयगत समिति, कार्यदल र विषयगत शाखाको जिम्मेबारी तथा भूमिका समेत स्पष्ट गरियो । मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धमा गठन गरिएको कार्यदलको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत छ ।

प्रक्रिया ७: विषयगत समिति तथा शाखाहरूसँग परामर्श तथा छलफल

विषयगत रणनीतिक योजना, आवधिक योजना र वार्षिक योजनाको उपलब्धि समीक्षाका लागि विषयगत समितिहरूसँग छलफल गरियो । यस छलफलबाट विषयगत समिति तथा शाखाका प्रमुख उपलब्धि, चालु आयोजना, सालबसाली आयोजना तथा कार्यक्रम, विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना तथा सम्भाव्यता अध्ययन र लागत अनुमान भएका आयोजना र कार्यक्रमहरुको विवरण संकलन गरियो । सो छलफलबाट विषय क्षेत्रगत योजनाको सूची तयार र हरेक आयोजनाको उप-क्षेत्रगत रूपमा श्रोत आवश्यकता निर्धारण गरियो ।

प्रक्रिया ८: श्रोत तथा खर्चको अनुमान र त्रिवर्षिय प्रक्षेपण

अन्तर-सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण, राजस्व बाँडफाँड लगायतका विभिन्न श्रोतबाट उपलब्ध हुने रकमलाई विगत आर्थिक वर्षहरूको श्रोतको उपलब्धताका आधारमा तथा आन्तरिक श्रोतलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको श्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो । विगत आर्थिक वर्षहरूको खर्च सहित नगर गौरवका आयोजना, चालु तथा बहुवर्षीय आयोजना र एकीकृत नगर विकास योजना, विषयगत क्षेत्र रणनीति र गुरुयोजना अनुसारका प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको कार्यान्वयनमा आवश्यक पर्ने श्रोतलाई मध्यनजर गरी खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो । श्रोत तथा खर्च प्रक्षेपणका आधारमा तीन वर्षको विषय क्षेत्र तथा उपक्षेत्रगत बजेट सीमा निर्धारण गरियो । यसरी तयार गरिएको बजेट सीमालाई सबै विषयगत महाशाखा र शाखामा क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि उपलब्ध गराइयो ।

चरण ३: तर्जुमा चरण

प्रक्रिया ९: क्षेत्रगत योजना तर्जुमा

विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि विषयगत शाखासँग छलफल तथा बैठक गरियो विषयगत महाशाखा-शाखा-एकाइका कर्मचारी तथा विषयगत समितिका पदाधिकारीहरूको सहभागिता रहेको छलफलबाट प्रत्येक उप-क्षेत्रका आगामी तीन वर्ष सञ्चालन गरिने आयोजना तथा कार्यक्रमको पहिचान गर्ने, प्राथमिकता निर्धारण गर्ने, लागत अनुमान यकिन गर्ने र आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि स्रोत आवश्यकता निर्धारण गर्नुका साथै स्थानीय रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकताक्रम, दिगो विकास लक्ष्य, लैंगिक तथा जलवायु संकेतका आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजना तथा उप-क्षेत्रको सांकेतिकरण गरियो ।

प्रक्रिया १०: विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयारी

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शनका आधारमा विषयगत महाशाखा / शाखा / एकाइ सँग छलफल गरी उप-क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गरियो । यसरी तयार गरिएको उप-क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत गरी विषयगत क्षेत्र मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरियो ।

प्रक्रिया १२: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारी

निर्धारित ढाँचामा विषयगत क्षेत्रका मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत गरी मध्यमकालीन खर्च संरचनाको एकीकृत मस्यौदा दस्तावेज तयार गरियो । यस क्रममा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिसँग राय परामर्श गरियो । त्यसैगरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका क्रममा आवधिक योजना, विषयगत क्षेत्र मध्यमकालीन खर्च संरचनाको विवरण, विषयगत क्षेत्र योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रम समीक्षाबाट प्राप्त उपलब्धि विवरण तथा क्षेत्रगत रणनीतिक र गुरुयोजनाको परिमाणात्मक लक्ष्यलाई आधार लिइएको थियो । यस दस्तावेजमा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ (परिमार्जित) को व्यवस्था बमोजिम समष्टिगत मध्यमकालीन

वित्तीय खाका, मध्यमकालीन नतिजा खाका र मध्यमकालीन बजेट खाका साथै विषयत क्षेत्रको स्थिति, नतिजा खाका, वित्तीय योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको सारांश तयार गरि प्रस्तुत गरिएको छ ।

चरण ४: स्वीकृति चरण

प्रक्रिया १३: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रस्तुति, छलफल तथा सुझाव संकलन

उल्लिखित विधि प्रक्रियाबाट तयार गरिएको मस्यौदा दस्तावेज प्रस्तुति तथा छलफल गरि आवश्यक सुझाव संकलन गर्ने उद्देश्यले गाउँपालिकामा वि.सं. २०८१ जेठ २० गते अन्तरक्रिया कार्यक्रम गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, महाशाखा तथा शाखा प्रमुखहरु तथा सम्बद्ध अन्य कर्मचारीहरुको सहभागिता थियो । उक्त कार्यक्रममा मस्यौदा प्रतिवेदनका मुख्य पक्षहरुमा प्रस्तुति तथा छलफल गरी आवश्यक थप सूचना तथा तथ्यांक संकलनका साथै विषयगत क्षेत्र तथा उपक्षेत्रगत मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको विस्तृत विवरण तयार गरियो । त्यसैगरी विषय उपक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको प्राथमिकिकरण तथा सांकेतिकरणलाई समेत अन्तिम रूप प्रदान गरियो ।

प्रक्रिया १४: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा तयारी

मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल कार्यक्रमका साथै विभिन्न महाशाखा / शाखाहरुबाट प्राप्त सुझावहरु तथा दस्तावेजमा अपुग भएका आवश्यक सूचना तथा तथ्यांकहरु विभिन्न शाखाहरुबाट संकलन तथा समावेश गरी मध्यमकालीन खर्च संरचनाको यो अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

प्रक्रिया १४: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति

उपरोक्त चरण र प्रक्रिया अनुसार तयार भई बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट पेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचना उपर कार्यपालिकामा आवश्यक छलफल र स्वीकृति पश्चात अनुमोदनका निमित्त नगर सभामा पेश गरी स्वीकृत गरियो ।

परिच्छेद २: मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा दशौं योजना देखि नै मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा साधन र स्रोतको विनियोजन गर्ने पद्धतिको शुरुवात गरिएको हो। सामाजिक तथा आर्थिक विकास र समृद्धिका लागि सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यसका लागि साधन स्रोतको विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता तथा वित्तीय अनुशासनका तीनै पक्ष उत्तिकै प्रभावकारी हुनुपर्दछ। यी तीनवटै पक्षहरूमा सुधार गर्ने उपाय तथा औजारको रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई लिइन्छ।

सङ्घीय संरचना अनुरूप अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी सङ्घीय कानूनले संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा आ-आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रका विषयहरूमा हुने सार्वजनिक खर्चको अनुमानित विवरण तयार गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। उक्त विवरणमा वित्तीय ब्यवस्थाका लागि आवश्यक पर्ने रकम सहितको चालु खर्च, पूँजीगत खर्च खुलाउनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। उपरोक्त संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार लालझाडी गाउँपालिकाले तय गरेको दीर्घकालीन सोच सहितको आवधिक योजना अनुसार प्राथमिकताका क्षेत्रमा साधन स्रोतको विनियोजन सहितको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना आवश्यक रहेको छ।

नेपाल सरकारले घोषणा गरेको समृद्ध नेपाल: सुखी नेपालीको दीर्घकालीन सोच अनुरूप तयार चालु पन्ध्रौं योजना, सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारको प्रथम आवधिक योजना र गाउँपालिकाको आवधिक योजनाका नीति तथा कार्यक्रमलाई यस दस्तावेजमा समेट्ने प्रयास गरिएको छ। योजना तथा विकास उपलब्धिको सफलता वित्तीय सङ्घीयताको कुशल व्यवस्थापन, तीव्र आर्थिक वृद्धि एवम् विकास कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा निर्भर रहन्छ। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले यसतर्फ गाउँपालिकालाई मार्गदर्शन गर्नेछ।

आर्थिक वर्ष (२०८१/०८२-२०८३/०८४) का लागि तर्जुमा गरिएको यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाले तीनै तहका सरकारहरूका योजनाहरूको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता तथा नगरपालिकाको घोषणा, प्रतिवद्धता, विगत आर्थिक वर्षका वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र दिगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्रलाई मुख्य आधारका रूपमा लिइएको छ। गाउँपालिकाका तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरू, प्राथमिकता तथा विकास कार्यक्रम र स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्र संलग्न कार्यसूची अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनालाई यस संरचनामा समेट्ने प्रयास गरिएको छ।

२.२ चुनौति तथा अवसर

संविधान प्रदत्त २२ वटा एकल अधिकार र संघ प्रदेश र स्थानीय तहका १५ वटा साझा अधिकारलाई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकासँग पर्याप्त कानून तथा नीतिहरू तयार गर्नु आवश्यक हुन्छ। संविधानले प्रत्याभूत गरेका मौलिक हक र संविधान प्रदत्त अधिकारको कार्यान्वयन, दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौं योजना, सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना र गाउँपालिकाको आवधिक योजनाको उद्देश्य हासिल गर्न गाउँपालिकामा पर्याप्त ऐन तथा नीतिहरू बनिनसक्नु, वित्तीय सङ्घीयताको मर्म अनुरूप स्थानीय तहको जिम्मेवारी पुरा गर्न साधन स्रोतको अनुमान, प्राथमिकताका

क्षेत्रमा लगानी, मानव संसाधन र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु र स्थानीय सरकारमा उपलब्ध सार्वजनिक खर्चको कुशल, समन्यायिक र नतिजामूलक व्यवस्थापन गरी विनियोजन दक्षता, कार्यान्वयन कुशलता र प्रभावकारी वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुलाई प्रमुख चुनौतिको रूपमा लिएको छ। यसै गरेर जंगली जनावरहरूसँगको द्वन्द्व, प्राकृतिक प्रकोप, नदीमा आउने बाढी तथा डुबानले पार्ने क्षतिको व्यवस्थापन हुन नसक्नु, कृषि र पशुजन्य पूर्वाधारको अभाव, पर्यटकीय उत्पादनको पूर्वाधार तथा सूचना केन्द्रको अभाव, भौतिक पूर्वाधारको आधुनिकीरण हुन नसक्नु, सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूमा प्राविधिक शिक्षाको पहुँचमा कमी हुनु, वडागत जनधनत्वका आधारमा विद्यालयको व्यवस्था हुन नसक्नु, विपन्न वर्गमा स्वास्थ्य सेवाको सहज पहुँच हुन नसक्नु, भौतिक संरचनाहरू बालबालिका, अपाङ्ग तथा महिलामैत्री नहुनु, बाल विवाह, जातिय छुवाछुत कायमै रहनु, केहि वस्तिहरूमा परिवारमा खानेपानीको पहुँचमा कमी, गाउँ ससरसफाईका लागि फोहोर वर्गीकरण तथा प्रशोधन विधि नअपनाउनु र खेल मैदानहरूको पूर्वाधार विकास पर्याप्त नहुनु चुनौतिपूर्ण रहेका छन्।

समग्र देशकै कुल गार्हस्थ उत्पादन, राजस्व एवं कृषि, उद्योग तथा सेवा क्षेत्रको एक हिस्सा ओगट्ने सुदूरपश्चिम प्रदेश अन्तर्गत रहेको लालझाडी गाउँपालिकाको धरातलीय अवस्थितिले आफैमा धेरै सम्भावना तथा अवसर बोकेको छ। तराई क्षेत्र अन्तर्गत कन्चनपुर जिल्लामा पर्ने लालझाडी गाउँपालिका नेपालका उच्च कृषि उत्पादकत्व भएका क्षेत्रहरू मध्ये एक हो। तसर्थ व्यावसायिक कृषि यहाँको प्रमुख सम्भावना भएको क्षेत्र हो। अर्को तर्फ नेपालका प्रमुख शहरहरूमा सहज पहुँच प्राप्त गर्न सकेमा यो गाउँपालिकाका लागि कृषि, उद्योग व्यवसाय, पर्यटन क्षेत्रको विकासको सम्भावना तथा अवसर दुवै छ। अर्को तर्फ जैविक विविधता तथा जलाधार युक्त क्षेत्रको प्रवर्धनबाट गाउँपालिकाले धेरै लाभ लिन सक्ने देखिन्छ। विद्यमान पर्यटन व्यवसायलाई थप आकर्षक बनाई “साँस्कृतिक पर्यटकीय हव” को रूपमा विकास गर्न सकिने संभावनाहरू पनि छन्। वैदेशिक रोजगारी तथा अध्ययनबाट फर्किएका युवामार्फत विश्वस्तरको ज्ञान, सीप, अनुभव तथा प्रविधि हस्तान्तरण, वित्तीय सेवा र स्थानीय स्रोत परिचालन गरी गाउँपालिकामा उद्यमशीलता विकास, रोजगारी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै आर्थिक सामाजिक रूपान्तरणको दिशामा अगाडी बढ्ने समेत अवसर सिर्जना भएको छ। यसका साथै कोभिड १९ लगायतका महामारी र अन्य विपदले गर्दा अझ बलियो सुरक्षित निर्माण, उत्थानशीलता र वातावरणीय सन्तुलनका दिशामा यस खर्च संरचना केन्द्रित हुने प्रेरणा दिएको छ।

सङ्घीय शासन प्रणाली अनुसार तीनै तहमा निर्वाचित सरकारहरू क्रियाशिल हुनु, नीति, कानून, योजना र मापदण्ड निर्माणभई कार्यान्वयनमा जानु, स्थानीय सरकारहरू बीच दिगो विकासका कार्यहरू क्रमशः कार्यान्वयन हदै जानु अहिलेका प्रमुख अवसरहरू हुन्। नगरपालिकामा स्थानीय विशेषतामा आधारित तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान तथा योजना निर्माण, मानव पूँजी निर्माण, सार्वजनिक सेवा प्रवाह सुधार, पूर्वाधार विकास, स्थानीय उत्पादन, रोजगारी र आयआर्जन वृद्धि, गरिबी निवारण, प्राकृतिक, भौगोलिक, पर्यावरणीय, सामाजिक तथा साँस्कृतिक विविधताको उपयोग आदि अवसरहरू सिर्जना भएका छन्।

२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति

नेपाल सरकारको “समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली” तथा प्रादेशिक सरकारको लक्ष्य तथा लालझाडी गाउँपालिकाको श्रोत र साधनलाई दृष्टिगत गर्दै नगर विकासको सोच, लक्ष्य उद्देश्य तथा रणनीति देहाय बमोजिम रहेको छ :

२.३.१ दीर्घकालीन सोच

गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच : “समृद्ध लालझाडी हाम्रो शान”

२.३.२ गाउँ विकासको लक्ष्य

दीर्घकालीन सोचको आधार तय गरेको गाउँ विकासको लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छः

“ब्यवसायिक, दर्शनीय र समृद्ध गाउँपालिकाको आधार तयार गर्ने”

२.३.३ गाउँ विकासको उद्देश्य

मुख्य उद्देश्यः उत्पादनशिल रोजगारि उन्मुख र न्यायपूर्ण वितरण सहितको उच्च आर्थिक बृद्धिद्वारा द्रुत गरिबी न्यूनिकरण गर्दै आर्थिक सामाजिक रुपान्तरण गर्नु ।

बिशीष्ट उद्देश्यहरुः

- ✓ दिगो विकास लक्ष्य र निर्धारित सूचकहरु हासिल गर्नु ।
- ✓ शिक्षा, स्वास्थ्य लगायत आधारभूत सेवा तथा संरचनाहरुमा सबैको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।
- ✓ कृषी उत्पादकत्व बृद्धि तथा उद्यम विकास गरी द्रुत आय आर्जनका अवसरहरु सृजना गरेर उच्च आर्थिक बृद्धिदर प्राप्त गर्नु ।
- ✓ प्रविधि विकास तथा विस्तार गर्नु ।
- ✓ मानव अधिकार संरक्षण, दण्डहिनताको अन्त्य सहितको सामाजिक सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्नु ।
- ✓ उत्पादन, रोजगारि र आयमा समतामुलक, गुणात्मक र दिगो बृद्धि गर्नु ।
- ✓ स्वस्थ, सशक्त, शिक्षीत, सृजनशील, सिपयुक्त र सुयोग्य मानवीय स्रोतको विकास गर्नु ।
- ✓ बसोवास, बजार, शहरी सुविधा र अन्तर आवद्धतालाई सहज, सुरक्षीत र ब्यवस्थित बनाउनु ।
- ✓ हरीयाली, जैवीक बिबिधता, जमिन र जलस्रोतको समुचित ब्यवस्थापन, वातावरणमैत्री विकास तथा जलवायू र विपत ऊत्थानशीलता सुनिश्चित गर्नु ।
- ✓ सेवा प्रवाह, विकास उपलब्धि र जवाफदेहिताको स्तरमा गुणात्मक बृद्धि गर्नु ।

२.३.४ गाउँ विकासको रणनीति

गाउँपालिकाको समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा परिमाणत्मक लक्ष्यलाई तोकिएको समयवधिमा पूर्णता दिन एकीकृत गाउँ विकास योजनाले तय गरेका समष्टिगत रणनीतिहरु देहाय अनुसार संक्षिप्तमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

- ✓ बिकासका प्रकृयाहरुमा सामाजिक र आर्थिक रुपमा बिपन्न समुदायलाई मूल प्रवाहमा ल्याउने,
- ✓ विकास प्रकृत्यामा अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी, गैसस तथा समुदायसँगको साझेदारी र सहकार्य सबल बनाउने,

- ✓ कृषी तथा पशुजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुँदै खाद्य सुरक्षाको प्रत्याभुति गराई गरिबी निवारणमा उल्लेख्य सुधार गर्ने ।
- ✓ गाउँपालिकालाई कृषि-पर्याय पर्यटनको केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने,
- ✓ कृषिमा व्यावसायिक तथा यान्त्रीकरणको माध्यमबाट प्रतिस्पर्धात्मक र उच्च प्रतिफलयुक्त तुल्याउने ।
- ✓ कृषी उद्यमशीलताको माध्यमबाट रोजगारि सृजना गरी आमदानिमा बृद्धि गर्ने,
- ✓ स्थानिय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग स्थापनाका लागि प्रोत्साहन गर्ने,
- ✓ महिला, बालबालिकासको सर्वाङ्गिण विकासको लागि शिक्षा, स्वास्थ्य क्षेत्रमा जनचेतना अभिवृद्धि र पूर्वाधार विकासमा जोड दिने,
- ✓ प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, सम्वर्धन र दिगो तथा उच्चतम व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्थाबाट समुदायको आर्थिक विकास गर्ने,
- ✓ शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानि जस्ता आधारभूत सेवाहरुलाई गाउँपालिकाको सामाजिक समृद्धिको मेरुदण्डका रूपमा अंगिकार गरी आवश्यक कार्ययोजना लागु गर्ने,
- ✓ पूर्वाधार विकासको गुणस्तरीयता तथा दिगोपना कायम गर्न नीतिगत व्यवस्था र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने,
- ✓ गुणस्तरीय तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा आधारभूत स्वास्थ्य सुविधामा गाउँपालिकाका सबै नागरिकको पहुँच विस्तार गर्ने,
- ✓ निजी तथा कृषि वन विकास गरी वन पैदावार सम्बन्धि माग लाई सम्बोधन गर्दै गाउँपालिकामा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने,
- ✓ जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण र दैविप्रकोप व्यवस्थापनका लागि वडा स्तरमानै सामुदायिक दैविप्रकोप व्यवस्थापन समितिहरु गठन गर्ने,
- ✓ नागरिकहरुलाई प्रत्यक्ष करको भार नपर्ने गरी आन्तरिक राजस्वको दायरा विस्तार गर्ने,

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका

राष्ट्रिय सोच तथा संकल्प “समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली” को सुदूरपश्चिम प्रदेशको सोच र लालझाडी गाउँपालिकाको सोच “समृद्ध लालझाडी हाम्रो शान” तथा गाउँ विकासको लक्ष्य अनुरूप आगामी तीन आर्थिक वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख लक्ष्य तथा नतिजा सूचक निर्धारण गरिएको छ । यस क्रममा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उपलब्ध हुने सम्पूर्ण स्रोत तथा साधनको उच्चतम उपयोग गरि सामाजिक, आर्थिक, साँस्कृतिक लगायत सर्वाङ्गिण क्षेत्रमा सम्पूर्ण जनताको समतामुलक पहुँच हुने गरि विकासका खाकाहरु समेट्न भरपूर प्रयास गरिएको छ । सो अनुसार ३ वर्षको समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य तालिका नं. २.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ

तालिका नः २.१ मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक खाका तथा लक्ष्य

क्र. स.	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आ.ब. २०७९/०८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	आ.ब. २०८०/०८१ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य (आ. ब.)		
					२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४
१	कुल वार्षिक उत्पादन	रु. लाखमा	१०२२८.४१	१०८२०	११४६९.२	१२२७२	१३१३१.१
१.१	कृषी क्षेत्र	रु. लाखमा	९२९८.५६	९८३०	१०३२१.५	१०८३७.५	११३७९.५
१.२	गैर कृषी (उद्योग र सेवा) क्षेत्र	रु. लाखमा	९२९.८५	९९०	११४७.७	१४३४.५	१७५१.६
२	आर्थिक बृद्धिदर (औसत)	प्रतिशत	-	५.७८	६	७	७
३	औसत पारिवारिक आय	रु.	५२७६००	५५३६१०	५८६८२७	६२७९०५	६७१८५८
४	आधआरभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	८०	८२	८५	८८	९१
५	निरपेक्ष गरिबको रेखामुनि रहेको जनसंख्या	प्रतिशत	१७.६	१७	१६	१५	१३
६	बहुआयामिक गरिबको रेखामुनि रहेको जनसंख्या	प्रतिशत	२१	२०	१९	१७	१५
७	प्रतिव्यक्ति वार्षिक औसत आय	रु.	१२७९००	१३४१४७	१४२१९६	१५२१५०	१६२८००
८	बेरोजगारि दर	प्रतिशत	४२	४०	३५	३०	२५
९	३० मिनेटको दुरिमा यातायात पहुँच भएको परिवार	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
१०	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी सृजना	कार्यदिन	१०३	११५	१२०	१३५	१४०
११.	उद्योग, ब्यापार र ब्यवसाय	संख्या	४८५	५४०	६५०	७२५	८२५

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका

नेपाल सरकारको पन्ध्रौ योजना, सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना तथा गाउँपालिकाको वर्तमान आवधिक योजनाले लिएको समष्टिगत तथा विषयगत अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको समष्टिगत नतिजा खाका निर्धारण गरिएको छ । यो खाका विगत आर्थिक वर्षहरूको उपलब्धि र चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अनुमानित उपलब्धिको आधारमा आगामी आ.व. २०८१/८२ को लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । नतिजा खाकाको दोश्रो र तेश्रो वर्षको लक्ष्य वर्तमान आवधिक योजना र विगत वर्षहरूको उपलब्धिको आधारमा निर्धारण गरिएको छ । यस नतिजा खाका तयार गर्ने क्रममा संलग्न क्षेत्रको बृद्धिदर (Growth Rate), परिवर्तनको प्रवृत्ति (Trend of Change) र अनुमानित समायोजन (Estimated Adjustment) का आधारमा आगामी ३ वर्ष सम्मको अनुमानित लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । मध्यमकालीन समष्टिगत नतिजा खाका तालिका २.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.२: प्रमुख विषय क्षेत्रगत सूचक तथा मध्यमकालीन नतिजा खाका

क्र. सं.	सूचक	एकाई	गत आ. ब. को उपलब्धि	चालु आ. ब. को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४
१	५ वर्ष मुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	१४	१२	१०	८	७
२	साक्षरता दर	प्रतिशत	७५.९	७७	८०	८३	८५
३	आधारभूत तह (१-८) खुद भर्ना दर	संख्या	६१.०८	६५.६	७०	८०	९०
४	माध्यमिक तह (९-१२) खुद भर्ना दर	प्रतिशत	५६.९६	६०.३	६५	७५	८५
५	संस्थागत सुत्केरी गराउने गर्भवती महिला	प्रतिशत	९५	९५	९७	९९	१००
६	स्थानिय सडक (कालोपत्रे)	कि. मि.	८	१०	२०	३०	४०
७	स्थानिय सडक (ग्राभेल)	कि. मि.	१५५	१६५	१७०	१८०	१८५
८	स्थानिय सडक (धुले)	कि. मि.	५१	५५	५५	५५	५५
९	३० मिनेटको दुरिमा यातायातमा पहुँच भएको जनसंख्या	प्रतिशत	३०	३०	४०	५०	६०

लालझाडी गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना

क्र. सं.	सूचक	एकाई	गत आ. ब. को उपलब्धि	चालु आ. ब. को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालिन लक्ष्य		
					२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४
१०	आफ्नो उत्पादनले वर्षभरी खानपुग्ने परिवार	प्रतिशत	७०	७२	८१	८३	८५
११	सुरक्षित आवासमा बसोवास गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	२०	२०	२२	२५	३०
१२	मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका कार्यालय, विद्यालय तथा स्वास्थ्य भवन	प्रतिशत	५०	५०	५५	५५	५७
१३	उर्जा उपभोगमा नवीकरणीय उर्जाको अनुपात	प्रतिशत	८	८	१०	१२	१५
१४	आधारभूत खानेपान सुबिधा पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	८५	८६	८८	९०	९१
१५	५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको जन्मदरता	प्रतिशत	९०	९२	९५	९७	९९
१६	विपद्का घटनाबाट प्रभावित परिवार	प्रति हजार	७५०	७००	६००	५००	४००
१७	हरियाली क्षेत्र	प्रतिशत	६३	६३.५	६४.५	६५	६५.५
१७	दूरसंचार र सूचना प्रविधिमा पहुँच भएका जनसंख्या	प्रतिशत	८५	९०	९२	९५	१००
१८	सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या	प्रतिशत	१०	१०	१०.५	११	११
१९	पर्यटन आगमन	संख्या	-	-	१०००	१५००	२०००
२०	स्थानिय सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट नागरिक	प्रतिशत					

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका

आवधिक योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्र, क्रमागत एवम् विस्तृत अध्ययन भएका आयोजना तथा कार्यक्रम, स्थानीय प्राथमिकता, विनियोजन कुशलता, अनुमान योग्यता र वित्तीय सुशासनलाई मुख्य आधार लिई गाउँपालिकाको त्रिबर्षीय बजेट खाका तयार गरिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनामा वित्तीय सङ्घीयताको कार्यान्वयन, स्थानीय आर्थिक स्थायित्व र रोजगारी, सामाजिक तथा आर्थिक विकास र सन्तुलित विकासका लागि विकास आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइएको छ । माथि उल्लिखित समष्टिगत नतिजा खाका तथा विषय क्षेत्रगत नतिजा प्राप्त गर्नका लागि आवश्यक हुने खर्च तथा स्रोतको अनुमान गरिएको छ । विभिन्न खालको विपद्, जलवायु परिवर्तनजन्य विपद् पश्चातको सामाजिक आर्थिक पुनरुत्थानलाई प्राथमिकता दिइएको छ । विपद्ले सिर्जना गरेका विकासका अवसरहरूको उपयोग गर्ने खालका विकास कार्यक्रमको तर्जुमालाई प्राथमिता दिइएको छ ।

नगर गौरवका आयोजना, चालु तथा विस्तृत अध्ययन भएका, तुलनात्मक लाभका आयोजना तथा कार्यक्रमका लागि आवश्यक रकम सुनिश्चित (भबचमबचप) हुने गरी बजेट सीमा र सोको आधारमा विषयगत बजेट खाका तर्जुमा गरिएको छ । क्रमागत कार्यक्रम, आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था र आगामी कार्यान्वयन योजनाको आधारमा खर्च गर्न सक्ने क्षमता तथा स्रोतको आवश्यकता एवम् उपलब्धतालाई मध्यनजर गरिएको छ । मध्यमकालीन स्रोत अनुमान गर्दा आन्तरिक आय तथा राजस्व परिचालनको विगत प्रवृत्ति, कोभिड १९ महामारी र अन्य विपद्बाट स्रोत परिचालनमा परेको चाप र आगामी वर्षहरूमा पर्न सक्ने असर तथा प्रभाव, स्रोतको आवश्यकता लगायतका पक्षहरूलाई पनि ध्यान दिइएको छ । त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान र स्रोतको बाँडफाँट सहितको विषयगत शाखा, उपशाखा, एकाईलाई प्रदान गरिएको बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन अनुसूची २ मा प्रस्तुत छ ।

पहिलो वर्षको खर्च संरचनाको राजस्व तथा खर्च अनुमान गर्दा आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को बजेट राजस्व तथा विनियोजनका आधारमा गरिएको छ भने दोस्रो र तेस्रो वर्षको प्रक्षेपण गर्दा नगरपालिकाको एकीकृत नगर विकास योजनामा उल्लेख गरेको आवधिक लक्ष्य, घोषित कार्यक्रम र सो अनुसार संचालन हुने कार्यक्रम तथा हासिल गर्ने नतिजालाई प्रमुख आधार मानिएको छ । प्रक्षेपणका क्रममा नगरपालिकाको प्राथमिकताका क्षेत्र तथा रणनीतिक महत्वका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई प्रयाप्त स्रोत व्यवस्था गरिएको छ । आगामी आ.व.हरूका लागि स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्दा विगत आ.व.हरूको स्रोत संकलन, चालु आ.व.को अनुमान तथा जेठ मसान्तसम्मको संकलन, नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदानका सिलिङ्ग तथा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सिफारिस गरेका रोयल्टी तथा राजस्व बाँडफाँटका दस्तावेजहरूलाई मुख्य आधारका रूपमा लिईएको छ ।

गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको अवधिमा कुल बजेट रु. १ अर्ब ५५ करोड १७ लाख ७९ हजार (प्रचलित मूल्यमा) रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । स्रोत परिचालनतर्फ आन्तरिक आयबाट रु. २२ करोड ८५ लाख, राजस्व बाँडफाँटबाट रु. ३० करोड ६८ लाख २८ हजार, र आन्य नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको बित्तिय हस्तान्तरण मार्फत व्यहोरिने प्रक्षेपण गरिएको छ । यस सम्बन्धी विवरण तालिका २.३ मा उल्लेख गरिएको छ ।

लालझाडी गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना

क्र. सं.	विवरण	गत आ. ब. को यथार्थ	चालु आ. ब. को संसोधित अनुमान	मध्यमकालिन बजेट अनुमान र प्रक्षेपण			
				२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४	तीन वर्षको कुल
१	खर्च अनुमान						
	चालु खर्च	२१८०१०	२४१६५०	२५८५६५	२७६६६५	२९६०३१	
	पूँजीगत खर्च	१८६९३२	२००९८०	२१९०६८	२३८७८४	२६२६६३	
	बित्तीय ब्यवस्था						
	कुल	४०४९४३	४४२६३०	४७७६३४	५१५४५०	५५८६९५	
२	आय अनुमान						
२.१	आन्तरिक आय	७२२२१	५५०५२	६९०५०	७५९५५	८३५५१	
२.२	राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम	५२५७०	८९८११	९४२००	१०१७३६	११०८९२	
२.३	नेपाल सरकार वित्तीय हस्तान्तरण	२९०३१४	२७९८१२	२९००१३	३०७७४६	३३३२०९	
क	वित्तीय समानीकरण अनुदान	९७७७२	९३२००	९९५००	१०५४७०	१११७९८	
ख	सशर्त अनुदान	१५७३०१	१५०११२	१५४११३	१६३३६०	१८०१६०	
ग	समपूरक अनुदान	९२८१	२०५००	१६६००	१७९२८	१९००४	
घ	बिशेष अनुदान	२५९५९	१६०००	१९८००	२०९८८	२२२४७	
२.४	प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरण	२१५८७	१८६५५	२३५३८	२८८०४	३१२८०	
क	वित्तीय समानीकरण अनुदान	७१८८	७५६९	७९१०	८३८५	८८८८	
ख	सशर्त अनुदान	८८४२	२४५०	६७४०	७७७९	८५३०	
ग	समपूरक अनुदान	२३१२	४६३६	५१३२	६३४०	६७८४	
घ	बिशेष अनुदान	३२४५	४०००	३७५६	६३००	७०७८	
२.५	आन्तरिक ऋण						
२.६	अन्य राजस्व	१११०	८५०	१०५५	१२६६	१५१९	
२.७	जनसहभागिता						
	अन्तर स्थानिय तह साझेदारी रकम						

क्र. सं.	विवरण	गत आ. ब. को यथार्थ	चालु आ. ब. को संसोधित अनुमान	मध्यमकालिन बजेट अनुमान र प्रक्षेपण			
				२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४	तीन वर्षको कुल
	मौज्दात रकम	६५९७५	४२७०८				
	कुल	४३६६९२	४४३३३०	४७७८५६	५१५५०६	५६०४५१	
	बचत (-) न्युन (+)						

२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट

आगामी तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपणको विभिन्न आधारमा गरिएको तुलनात्मक विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

क) प्राथमिकताको आधारमा बाँडफाँट

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.४ मा प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका २.४ : प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

प्राथमिकताक्रम	आयोजना/ कार्यक्रम संख्या	२०८१/८२ को खर्च अनुमान		२०८२/८३ को खर्च प्रक्षेपण		२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
पहिलो प्राथमिकता (P1)	३५	२८८२२७	६०	३५०५०६	६८	२९६१०८	५३
दोस्रो प्राथमिकता (P2)	२४	१८९४०६	४०	१६४९४४	३२	२६२५८६	४७

ख) दिगो विकासको लक्ष्यका आधारमा बाँडफाँट

दिगो विकास लक्ष्य बमोजिम आगामी तीन आर्थिक वर्षको व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.५ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

संकेत नं.	दिगो विकास लक्ष्य	गत आ. ब. को यथार्थ		चालु आ. ब. को संसोधित अनुमान		आगामी आ. ब. को विनियोजन		आ. ब. २०८२/०८३ को प्रक्षेपण		आ. ब. २०८३/०८४ को प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिबी अन्त्य	१७४६८	४	१७७३३	४	२००७०	४	२३१९८	५	२५२२०	५
२	शुन्य भोकमरी	१७९०४	४	१८१७७	४	१९११४	४	२११३६	४	२२४१८	४
३	स्वस्थ जीवन	७३८०१	१७	७४९२३	१७	७६९३५	१६	८५०५८	१७	९३०३५	१७
४	गुणस्तरीय शिक्षा	७८६०५	१८	७०९३३	१६	८४५८१	१८	८८६६७	१७	९७५१८	१७
५	लैङ्गिक समानता	०	०	८८६७	२	७१६८	२	५१५५	१	५६०५	१
६	स्वच्छ पानि र सरसफाइ	४३६७	१	४४३३	१	४७७९	१	७७३३	२	१६८१४	३
७	आधुनिक उर्जामा पहुँच	०	०	०	०	४७७९	१	५१५५	१	११२०९	२
८	समावेशी आर्थिक बृद्धि र मर्यादित काम	०	०	४४३३	१	४७७९	१	५१५५	१	५६०५	१
९	उद्योग नविन खोज र पूर्वाधार	८९५२२	२१	८४२३३	१९	१००३५०	२१	१०५६७९	२१	१०३६८३	१९
१०	असमानता न्यूनीकरण	६५५०	२	६६५०	२	७१६८	२	१०३१०	२	८४०७	२
११	दिगो शहर र वस्ती	३४९३५	८	३१०३३	७	३८२२८	८	३६०८५	७	४४८३६	८
१२	दिगो उपभोग र उत्पादन	४८०३६	११	५३२००	१२	४७७८६	१०	५५१५९	११	५६०४५	१०
१३	जलवायू परिवर्तन अनुकूलन	२६२०२	६	२८८१६	७	२८६७१	६	२०६२०	४	३३६२७	६
१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

संकेत नं.	दिगो विकास लक्ष्य	गत आ. ब. को यथार्थ		चालु आ. ब. को संसोधित अनुमान		आगामी आ. ब. को बिनियोजन		आ. ब. २०८२/०८३ को प्रक्षेपण		आ. ब. २०८३/०८४ को प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१५	भूसतह स्रोतको उपयोग	८७३४	२	८८६७	२	९५५७	२	१०३१०	२	८४०७	२
१६	शान्ति न्याय र सबल संस्था	१३१०१	३	१३३००	३	९५५७	२	१८०४३	४	११२०९	२
१७	दिगो विकासको लागि साझेदारी	१७४६८	४	१७७३३	४	१४३३६	३	१८०४३	४	१६८१४	३
कुल जम्मा		४३६६९२	१००	४४३३३०	१००	४७७८५६	१००	५१५५०६	१००	५६०४५१	१००

ग) लैङ्गीक संकेतका आधारमा बाँडफाँट

लैङ्गिक संकेत बमोजिम आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.६: लैङ्गीक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

लैङ्गीक संकेत	आयोजना /कार्यक्रम संख्या	२०८१/०८२ को ब्यय अनुमान		२०८२/०८३ को खर्च प्रक्षेपण		२०८३/०८४ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
निर्दिष्ट	१२	५०१५२	१०.५	६१८५४	१२	८३८०४	१५
सहयोगि	३६	३२४७९१	६८	३५५६६०	६९	३९६६७३	७१
तटस्थ	११	१०२६९१	२१.५	९७९३६	१९	७८२१७	१४
जम्मा	५९	४७७६३४	१००	५१५४५०	१००	५५८६९५	१००

घ) जलवायु संकेतका आधारमा बाँडफाँट

जलवायु संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.७ मा प्रस्तुत छ ।

तालिका २.७: जलवायु संकेतका आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

जलवायु संकेत	आयोजना /कार्यक्रम संख्या	२०८१/०८२ को ब्यय अनुमान		२०८२/०८३ को खर्च प्रक्षेपण		२०८३/०८४ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
अत्यन्त सान्दर्भिक	२५	५२५३९	११	४६३९०	९	६९८३६	१२.५
सान्दर्भिक	१५	३२७१७९	६८.५	३८१४३३	७४	३७९९१३	६८
तटस्थ	१९	९७९१५	२०.५	८७६२६	१७	१०८९४५	१९.५
जम्मा	५९	४७७६३४	१००	५१५४५०	१००	५५८६९५	१००

ङ) विषय क्षेत्रगत बाँडफाँट

विषय क्षेत्रगत रूपमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ । विषय क्षेत्रगत आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट, खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण सम्बन्धी विवरण अनुसूची ३ समावेश गरिएको छ ।

तालिका २.८: आगामी तीन आ.व.को विषय उप-क्षेत्रगत खर्चको बाँडफाँटको प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)

क्र. स.	विषय क्षेत्र	२०८१/०८२ को अनुमान	२०८२/०८३ को प्रक्षेपण	२०८३/०८४ को प्रक्षेपण
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२२४००	२६७००	२८४६०
२	सिंचाइ	११५८०	१४१२०	१४२६०
३	पशु सेवा	१७८५०	१९८७०	२४४४०
४	उद्योग, ब्यापार तथा व्यवसाय	११७३०	१३१३०	१५०५०
५	पर्यटन तथा संस्कृति	१०२००	१०५००	१२५४०
६	भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय सेवा	४२५०	४२२०	४८५०
७	श्रम तथा रोजगारी	१०१७०	१०८००	१२२८०
८	गरिबी निवारण	३५७१०	४८६००	४८४३०
९	शिक्षा, बिज्ञान तथा प्रविधि	१६२८०	१७०००	१७६२०
१०	स्वास्थ्य तथा पोषण	१७०००	१७८२०	२००२०
११	खानेपानि तथा सरसफाइ	१९१५०	१९४५०	२०६७०
१२	महिला, बालबालिका, सामाजिक संरक्षण र समावेसीकरण	९१९०	९७२०	११०१०
१३	युवा तथा खेलकुद	३७५०	३८९०	४३४०
१४	वस्ती विकास, आवास र भवन	७५०२०	८०७२०	८४५८०
१५	सडक तथा यातायात	१२४१३०	१३१२२०	१४३४५०
१६	बिद्युत तथा स्वच्छ उर्जा	५१००	४८६०	५०००
१७	सूचना, संचार तथा प्रविधि	६१३०	६४८०	७३३०
१८	वन, पार्क, हरियाली, भू-संरक्षण र नदि नियन्त्रण	१६०४५	१६५३०	१७५३०
१९	वातावरण तथा फोहरमैला ब्यवस्थापन	२२११०	२१०६०	२३३७०
२०	विपद् जोखिम ब्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	११९१०	१२९६०	१५०००
२१	नीति, कानून, न्याय र सुशासन	५५००	५५१०	५६७०
२२	संगठन, मानव संसाधन र क्षमता विकास	५५००	५५१०	५६७०
२३	राजस्व तथा स्रोत परिचालन	६३००	६४८०	७१७०
२४	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास परिचालन	८५००	८७५०	९३५०

लालझाडी गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना

क्र. स.	विषय क्षेत्र	२०८१/०८२ को अनुमान	२०८२/०८३ को प्रक्षेपण	२०८३/०८४ को प्रक्षेपण
२५	अन्य	२१२९	५५०	६०५
	कुल जम्मा	४७७६३४	५१५४५०	५५८६९७

परिच्छेद ३: आर्थिक क्षेत्र

मध्यमकालीन खर्च संरचनाका बिभिन्न क्षेत्रहरू मध्ये सबैभन्दा महत्वपूर्ण क्षेत्र आर्थिक क्षेत्रलाई मान्न सकिन्छ । लालझाडी गाउँपालिका नेपालको अन्न भण्डारको रूपमा रहेको तराइ क्षेत्रमा रहेता पनि आर्थिक रूपमा वरपरका अन्य स्थानिय निकायहरू भन्दा कमजोर रहेको पाइन्छ । यसकारण यस गाउँपालिकाको समग्र आर्थिक विकासका लागि सम्पूर्ण पक्षहरू हातेमालो गरि अगाडी बढ्नु जरुरी छ । आर्थिक क्षेत्र अन्तर्गत कृषि तथा सिँचाई, पशु विकास, बाणिज्य तथा आपूर्ति, पर्यटन तथा संस्कृति, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा, श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण आदि उपक्षेत्रहरू पर्दछन् ।

३.१ कृषि

३.१.१ पृष्ठभूमि

लालझाडी गाउँपालिकाका बहुसंख्यक मानिसहरूको मुख्य पेशा कृषि रहेको छ । सन् २०२१ को जनगणना तथ्याङ्क अनुसार कूल जनसंख्याको ८३.२ % कृषीमा संलग्न रहेको पाईन्छ । जस अन्तर्गत ७५.६ % पुरुष तथा ९०.२ % महिलाहरू यस गाउँपालिकामा कृषी कार्यमा संलग्न रहेका छन् । नेपालको तराइ क्षेत्रमा समतल रूपमा रहेकोले यस गाउँपालिकामा प्रशस्त खेतीयोग्य जमिन रहेको छ । राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ का अनुसार कूल १९५३४ कित्ता कृषियोग्य जमिन ४१९२ जना कृषकको नाममा गर्ता भएको पाइएको छ । यस अन्तर्गत प्रत्येक कृषकको नाममा औषतमा ४.७ कित्ता जमिन रहेको छ ।

यहाँको प्रमुख बालि खाद्यान्न बालि रहेका छन्, जसमध्ये धान, गहुँ, मकै प्रमुख छन् भने मसुरो, आलु र तोरी पनि खेतिहुने मुख्य बालिमा पर्दछन् । यहाँको स्थानिय थारु आलु राष्ट्रिय स्तरमा लोकप्रिय हुनथालेपछि यसलाई सूचिकृत गरि ब्रान्डिङ गर्ने प्रकृया शुरु गरिएको छ । यसका अतिरिक्त यहाँको तोरि र मसुरोलाई श्रेणीकरण (Grading) गर्दै ब्रान्डिङ गर्न सकिने प्रचुर संभावना रहेको छ ।

यहाँको प्रमुख नगदेबालि उखु रहेको छ । धेरै किसानहरूले उखुको उत्पादन गरिसकेपछि बजारको समस्या भोग्दै आएका छन् । उखु खेतिको अनुदान कार्यक्रममा पनि केहि समस्याहरू देखिएको छ । यसका लागि सटिक अनुगमनको जरुरत देखिन्छ । यसका साथै आँप, केरा लगायतका फलफूलहरू पनि नगदेबालिको रूपमा लगाऊने गरिएको छ ।

लालझाडी गाउँपालिकाको अर्को महत्वपूर्ण कृषिकार्यको रूपमा बगर खेति रहेको छ । मुख्यतया दोदा नदिको किनारमा करिब ७०-८० बिघा जमिनमा वगर खेति गर्ने गरिएको छ । यसमा मुख्यतया तरबुजा, काँक्रा, प्याज, फर्सि, लौका, सखरखण्ड आदिको उत्पादन हुने गरेको छ ।

३.१.२ समस्या तथा चुनौति

लालझाडी गाउँपालिकाको कृषी क्षेत्रमा सबै भन्दा ठूलो समस्या डुबानको छ । वर्षायामको समयमा लगाइएको बाली सधैं डुबानको चपेटामा पर्ने गरेको पाईन्छ । साथै नदि किनारको जमिन कटानको पनि उत्तिकै समस्या रहेको छ । गाउँबाट कृषि उत्पादनको बजारीकरणमा पनि समस्याहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकाबाट नजिकको चिस्यान केन्द्र ३०-३५ कि. मि. टाढा साथै उचित बाटोको अभावले कृषकहरूले उक्त चिस्यान केन्द्रबाट सोचेजस्तो लाभ लिन नसकिरहेको

अवस्था देखिन्छ । साथै कृषकहरूमा ब्यवसायिक सोच र प्रविधिको ज्ञानको कमी हुनु पनि ठूलो समस्याको रूपमा रहेको छ ।

३.१.३ सोच

ब्यवसायिक कृषि उत्पादन लालजाडिको शान

३.१.४ उद्देश्य

- कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने
- कृषि ब्यवसायलाई आधुनिकीकरण सहित उत्पादकत्व बृद्धि तथा आयस्रोतको मुख्य आधार बनाउने
- निर्वाहमुखी कृषि प्रणालिलाई आम्दानिमुलक एवं ब्यवसायिक प्रणालिमा रुपान्तरण गर्ने
- कृषिमा आधारित उद्योगको बिकास गरि रोजगारि र आम्दानि बृद्धि गर्ने
- परम्परागत कृषि प्रणालिलाई आधुनिकीकरण गरि आकर्षक ब्यवसायको रुपमा स्थापित गर्ने

३.१.५ रणनीति

- गाउँपालिकाले भू-उपयोग नीतिमार्फत खेतियोग्य भूमिको पहिचान, बर्गिकरण र ब्यवस्थापन गर्ने
- समयमा उन्नत बिउबिजन तथा मल आपूर्तिको ब्यवस्था गर्ने
- ब्यवसायिक खद्यान्न एवं तरकारि खेतिका लागि सिपमूलक तालिम कार्यक्रमहरूको संचालन गर्ने
- कृषि भूमि र भूगोल सुहाउँदो आधुनिक कृषि औजारहरूको पहिचान र विस्तार गर्ने
- सहकारि र समुहमा नर्सि स्थापनाका लागि अनुदानको ब्यवस्था गर्ने
- कृषि उपज स्थलबाट बजारसम्म पुग्ने मुख्यनाका सम्म सडकविस्तार गर्ने
- सहकारि र समुह मार्फत बिउबिजन उत्पादन तथा बितरण गर्ने
- गोठेमल उत्पादनमा अनुदान तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम संचालन गर्ने
- कृषि उपज बितरण केन्द्र, सेलार रस्टिक स्टोर स्थापना गर्ने
- कृषकलाई आवश्यक मात्रामा अनुदान तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन गर्ने
- आधुनिक कृषि प्रविधिबारे तालिम संचालन गर्ने
- माटो परिक्षण शिविर तथा प्रयोगशाला संचालन गर्ने
- एक वडा एक कृषि प्राविधिकको ब्यवस्था मिलाउने
- आधुनिक प्रविधिको प्रयोगमा प्रोत्साहन दिने

३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
कृषि क्षेत्रमा रोजगारि	संख्या	१६५००	१८७५०	१९०००	१८५००	१८०००
स्थानिय ब्यवसायिक कृषि फर्म	संख्या	१६	२५	३०	४०	४५
सकृय ब्यवसायिक कृषक समुह	संख्या	७०	८०	९०	१००	१२०
अन्न उत्पादन	टन	१७६३२	१८५००	१९५००	२१०००	२१५००
तरकारि तथा फलफूल उत्पादन	टन	३१०	४५०	६००	७००	८००
तेलहन उत्पादन	टन	४५०	६००	७००	८००	९००
उखु उत्पादन	टन	९६०००	१०२५००			
कृषि उपज संकलन तथा बजार केन्द्र	संख्या	०	१	२	४	६
कम्पोस्ट र जैवीक मल उत्पादन	टन	३८६५	४५००	५२५०	६०००	७५००

३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा कृषि तथा खाद्य सुरक्षा उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तिय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	३४४००	१८२००	१६२००	०	५०५०	१३७५०	३६००	०
२०८२-८३	३६७००	१९३४०	१७३६०	०	५१००	१७८५०	३७५०	०
२०८३-८४	२८४६०	१५४२०	१३०४०	०	५७००	१८८१०	३९५०	०

३.१.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको कृषि उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	बगर खेती विस्तार कार्यक्रम	बगर खेतीमा आत्मनिर्भर बनाउने	सालबसालि	१५००	उत्पादनमा / आय आर्जनमा वृद्धि
२	कृषि यान्त्रिकरणमा सहयोग	कृषि आधुनिकिकरण	सालबसालि	५०००	उत्पादनमा / आय आर्जनमा वृद्धि
३	पकेट क्षेत्रको विस्तार कार्यक्रम	उत्पादनमा / आय आर्जनमा वृद्धि	सालबसालि	३०००	उत्पादनमा / आय आर्जनमा वृद्धि
४	मसलाबाली खेती प्रवर्द्धन	उत्पादन / आय आर्जनमा वृद्धि	सालबसालि	५०००	उत्पादनमा / आय आर्जनमा वृद्धि, रोजगारी सिर्जना

३.१.९ जोखिम तथा अनुमान

संघीय शासन प्रणाली अनुसार तीन तह बीच नीति, कार्यक्रम बीच सामाज्यस्यता, समन्वय र सहकार्यमा कृषि पूर्वाधार, प्रविधि तथा सीप विकास हुनेछ । वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त पूँजी कृषि व्यवसायमा परिचालन हुनेछ र बेरोजगार युवाहरूलाई कृषिमा आधारित व्यवसायमा आकर्षिक हुनेछन् । कृषि, प्रविधि, मल, गुणस्तरीय बीउ तथा कृषि सामाग्री, भरपर्दो सिंचाई प्रणाली, कृषि प्रसार, कृषि भूमिको संरक्षण र एकीकृत व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन्छ । यसैगरी कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन र प्रकोपको असरको जोखिम सम्भावना अधिक रहन सक्दछ । जलवायु परिवर्तनक कारणले बढ्दै गएको बाढी तथा डुबानको कारणले पनि भनेजस्तो परिमाणमा उत्पादन नहुनसक्ने जोखिम देखिन्छ ।

३.२ सिंचाई

३.२.१ पृष्ठभूमि

कूल ३७५५.६ हेक्टर खेतीयोग्य जमिन मध्ये ३४८८.२ हेक्टर जमिनमा सिंचाईको उपलब्धता भएको पाइन्छ । प्रायः सबै कृषकहरूले भूमिगत सिंचाई मार्फत खेति गरेको पाईन्छ । तर सिंचाईको लागि भूमिगत पानिमा भर पर्नुपर्ने भएकोले सिंचाई किसानहरूको लागि झन्झटिलो तथा महँगो पनि पर्न गएको छ । भविष्यमा राष्ट्रिय स्तरबाट नहरको सिंचाई प्रयोग हुन सके यस क्षेत्रमा दीर्घकालीन उन्नतिको बिजारोपण हुनसक्ने देखिन्छ । हालका दिनमा बिजुलिबाट चल्ने मोटरको प्रयोग

बढ्दै गएकोले कृषकहरुलाई केहि राहत पुगेको महशुस गर्न सकिन्छ । गाउँपालिकाले सहज रुपमा कृषि मिटर जडानको लागि सिफारिस गर्ने नीति लिएको पाईन्छ ।

३.२.२ समस्या तथा चुनौति

आधुनिक तथा दिगो सिंचाईको ब्यवस्था नहुनु नै यहाँको प्रमुख समस्या हो । यसैगरी भूमिगत सिंचाई गर्दा उत्पादनको लागत बढ्न गई बजारमा प्रतिस्पर्धात्मक मुल्यमा कृषिजन्य उत्पादनहरु पुर्याउन नसक्ने अवस्था रहन्छ । साथै सिंचाईको लागि भूमिगत पानिको प्रयोगले नकारात्मक वातावरणीय प्भावहरु पनि पर्न जाने हुन्छ ।

३.२.३ सोच

दिगो सिंचाईमार्फत कृषिमा क्रान्ति

३.२.४ उद्देश्य

- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सम्पूर्ण सिंचाईका स्रोतहरुको पहिचान गरि उच्चतम प्रयोगका लागि स्रोतहरुको जालो (Network) स्थापित गर्ने ।
- दिगो सिंचाईका माध्यमहरु पहिचान गरि प्रदेश तथा संघीय सरकारको सहयोगका लागि सिफारिस गर्ने

३.२.५ रणनीति

- बर्षेभरि सिंचाई सुबिधा दिने आयोजनाहरु समयमै सम्पन्न गर्न जोड दिने
- सिंचाईका कार्यक्रमहरु संचालन गर्दा जलवायु बिज्ञान, कृषि एवं जलाधार संरक्षणका निकायहरूसँग समन्वय गर्ने
- साना सिंचाईको विकासका लागि लगानि बढाउन निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने
- सिंचाईका कार्यक्रमहरु छनोट गर्दा समावेशीकरणको अवधारणा अनुरूप पिछडिएको क्षेत्र एवं बर्गलाई प्राथमिकता दिने
- पानि तथा जलस्रोतको उच्चतम उपयोगको लागि आवश्यक ठाउँमा थोपा सिंचाई प्रविधिलाई प्रोत्साहन गर्ने
- सिंचाई विकास कार्यक्रमहरु संचालन गर्दा स्थानिय तहमा रहेका वातावतणमैत्री तालतलैया, पोखरि, सिमसार तथा मूलहरुको संरक्षण तथा सम्वर्द्धनको कार्यमा सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गर्ने
- भरपर्दो सिंचाई सुबिधा उपलब्ध हुने सिंचाई प्रणालिबाट उचित सिंचाई सेवा शुल्क नियमित रुपमा संकलन गर्ने प्रकृत्यालाई प्रभावकारी बनाउने

३.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
चालु सिंचाई आयोजनाहरू	संख्या	०	०	०	१	१
भूमिगत पानि प्रयोगकर्ता किसान	प्रतिशत	९०	९०	९५	९०	९०

३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सिंचाईउप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तिय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	११५८०	६२७०	५३१०	०	०	११५८०	०	०
२०८२-८३	१४१२०	८०००	६१२०	०	५५०	१३५७०	०	०
२०८३-८४	१४२६०	७५५०	६७१०	०	८७०	१३३९०	०	०

३.२.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	डिप बोरिङ्ग तथा सिंचाई कुलो तथा अन्य संरचना निर्माण तथा मर्मत संभार कार्यक्रम	किसानलाई सिंचाई तथा डिप बोरिङ्गमा पहुँच पर्याउने	सालबसाली	१२०००	कृषी उत्पादकत्व बढाउने

३.२.१ जोखिम तथा अनुमान

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त पूँजी सिंचाई क्षेत्रमा विस्तार हुनेछ र वेरोजगार युवाहरूलाई कृषिमा आधारित व्यवसायमा आकर्षित हुनेछन्। प्रविधि तथा नविनतम् खोज तथा विकास गरेर सिंचाई व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहन्छ। साथै दिगो सिंचाईको लागि केन्द्र तथा प्रदेश सरकारसँग पहल गरि नहरको सिंचाई पुर्याउन सकेमा यस क्षेत्रमा कायापलट हुने संभावना पनि छ।

३.३ पशुपन्छी

३.३.१ पृष्ठभूमि

लालझाडी गाउँपालिका पशुपालनको लागि धेरै संभावना भएको क्षेत्र हो। यहाँ बाख्रा, भैंसि र बङ्गुर पालन बढि गरिएको पाइन्छ। वडा नं. १ र २ मा बाख्रा, ३ र ६ बङ्गुर र ४ र ५ मा भैंसिपालनको पकेट क्षेत्रको रूपमा विकसित गर्न खोजिएको छ। साथै यस क्षेत्रका किसानहरूमा ब्यवसायिक पशुपालनको सोच बढ्दि रूपमा देखिन्छ। हालसम्म ३२ वटा पशुपालन समुह दर्ता भएका छन् भने ८ वटा माछा फारम पनि दर्ता भई संचालनमा छन्। यहाँको मुख्य पशु उत्पादन को बजार धनगढी, बेलौरी र चान्देव हुन्। हाल सामुदायिक वनमा घाँसपात लिन पड्ने भएकोले पनि पशुपालनमा कृषकहरूको रोजाइ बढ्दो देखिन्छ।

३.३.२ समस्या तथा चुनौति

पशुपंछिजन्य व्यवसायमा आधुनिकता तथा व्यावसायिकताको कमी, बजार अनिश्चितता, पशुकालागि चरनक्षेत्रको कमी, रोगको प्रकोप, र प्रोत्साहनको कमी मुख्य समस्याका रूपमा रहेका छन्। अनुदानमा कृषकको पहुँचमा कमी पशुपालनमा प्रयोग हुने दानाको मुल्यमा अधिकता र पशुबिमा चुनौतिका रूपमा रहेका छन्। यस क्षेत्रमा हुने डुबानको कारणले बर्षेनि कैयौँ पशुको मृत्यु हुने गरेको छ।

३.३.३ सोच

पशुपंछि क्षेत्रको सुधार, स्थानीय जनजिविकाको आधार

३.३.४ उद्देश्य

- पशुपन्छी पालनलाई प्रविधियुक्त, परिणाममुखी, ब्यवसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाई पशुजन्य पदार्थको आयात घटाउँदै निर्यात प्रवर्धन गर्ने
- पशुपन्छी पालनलाई महिला, युवा तथा सबै आर्थिक, भौगोलिक र सामाजिक बर्गको स्वरोजगारको माध्यमका रूपमा चिकसित गर्दै आयआर्जनको दिगोस्रोतको रूपमा विकास गर्ने
- गाउँपालिकालाई पशुपन्छीजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाई कुपोषण हटाउनु र खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा टेवा पुर्याउने
- पशुजन्य पदार्थबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने नकारात्मक असर न्यूनिकरण गर्न स्वस्थ पशुपन्छी उत्पादन गर्ने

३.३.५ रणनीति

- ब्यवसायिक तथा उन्नत पशूपालनका लागि प्रवर्दनात्मक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने
- ब्यवसायिक पशूपालनका लागि प्रोत्साहन गर्न कार्यक्रम बनाउने
- ब्यवसायि बन्न चाहने तर लगानिको अभाव भएका कृषकलाई ब्यवसाय सुहाउँदो कार्यक्रम बनाई अनुदानको ब्यवस्था मिलाउने
- हरेक वडामा पशु सेवा सम्बन्धि प्राविधिक र पशु सेवा सम्बन्धि तालिमहरु आयोजना गरी आधुनिक प्रविधि र ज्ञान, सिपको बिस्तार गर्ने
- समुदायलाई समुह तथा सहकारी मार्फत सकृय बनाउन कार्यक्रम गर्ने
- चरन क्षेत्रको विकासका लागि चरन क्षेत्र विकास कार्यक्रम ल्याउने
- अनुसन्धान, तालिम, गोष्ठी, भ्रमणको माध्यमबाट आधुनिक प्रविधि तथा ज्ञान, सिप प्रदान गर्ने
- प्रत्येक वडामा एक जना पशु प्राविधिक र गाउँपालिकामा पशु अस्पताल तथा ल्यावको स्थापना गरी कार्य संचालन गर्ने
- पशुधनको सुरक्षाका लागि पशुबिमा कार्यक्रममा कृषकको सहभागिता बढाउने
- युवा लक्षित कार्यक्रम बनाई बिशेष अनुदानको ब्यवस्था गरी युवा जनशक्तिलाई ब्यवसायिक पशूपालनमा सहभागि गराउने
- गोठ सुधार कार्यक्रम संचालन गर्ने
- दुग्ध चिस्यान केन्द्र तथा संकलन केन्द्रको स्थापनाको पहल गर्ने
- पशु हाटबजार र संकलन केन्द्रको स्थापना गर्ने
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम संचालन गर्ने
- उन्नत जातको पशु नश्लको लागि उन्नत राँगा, साँढे, बिका बितरण गर्ने

३.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
दैनिक दुग्ध निर्यात	लिट्र	४००	५००	६००	६५०	७००
ब्यवसायिक पशुपालन समुह	संख्या	२८	३२	४०	४५	५०
ब्यवसायिक पशुपालन फारम	संख्या	२८	३२	४१	४७	५५
ब्यवसायिक माछापालन फारम	संख्या	७	८	९	१०	१२
पशुपक्षिको स्वास्थ्य परीक्षणको लागि भेटनेरी क्लिनिक	संख्या	३	७	८	१०	१०

३.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पशुपंछि उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	१७८५०	९६६०	८१९०	०	७८००	१००५०	०	०
२०८२-८३	१९८७०	१०६७०	९२००	०	६५००	१३३७०	०	०
२०८३-८४	२४४४०	१२९४०	११५००	०	६७५०	१७६९०	०	०

३.३.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	भैंसी / बाख्रा पकेट विकास कार्यक्रम	दुध / मासु उत्पादन	सालबसालि	५०००	रोजगारी सिर्जना, आयआर्जनमा वृद्धि
२	बंगुर / कुखुरा प्याकेज कार्यक्रम	मासु उत्पादन,	सालबसालि	२५००	रोजगारी सिर्जना, आयआर्जनमा वृद्धि

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
३	गोठ / खोर सुधार कार्यक्रम, औषधि, उपचार	उत्पादनमा वृद्धि, उचित बासस्थान, स्वस्थामा सुधार	सालबसालि	२५००	रोजगारी सिर्जना, आयआर्जनमा वृद्धि
४	सामुहिक माछापालन, प्राकृतिक तालतलैया संरक्षण	तालतलैयाको संरक्षण, मासु उत्पादन	सालबसालि	५०००	रोजगारी सिर्जना, आयआर्जनमा वृद्धि
५	सामुदायिक पशु व्यवस्थापन, घास विकास कार्यक्रम	पशु अधिकारको सुनिश्चितता आहार व्यवस्थापन	सालबसालि	४०००	रोजगारी सिर्जना, आयआर्जनमा वृद्धि

३.३.१ जोखिम तथा अनुमान

उपयुक्त सिप, प्रविधि तथा ज्ञानको पहुँच बिना व्यवसायिक पशुपालन गर्दा किहानसहुको धेरै लगानि र समय बर्बाद हुने जोखिम रहन्छ । साथै पशुजन्य उत्पादनको सहज बजार पहुँच नभएमा पनि किसानले अपेक्षाकृत आम्दानि गर्न नसक्ने र पलायन हुने समस्या आउन सक्छ । त्यसका लागि किसानहरुलाई तालिम, अनुदान, सहजिकरणका साथै बजारमा प्रतक्ष्य पहुचको व्यवस्था, पशुबिमाको सहजिकरण गर्नु आवश्यक छ ।

३.४ उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय

३.४.१ पृष्ठभूमि

आर्थिक विकासको प्रमुख सूचकको रूपमा रहेको उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय क्षेत्रमा लालझाडी गाउँपालिका तुलनात्मक रूपमा कमजोर देखिन्छ । यहाँ सडक पूर्वाधारको कमिले गर्दा पनि ठूला उद्योगहरु संचालन हुन सकेका छैनन् । यद्यपि साना लघू उद्योगहरु र सामान्य ब्यवसायहरु दर्ता भइ संचालन हुँदै आएका छन् । धेरैजसो पसलहरु बाहेक यहाँ कृषीजन्य ब्यवसायहरु, फर्निचर, राइस मिल आदि संचालन भएको पाईन्छ ।

३.४.२ समस्या तथा चुनौति

ब्यवसायिक सोचको कमी, लगानिको अभाव, सडक पूर्वाधारको कमी उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय क्षेत्रमा भएका प्रमुख चुनौतिहरु हुन् । यस गाउँपालिकामा नवप्रवर्दनमा आधारित ब्यवसाय तथा उद्योगमा खासै लगानि हुन नसकेको देखिन्छ ।

३.४.३ सोच

उत्पादनशील पशुपालन र व्यवसायीक कृषक

३.४.४ उद्देश्य

- उद्योग क्षेत्रको उत्पादन बृद्धि गरी कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा यसक्षेत्रको योगदान बढाउने

- औद्योगिक क्षेत्रमा लगानि बढाई रोजगारिका अवसर सृजना गर्ने
- औद्योगिक वस्तुहरूको निर्यात बृद्धि गरी ब्यापार प्रवर्द्धन गर्ने

३.४.५ रणनीति

- स्थानिय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग स्थापनाको लागि प्रोत्साहन गर्ने
- युवा लक्षित कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने
- सिपमुलक एवं ब्यवसायिक तालिममा जोड दिने
- बजार पूर्वाधारको विकास गर्ने
- ब्यवसायिक तथा ब्यापारिक फर्महरूको संस्थागत सुधृढिकरणका लागि समन्वय गर्ने
- नियमित कृषी तथा ब्यापारमेला संचालन गर्ने

३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
औद्योगिक क्षेत्रमा रोजगारिको अवस्था	प्रतिशत	१.७५	१.८०	२	२.५	३.२
साना तथा घरेलु उद्योग संख्या	संख्या	४८५	५४०	६५०	७२५	८२५
ब्यवसायिक तालिम तथा प्रवर्द्धन	संख्या	४५०	५८०	७००	८५०	१०००
ब्यवसायमा महिला, अपाङ्ग तथा पिछडिएको बर्गको सहभागिता	प्रतिशत	२	२	३	५	१०
हाट बजारको स्थापना तथा विस्तार	संख्या	१	१	१	२	३

३.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	११७३०	६३५०	५३८०	०	४१००	७६३०	०	०
२०८२-८३	१३१३०	७०५०	६०८०	०	४२००	८९३०	०	०
२०८३-८४	१५०५०	७९७०	७०८०	०	४४८०	१०५७०	०	०

३.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम	नयाँ उद्यमी सिर्जना विकास तथा स्तरोन्नति गर्ने	सालबसाली	३०००	गरिबी निवारण तथा नयाँ रोजगारी सिर्जना
२	गा.पा.स्तरिय उपाध्यक्ष विशेष सीप विकास/व्यवसाय सञ्चालन कार्यक्रम	वेरोजगार महिलाहरुलाई व्यवसायमा आकर्षित गर्ने	सालबसाली	३०००	गरिबी निवारण तथा नयाँ रोजगारी सिर्जना
३	नयाँ तथा घरेलु उद्यम प्रवर्धन कार्यक्रम	नौला तथा स्थानीय उद्यमहरुको प्रवर्धन गर्ने	सालबसाली	६०००	गरिबी निवारण तथा नयाँ रोजगारी सिर्जना

३.४.९ जोखिम तथा अनुमान

कृषीजन्य उद्योगहरु साथै स्थानिय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग तथा व्यवसायहरु संचालन गर्न आवश्यक नीति, नियमहरुको सहजिकरण, तालिम संचालन र जनचेतना अभिवृद्धि सम्बन्धि कार्यक्रमहरु अभियानको रुपमा संचालन गर्न रने टड्कारो आवश्यकता छ। अन्यथा संचालन भइरहेका उद्योग तथा व्यवसायहरु बन्द तथा पलायन हुने, नयाँ उद्योग व्यवसायहरुमा लगानि नहुने र नवप्रवर्धनमा आधारित उद्योग व्यवसायहरु धाराशायि हुने जोखिम रहन्छ।

३.५ पर्यटन तथा संस्कृति

३.५.१ पृष्ठभूमि

लालझाडीगाउँपालिका साँस्कृतिक रूपमा निकै सम्पन्न क्षेत्रको रूपमा रहेको छ। विशेष रूपमा राना थारु जातिको बसोबास सताब्दियों देखि हुँदै आएको यस क्षेत्रमा उनिहरूको मौलिक परम्परा, संस्कृति, भाषा र भेषभुषाको अवलोकन गर्न सकिन्छ। साथै यस क्षेत्रभित्र ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक र भौगोलिक रुमा महत्वपूर्ण पर्यटकीय स्थलहरू पनि रहेका छन्। यद्यपि यहाँका साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय समपदाको उचित संरक्षण र संवर्धन हुन सकेको छैन।

३.५.२ समस्या तथा चुनौति

पर्यटकीय क्षेत्र पहिचान, प्रचार प्रसार र विकासको कमि, पूर्वाधार बिकासको कमिले यस गाउँपालिकामा पर्यटकीय गतिविधिहरू हुन नसकेको देखिन्छ। साथै साँस्कृतिक हतिकमण पनि एक समस्याको रूपमा देखिएको पाइन्छ।

३.५.३ सोच

पर्यटन क्षेत्रको विकास मार्फत थिंक बृद्धि र रोजगारिका अवसर अभिवृद्धि गर्ने

३.५.४ उद्देश्य

- लालझाडीलाई नेपालको पर्यटन मानचित्रमा आकर्षक, रमणीय र सुरक्षीत गन्तव्य स्थलको रूपमा विकास गरि आन्तरिक अर्थतन्त्रमा योगदान पुर्याउने
- आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन मार्फत संख्यात्मक तथा गुणात्मक रूपमा पर्यटक आगमनमा बृद्धि गरी प्राप्त लाभको समन्यायिक वितरण गर्ने

३.५.५ रणनीति

- पर्यटन सम्बन्धि स्पष्ट र दीर्घकालिन सोच सहितको योजना कार्यान्वयनमा ल्याउने
- यहाँका बिभिन्न ताल तलैयामा बोटिङको संभाव्यता अध्ययन गर्ने
- पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण गर्ने
- पर्यटकीय गन्तव्य स्थलहरूको प्रचार प्रसार गर्ने

३.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
ब्यवस्थित पर्यटकीय स्थल	संख्या	०	०	१	१	१

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
ब्यवस्थित होमस्टे	संख्या	०	०	५	१०	१२
होटलको क्षमता (बेड)	संख्या	-	-	१०	२०	३०
कृषी पर्यटन स्थल	संख्या	०	०	१	१	१
ब्यवस्थित बनभोज तथा पार्क स्थल	संख्या	०	०	१	२	३
संग्रहालय	संख्या	०	०	१	१	१

३.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तिय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	१०२००	५५२०	४६८०	०	२१५०	४२००	३८५०	०
२०८२-८३	१०५००	५६४०	४८६०	०	२१५०	४२५०	४१००	०
२०८३-८४	१२५४०	६६४०	५९००	०	२५००	५५९०	४४५०	०

३.५.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	थारु साँस्कृतिक होमस्टे संचालन कार्यक्रम	आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरु भित्राउने	२०८१-८०८३	६०००	कम्तिमा १२ घरमा होमस्टे संचालन भएको हुने

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
२	लालझाडी पार्क संचालन	आन्तरिक पर्यटनको विकास गर्ने	२०८१-८०८३	२०००	पार्क संचालन भएको हुने
३	कृषी पर्यटकीय स्थल विकास कार्यक्रम	आन्तरिक पर्यटनको विकास गर्ने	सालबसाली	२०००	कम्तिमा १ वडामा १ कृषी पर्यटनको विकास भएको हुने

३.५.९ जोखिम तथा अनुमान

मुख्यतया पर्यटकीय पूर्वाधार बनाउन धेरै रकमको आवश्यकता पर्ने भएकोले बजेटको अभावमा अपेक्षित उपलब्धिहरू हासिल गर्न सहज नहुने जोखिम देखिन्छ। साना तथा होमस्टे र साँस्कृतिक पर्यटनलाई प्राथमिकतामा राखेर अगाडी बढ्न सके यस क्षेत्रमा समृद्धिको बिजारोपण गर्न सकिन्छ।

३.६ भूमि व्यवस्था, सहकारि तथा वित्तीय सेवा

३.६.१ पृष्ठभूमि

सार्वजनिक निजी र सहकारी क्षेत्रबीच साझेदारी मार्फत लगानीको वातावरण तयार गरी त्यसको उपयुक्त व्यवस्थापनबाट समृद्धिको लक्ष्य हासिल गर्नु आवश्यक छ। नगर क्षेत्रमा उद्योग व्यापारमा लगानी गर्न वाणिज्य बैंकहरू मार्फत कर्जा लगानी हुने गरेको छ। नगर पाश्चिमा २०७५ को तथ्यांकअनुसार २०७५ सम्म गाउँपालिका क्षेत्रमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका १३ वटा शाखा कार्यालय र २७ वटा सहकारी संस्थाहरू संचालनमा रहेका छन्। कूल ४,७४५ परिवारहरूमध्ये कतिब ८० प्रतिशतपरिवारको बैङ्क खाता रहेको छ। नगरपालिका क्षेत्रका बैंकमा खाता हुने परिवार करिब ८० प्रतिशत भएकाले बैंकिङ सेवा तथा कारोबारमा ठूलो संख्याको पहुँच रहेको देखिन्छ। सहकारी संस्थाले स्थानीय स्तरको बचतलाई नगरपालिका बाहिर जानबाट रोकी स्थानीय क्षेत्रमा विभिन्न आय मूलक कार्यमा लगानी गरिरहेका छन्। उद्योग व्यापार क्षेत्रमा लगानी गर्ने उद्देश्यका साथ बचत तथा ऋण, कृषि र बहुद्देशीय आदि प्रकृतिका सहकारी संस्थाहरूबाट कर्जा लगानी हुने गरेको छ।

३.६.२ समस्या तथा चुनौति

यस क्षेत्रमा बैंक, वित्तीय संस्था एवम् सहकारीहरूको संख्या तथा कारोवार उच्च रहेको छ। यद्यपी वित्तीय सेवामा महिलाको समान पहुँच रहेको छैन। विकासका लागि वित्तीय स्रोतको कमी हुनु, सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रबीच अवधारणागत स्पष्टता नहुनु प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन्। यसका अतिरिक्त सार्वजनिक, निजी तथा सहकारी साझेदारी सम्बन्धी नीतिगत संरचना पर्याप्त नहुनु प्रमुख समस्या रहेका छन्। भुउपयोग नीति तर्जुमा भए पनि हालसम्म उक्त नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने भूउपयोग ऐन संघिय र स्थानीय दुबै तहमा नहुनु, कृषियोग्य जमिनको आधिकारीक अभिलेख राख्न नसक्नु, जमिनको प्रकृति र किसिम अनुसार प्रयोग नहुनु, भुमीहिन र सुकुम्वासीको भुमीमाथीको स्वामित्व कायम राख्न नसक्नु आदी भूमि व्यवस्थाका प्रमुख समस्याहरू हुन्।

३.६.३ सोच

सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रबीचको साझेदारीको माध्यमद्वारा उत्पादनशील र रोजगारमूलक आर्थिक वृद्धि

३.६.४ उद्देश्य

- सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रबीचको साझेदारीलाई प्रोत्साहन गरी पूर्वाधार र सेवाका क्षेत्रमा सार्वजनिक, निजी र सहकारी साझेदारी अभिवृद्धि गर्नु ।
- भू-उपयोग नीति अनुसार जमिनको उपयोग गर्ने ।
- जमीनको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने ।
- भूमिको व्यवस्थित र आधुनिक तरिकाले अभिलेख राख्ने ।

३.६.५ रणनीति

- सार्वजनिक निजी तथा सहकारी क्षेत्रबीचको साझेदारीका लागि नीतिगत र संस्थागत संरचनाको प्रबन्ध गर्ने
- सार्वजनिक निजी सहकारी प्रवद्र्धन गरी लगानीको वृद्धि गरी लगानी वातावरण र लगानी सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने ।
- भू-उपयोग नीति बमोजिम क्षमता, उपयुक्तता र आवश्यकतामा भूमिको वर्गिकरण गर्ने ।
- वर्गिकरण अनुसार जमिनको संरक्षण गरि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने ।
- उपलब्ध सबै प्रकृतिका भूमिको आधुनिक प्रविधिको प्रयोग सहित अध्यावधिक गर्ने ।

३.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
सहकारीको नेतृत्वमा महिला सहभागिता	प्रतिशत	३०	३०	३५	४०	४५
वित्तीय सेवामा पहुँच	प्रतिशत	७८	८०	८५	८८	९०
सहकारीमा पहुँच भएका घरपरिवार (३० मिनेटको पैदल दूरीमा)	प्रतिशत	८०	८०	८५	८८	९०

३.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	वित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	४२५०	२३००	१९५०	०	४५०	३८००	०	०
२०८२-८३	४२२०	२२७०	१९५०	०	५००	३७२०	०	०
२०८३-८४	४८५०	२५७०	२२८०	०	८५०	४०००	०	०

३.६.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	सहकारी प्रबर्द्धन तथा अन्य कार्यक्रम	सहकारीको क्षमता अभिवृद्धी तथा नियम पालनामा वृद्धि गर्नु	सालबसाली	३०००	सहकारीको क्षमतामा अभिवृद्धि भई ५० प्रतिशत सहकारीले उत्पादनमूलक उद्यम व्यवसाय सञ्चालनमा सहयोग गर्नेछन्।

३.६.९ जोखिम तथा अनुमान

गाउँपालिका वासीहरूमा वित्तीय साक्षरताका अवसरहरू उपलब्ध हुनेछ। बैंक, वित्तीय संस्था एवम् सहकारी संस्थाहरू उत्पादनमूलक, व्यवसायमूलक कार्य तथा स्थानीय उत्पादनको बजारीकरणमा बढी क्रियाशिल हुनेछन्। यस्ता संस्थाहरूको खराब कर्जा न्यून जोखिम भएको हुनेछ। उपरोक्त अवस्था सिर्जना हुन नसकेमा लक्ष्य हासिल गर्न जोखिम रहन्छ।

३.७ श्रम रोजगार तथा गरिबी निवारण

३.७.१ पृष्ठभूमि

यस क्षेत्रको श्रमशक्तिको ठूलो हिस्सा कृषी क्षेत्रमा रहेको छ । कुल ४७४५ जनसंख्या मध्ये ८३.२% मानिसहरूको आम्दानीको श्रोत कृषि, पशुपालन, माछापालन, रहेको छ । यसैगरी वैदेशिक रोजगारीमा ६.२%, ६.५% निर्माण ब्यवसायको नोकरिमा, थोक तथा खुद्रा ब्यापार ब्यवसायमा ६.५% घरपरिवारहरू आफ्नो जिविकोपार्जनको लागि मुख्य श्रोतका रूपमा रहेको छ । १० वर्ष भन्दा माथिका ९०% बढि जनसंख्या कुनै न कुनै रूपमा आर्थिक गतिबिधिमा संलग्न रहेको सन् २०२१ को राष्ट्रिय जनगणनामा उल्लेख गरिएको छ ।

३.७.२ समस्या तथा चुनौति

राष्ट्रिय रूपमा आर्थिक गतिबिधिमा देखा परेको सिथिलताका कारण रोजगारीको क्षेत्र संकुचित भएको छ । वैदेशिक रोजगारी लगायत वाह्य क्षेत्रको रोजगारीमा आकर्षण कायमै रहेको छ । युवा जनशक्ति विदेश पलायन हुने र स्थानीय उद्योग व्यवसाय अन्यत्रका श्रमिकमा भर पर्नु अवस्था कायमै छ । गाउँपालिकामा उद्योग, व्यवसाय, पूर्वाधार र यस सम्बन्धी सेवा तथा सुबिधाको व्यवस्था हुन सकेको छैन । जनशक्ति विकासका लागि रोजगारमूलक तालिम र नयाँ प्रविधिको अनुकूल हुने गरीक्षमता विकासका अवसरहरूमा कमी रहेको छ । कम आय भएका र स्थायी सम्पत्ति नभएका परिवार र व्यक्तिका लागि वित्तीय सेवा तथा कर्जा प्रवाह पहुँच पुग्न सकेको छैन ।

३.७.३ सोच

मानवोचित जीवन यापनका लागी मर्यादित र उत्पादनमुलक रोजगारीका अवसरहरूको सिर्जना

३.७.४ उद्देश्य

- श्रम बजारका लागि आवश्यक, पेशा, सीप, दक्षताको विकास गर्नु
- वैदेशिक रोजगारी गएर फर्किएका व्यक्ति ज्ञान, सीप, अनुभव र विप्रेषणलाई उत्पादनशील काममा लगाउनु
- प्रमुख सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रमहरूमा समाजका सबैभन्दा बिपन्न र जोखिममा रहेका जनसमुदायको पहुँच सुनिश्चित गर्नु
- बिद्यमान सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रमहरूलाई दोहोरो नपर्ने गरि एकिकृत र सुदृढ गर्नु
- सुदृढ र प्रभावकारि प्राकृतिक प्रकोप ब्यवस्थापन प्रणालीको विकास गर्नु

३.७.५ रणनीति

- संघ प्रदेश र निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा रोजगार वृद्धि र गरिबी निवारणलाई प्रभावकारी गराउने
- सीप तथा व्यावसायिक तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
- श्रमिकको हक अधिकारको संरक्षण तथा असल श्रम सम्बन्ध स्थापना गर्ने ।
- सबै किसिमको बालश्रम उन्मूलन गर्ने ।

- महिला तथा अपाङ्गहरुको लागि सुहाउँदो सिप विकास गरि रोजगारि तथा ब्यवसायको विकास गर्ने

३.७.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत सञ्चालित आयोजना	संख्या	११	१५	२०	३०	४०
कार्यक्रमबाट सिर्जित रोजगारीको कार्यदिन	संख्या	१००	११५	१२०	१५०	१९०

३.७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	१०१७०	५५००	४६७०	०	१२५०	८०७०	८५०	०
२०८२-८३	१०८००	५८००	५०००	०	१३००	८३००	१२००	०
२०८३-८४	१२२८०	६५००	५७८०	०	१७५०	९०८०	१४५०	०

३.७.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	प्रधानमन्त्री रोजगार तथा अन्य रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	बेरोजगारलाई मौसमी रोजगार	सालबसाली	३०००	न्यून आय भएका वार्षिक १०० जना विपन्न

		प्रदान गरी वार्षिक आयमा वृद्धि गर्नु			ब्यक्तिले मौसमी रोजगार प्राप्त गर्नेछन् ।
२	युवालाइ सिप सिकाइ		सालबसाली	५०००	बर्षेनि ५० यवाहरुले नयाँ सिप सिक्ने छन् ।

३.७.९ जोखिम तथा अनुमान

रोजगारी सम्बन्धी व्यवहारिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा भई कार्यान्वयन हुनेछ । गाउँपालिकामा रोजगार सम्बन्धी अल्पकालीन, मध्यमकालीन र दीर्घकालीन योजना तर्जुमा हुनेछ । रोजगार प्रवर्द्धन नीति तथा कार्यक्रममा निरन्तरता नभएमा यसबाट अपेक्षा गरिएको नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहेको छ ।

परिच्छेद ४: सामाजिक क्षेत्र

४.१ जनस्वास्थ्य तथा पोषण

४.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले प्रत्येक नेपाली नागरिकलाई राज्यबाट प्राप्त हुने आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने तथा स्वास्थ्य सेवामा सबैको समान पहुँच रहने कुरालाई मौलिक हकको रूपमै प्रत्याभूत गरेको छ । दिगो विकासको लक्ष्य ३ मा आरोग्यता तथा कल्याण अन्तरगत स्वस्थ जीवन सुनिश्चित गर्ने र सबै उमेरका सबै नागरिकहरूको कल्याणको प्रवर्द्धन गर्ने, सबै उमेर समूहका व्यक्तिका लागि स्वस्थ जीवन सुनिश्चित गर्दै समृद्ध जीवन प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य रहेको छ । लालझाडी गाउँपालिका क्षेत्रमा ३ वटा स्वास्थ्य चौकि, ४ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, १ आयुर्बेद अस्पताल संचालनमा रहेको छ । साथै एउटा १० शैयाको अस्पताल भवन निर्माण सम्पन्न भइ संचालनको तयारी अवस्थामा रहेको छ । उक्त अस्पताल गाउँपालिका तहबाट संचालन गर्न बजेटको समस्या पर्न गएको पाइन्छ । एक आँखा अस्पताल पनि संचालन गर्ने तयारी यस गाउँपालिकामा गरिएको छ ।

बालबालिकाहरूले १०० प्रतिशत खोप पाएका छन् अर्थात् पूर्णरूपमा खोप नगर घोषणा भईसकेकोमा दिगोपनाका लागि कार्य निरन्तर भैरहेको छ । यहाँका केहि बालबालिकाहरूमा कुपोषणको पनि समस्या देखिएको छ । दम, श्वासप्रश्वाससम्बन्धि रोगहरू, डेङ्गु, स्क्रब टाइफस, सर्पदंश, आँखा तथा दाँतका रोगहरू, सिकलसेल एनिमिया र थेलिसिमिया यस गाउँपालिका क्षेत्रका प्रमुख रोगहरूको रूपमा देखिएका छन् ।

४.१.२ समस्या तथा चुनौति

लालझाडी गाउँपालिकामा दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको अभाव, भौगोलिक विकटता, आर्थिक स्रोतको अभाव, स्वास्थ्य चेतनाको कमी, लागु पदार्थ दुर्ब्यसनि, शुद्ध खानिपानि तथा सरसफाइको कमी जनस्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू हुन् । यहाँका प्रमुख बासिन्दाको रूपमा रहेका रान थारु जातिमा बंशाणुगत रूपमा देखिने सिकलसेल एनिमिया र थेलिसिमिया जस्ता रोगहरू निर्मूल गर्नु यहाँको प्रमुख चुनौति बनेको छ । यसका साथै महिलाहरूमा सुत्केरि पोषण र शीशु स्याहारमा पनि जनचेतनाको कमि यस क्षेत्रको समस्याको रूपमा रहेको छ ।

४.१.३ सोच

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा, स्वस्थ्य र निरोगी नगरबासी

४.१.४ उद्देश्य

- सबै बर्ग, क्षेत्र र समुदायका नागरिकहरूको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलकपहुँच अभिवृद्धि गराउनु
- स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्नु, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउनु तथा गुणस्तरीय र पोषणयुक्त खाद्य सामाग्रिमा पहुँच बढाउनु
- स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रमको शुरुवात गरी सम्पूर्ण जनतालाई यसको दायरामा ल्याउनु

४.१.५ रणनीति

- मापदण्ड अनुसार सबै स्वास्थ्य चौकीहरूका लागि आवश्यक भवन, तारवार, ऊपकरणको ब्यवस्था गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा काम गर्ने राष्ट्रिय अन्तरराष्ट्रिय संस्थाको स्रोतका लागि गाउँपालिकाले समन्वय र सहजीकरण गर्ने
- सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सुरक्षित खानेपानिको ब्यवस्था अनिवार्य गर्ने
- सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा थप सेवा बिस्तार गर्ने
- स्वास्थ्यकर्मी तथा कर्मचारिलाई तालिम आवश्यकता अनुसार उपलब्ध गराउने र सिकेको सिप ब्यवहारमा ल्याउने कुरा सुनिश्चित गर्ने
- प्रत्येक बर्ष पूर्ण खोपका लागि बालबालिकाको Line listing गर्ने
- जनस्वास्थ्य, परिवार नियोजन र सरसफाइ सम्बन्धि प्रचार प्रसार मुलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने
- पर्यावरणीय स्वच्छता सम्बन्धि नीति र कार्यक्रमहरू तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने
- आर्सनिक न्यूनिकरणको कार्य संचालन गर्ने

४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
३० मिनेट भित्र अस्पतालको पहुँच भएका जनसंख्या	प्रतिशत	९०	९५	१००	१००	१००
सबै खोप लिएका बालबालिका	प्रतिशत	८२	८४	८८	९२	९५
पाँच वर्षमुनिको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्म)	संख्या	४	३.५	३	२.७	२.५
स्वास्थ्य बिमामा सहभागी घरपरिवार	प्रतिशत	४	५	६	७	८
एम्बुलेन्स संचालन	संख्या	२	२	३	३	३

स्वास्थ्य संचालन	शिविर	संख्या	६	५	५	६	६
---------------------	-------	--------	---	---	---	---	---

४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजित	बित्तिय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	३५७१०	१९३३०	१६३८०	०	५५६०	२८२५०	१९००	०
२०८२-८३	४८६००	२६१००	२२५००	०	६३४०	४०११०	२१५०	०
२०८३-८४	४८४३०	२५६४०	२२७९०	०	६७५०	३९५६०	२१२०	०

४.१.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	नागरिकसँग गाउँपालिका अध्यक्ष स्वास्थ्य कार्यक्रम	घरदैलो सम्म स्वास्थ्य सेवा पुर्याउने	सालबसाली	१०००	घरदैलो सम्म स्वास्थ्य सेवा पुगेको हुनेछ
२	१० शैय्याको अस्पताल संचालन	जनतालाइ बिशिष्टिकृत स्वास्थ्य सेवा पुर्याउने	२०८१-८३	३००००	३ वर्ष भित्र अस्पताल संचालन गर्ने
३	आँखा उपचार केन्द्र संचालन	जनतालाइ आँखा उपचार गाउँमा उपलब्ध गराउने	सालबसाली	१०००	आँखा उपचार गाउँमा उपलब्ध हुने
४	एम्बुलेन्स संचालन	एम्बुलेन्स सुबिधा सहज बनाउने	सालबसाली	६०००	एम्बुलेन्स संचालन भएको हुने
५	क्षयरोग मुक्त पालिका कार्यक्रम	क्षयरोग मुक्त पालिका बनाउने	सालबसाली	२०००	क्षयरोग मुक्त पालिका घोषणा हुने

४.१.१ जोखिम तथा अनुमान

संस्थागत सुदृढीकरण, पर्याप्त स्रोत विनियोजन, स्वास्थ्य सामाग्रीको उपलब्धता, जनशक्ति व्यवस्थापन, अन्तर सरकार र सरोकारवाला बीच प्रभुभावकारी समन्वय, सहकार्य र साझेदारी हुन सकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुन सक्छ । स्वास्थ्य पूर्वाधार, औषधि र खोप व्यवस्थापनमा अन्तर निकाय तथा सरोकारवालाको सक्रिय सहभागिता र साझेदारी हुन नसकेमा विभिन्न महामारीले गाउँपालिकाबासीको जनस्वास्थ्यको स्थिति क्षय गर्न सक्ने जोखिम रहेको छ ।

४.२ शिक्षा, कला, भाषा तथा साहित्य

४.२.१ पृष्ठभूमि

सामाजिक तथा आर्थिक रूपान्तरणको महत्वपूर्ण आधारशीलाको रूपमा शिक्षा रहेको छ । नेपालको संबिधानले शिक्षा सम्बन्धि हकलाई मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभुत गरेको छ । शिक्षा प्रणालीलाई आर्थिक, सामाजिक रूपान्तरणको संबाहकका रूपमा विकास गर्ने, सबै तह एवं बिधाको शिक्षामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने, शिक्षा प्रणालीलाई रोजगारि उन्मुख गराउने, गुणस्तरमा सुधार एवं व्यवस्थापकीय क्षमतामा अभिवृद्धि गरी आर्थिक, सामाजिक विकासका लक्ष्यहरु हासिल गर्नेतर्फ यस गाउँपालिकाकानीति तथा कार्यक्रमहरु उन्मुख रहेका छन् ।

लालझाडी गाउँपालिकामा १० वटा आधारभूत विद्यालय, ६ माध्यमिक विद्यालय र ६ संस्थागत विद्यालय संचालनमा रहेका छन् । निजी क्षेत्र द्वारा संचालित ८ वटा निजी तथा आवासिय विद्यालय रहेका छन् । गाउँपालिकामा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेर समूहको कूल जनसंख्यामध्ये ७५.९ प्रतिशत साक्षर रहेको छ । जस अन्तर्गत पुरुषको साक्षरता दर ८३.२ प्रतिशत छ भने महिलाको साक्षरता दर ६९.१ प्रतिशत रहेको छ । । नेपाली र थारु भाषा मुख्य प्रचलित भाषाका रूपमा रहेको यस क्षेत्रमा कला तथा साहित्यका क्षेत्रमा विशिष्ट प्रतिभाहरु रहेका छन् । यो क्षेत्र थारु भाषा, कला र साहित्यका लागि उर्वर भूमी पनि हो ।

४.२.२ समस्या तथा चुनौति

शिक्षाका सबै तहमा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने, शिक्षालाई ब्यवसायिक तथा रोजगारिमुलक बनाउने, सबै तहको शिक्षालाई समतामूलक र समावेशी बनाउने, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिमलाई आम नागरिकको पहुँच सम्म पुर्याउने, शिक्षकहरुको माग र आपूर्तिबिच सन्तुलन कायम गर्ने, लगानि अनुरूपको प्रतिफल सुनिश्चित गर्ने, संबिधान प्रदत्त शिक्षा सम्बन्धि हकहरुको उपभोग गर्ने साथै समग्र शैक्षिक क्षेत्रको ब्यवस्थापनमा सुधार गरी सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने कार्य चुनौतिपूर्ण छ ।

विद्यालयका भौतिक पूर्वाधार कमजोर हुनु, सबै विद्यालयहरुमा अपाङ्ग मैत्री पूर्वाधार नहुनु, गुणस्तरीय शिक्षामा पहुँचमा कमी, बढ्दो अविभावकको चाहना भएपनि प्राविधिक विद्यालय नहुनु, विद्यालयमा पर्याप्त शैक्षिक सामग्रीको कमी, प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाईको कमी, वाल विकास केन्द्र व्यवस्थित नहुनु, गणित, दक्ष शिक्षकको कमी, कार्यमूलक शिक्षक तालिमको कमी, सबै विद्यालयमा मातृभाषामा शिक्षा नहुनु, छात्रा एवं अपाङ्गता मैत्री शौचालय न्यून हुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या र चुनौतीको रूपमा रहेका छन ।

४.२.३ सोच

गुणस्तरीय र प्रविधिमैत्री शिक्षाको विकास, समृद्ध लालझाडीको आधार

४.२.४ उद्देश्य

- बैकल्पिक उपायहरूको अवलम्बन बाट सबै तह एवं प्रकारको शिक्षा र सिपमूलक तालिममा पहुँच अभिवृद्धि गर्नु
- सबै तहको शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी, सिपमूलक, रोजगारिमुखी एवं समसामयिक बनाउने
- शैक्षिक पद्धतिलाई सिर्जनात्मक, ब्यवहारिक, समावेशीर समतामूलक बनाउँदै लैजाने
- समग्र शिक्षा प्रणालीको दक्षता, प्रभावकारिता, जवाफदेहिता र सुशासनलाई संस्तागत गर्ने
- लालझाडी गाउँपालिकालाई प्रविधियुक्त बनाई आधुनिक संचार माध्यमको पहुँचमा ल्याउने
- सबै सरकारी बिद्यालयलाई आधुनिक बनाई बैज्ञानिक विकासमा जोड दिने

४.२.५ रणनीति

- स्थानिय सरकार, प्रदेश सरकार तथा संघ संस्था र समुदाय सँगको सहकार्यमा बिद्यालय भवन निर्माणका लागि स्रोतको ब्यवस्था गर्ने
- बिद्यालय भवन प्याकेजमा शौचालय, खानेपानि, तारवारको अनिवार्य ब्यवस्था गर्ने
- बिद्यालय तथा दरबन्दि समायोजन गरी शिक्षकको ऊपलब्धता बढाउने साथै दरबन्दि थपका लागि प्रदेश र संघीय सरकार सँग पहल गर्ने
- शिक्षक तालिमको ब्यवस्था गर्ने
- अनुगमन तथा मुल्याङ्कनलाई सहभागितामूलक र प्रभावकारि बनाउने
- शिक्षण सिकाइमा आधुनिक प्रविधि भित्र्याउने
- बिद्यार्थि उपस्थितिलाई गाउँपालिकाकोसेवा प्रवाहसँग आवद्द गर्ने
- स्थानिय समुदाय तथा स्थानिय सरकार सँग समन्वय सहकार्य गरी खेल मैदान निर्माण गर्ने
- शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि यस क्षेत्रमा काम गर्ने संघसंस्था सँग समन्वय र सहकार्य गर्ने
- माध्यमिक बिद्यालयमा बिद्युतीय पुस्तकालय र प्रयोगशालाको ब्यवस्था गर्ने
- अपाङ्गता भएका ब्यक्तिकालागि स्रोत कक्षा संचालन गर्ने तथा निशुल्क शिक्षा नीतिलाई पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गर्ने

४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
पूर्व प्राथमिक तहको खुद भर्ना दर	प्रतिशत	७०.३	७२.४	८०	९०	९५
प्राथमिक तहको खुद भर्ना दर	प्रतिशत	६१.०८	६५.६	७०	८०	९०
माध्यमिक तहको खुद भर्ना दर	प्रतिशत	५६.९६	६०.३	६५	७५	८५
१५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहको महिला साक्षरता दर	प्रतिशत	६९.१	७२.२	७५	८०	८५
खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सुविधा उपलब्ध विद्यालय	प्रतिशत	८०	९०	९५	१००	१००
अपांगमैत्री विद्यालयहरू	प्रतिशत	८०	९०	९५	१००	१००
पेशागत प्रशिक्षण प्राप्त शिक्षक	प्रतिशत	९०	९५	१००	१००	१००

४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	१६२८०	९१००	७१८०	०	८२४०	६१७०	१८७०	०
२०८२-८३	१७०००	९२००	७८००	०	८९९०	६०६०	१९५०	०
२०८३-८४	१७६२०	९४५०	८१७०	०	९५८०	६०००	२०४०	०

४.२.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	विद्यालय शिक्षा सुदृढीकरण कार्यक्रम	सामुदायिक विद्यालयको पठनपाठनको गुणस्तरमा सुधार गर्नु	सालबसाली	६०००	सामुदायिक विद्यालयको पठनपाठनको गुणस्तरमा सुधार
२	प्रविधिमैत्री शिक्षा कार्यक्रम	प्राविधिक शिक्षा मार्फत रोजगारी र उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्नु	सालबसाली	६०००	गुणस्तरीय, जीवनउपयोगी तथा प्रभावकारी शिक्षामा बालबालिकाको पहुँच विस्तार
३	साक्षरोत्तर तथा निरन्तर शिक्षा कार्यक्रम	प्रौढ साक्षरता र निरन्तर सिकाई अभिवृद्धि गर्नु	सालबसाली	१०००	साक्षरता दरमा वृद्धि
४	थारु भाषा, कला र साहित्य सम्बन्धी कार्यक्रम	थारु भाषा, कला तथा साहित्यको विकास गर्नु	सालबसाली	१०००	परम्परागत तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण
५	शैक्षिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम	प्रभावकारी रूपमा शैक्षिक सेवा प्रवाह गर्नु	सालबसाली	१०००	शिक्षाको गुणस्तरमा वृद्धि

४.२.९ जोखिम तथा अनुमान

संघीय शिक्षा ऐन तथा नियमावली जारी एवम् समयानुकूल परिमार्जन भएको हुनेछ । शैक्षिक क्षेत्रमा नविनतम विधि तथा प्रविधिको उपयोग भएको हुनेछ । शैक्षिक क्षेत्रमा पर्याप्त पूर्वाधार विकास, आवश्यक जनशक्ति व्यवस्था, क्षमता विकासका अवसर, नवीनतम प्रविधिको उपयोग, अन्तर सरकार सहयोग र सहकार्य र सरोकारवाला बीचका समन्वय, सहकार्य र साझेदारीको विकास जस्ता पक्षमा ध्यान दिन सकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने देखिन्छ । उपरोक्त परिवेश तयार हुन नसकेमा लक्ष्य हासिल गर्नमा कठिन हुने जोखिम रहन सक्छ ।

४.३ खानेपानि तथा सरसफाई

४.३.१ पृष्ठभूमि

लालझाडी गाउँपालिकामा खानेपानिको मुख्य स्रोत भूमिगत खानेपानि हो । सामान्यतया ह्याण्डपम्प र ट्युबवेलको माध्यमबाट खानेपानिको जुगाड गरिएको पाइन्छ । डिप बोरिङ मार्फत पनि आजकल धेरै ठाउँमा शुद्ध खानेपानिको ब्यवथापन गर्ने कोशिस गरिएको छ । तर धेरै ठाउँमा अझै यि आयोजनाहरु सफलतापूर्वक संचालन हुन सकेका छैनन् । यो गाउँपालिकामा ६ वटा ओभरहेड पानि ट्याङ्कि निर्माण गरिएको भएता पनि एउटा मात्र सफलतापूर्वक संचालनमा आउन सकेको छ । सन् २०२१ को आँकडा अनुसार यस गाउँपालिकामा घरघरमा धारा उपलब्ध हुने परिवार करिव २.६% छन् भने सामुहिक धाराको पानि उपलब्ध हुने परिवार करिव १% छन् । यस्तै ह्याण्डपम्प र ट्युबवेलमार्फत खानेपानि प्रयोग गर्ने परिवार करिव ९३% छन् । यि बाहेकका करिब २.७% परिवारले अन्य स्रोतबाट खानेपानिको जोहो गरेको पाइन्छ ।

यस गाउँपालिकामा सरसफाइको अवस्था सुदृढ हुँदै गएता पनि तुलनात्मक रुपमा वरिपरिका अन्य क्षेत्र भन्दा अझै कमजोर रहेको छ । यद्यपि आजका समयसम्म प्राय सबै घरमा शौचालयको प्रयोग हुने गरेको छ । ९५% भन्दा बढी घरपरिवारमा शौचालय निर्माण भइसकेको छ तर अन्य सरसफाइका क्षेत्रमा धेरै प्रगति हुन सकेको देखिदैन । यस गाउँपालिकाले ढल निकासी, प्लास्टिकजन्य प्रदुषण नियन्त्रण, घर भित्रको प्रदुषण नियन्त्रण जस्ता क्षेत्रमा अझै लामो दुरी तय गर्न बाँकि नै रहेको देखिन्छ । साथै ब्यक्तिगत सरसफाइको लागि जनचेतना बढाउँदै जानु पनि अपरिहार्य रहेको छ ।

४.३.२ समस्या तथा चुनौति

स्वच्छ खानिपानि उपलब्धता र पहुँचमा कमि, ब्यक्तिगत सरसफाइमा कमि, फोहरमैलाको ब्यवस्थापनमा कमि यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरु हुन् । जनस्तरमा सरसफाई सम्बन्धी सचेतनाको कमीका कारण वस्तिको स्वच्छता कायम राख्न कठिन भएको छ । खानेपानी संस्थाद्वारा वितरण पानी ल्याव टेस्ट गरिएपनि ईनार र चापाकलको पानीको प्रशिक्षण नभएको, फिल्टर पानीको पहुँचमा कमि, पानीको पाईपहरुको उचित व्यवस्थापन हुन नसक्नु, डम्पिङ साईटको अभाव, फोहोर व्यवस्थापन कमजोर र ढल निकासको समस्याहरु हुन् । चौबिसै घन्टा पानीको उपयोगका लागि ट्याङ्कीको व्यवस्था नहुनु, फोहोर जलाइने हुदाँ वातावरण प्रदुषण हुनु, घर भित्र दाउराको प्रयोगले भित्री प्रदुषण बढी हुनु खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका समस्या हुन् । फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्नु, पानीको स्रोतहरुको संरक्षण गर्नु, खानेपानी पाईपलाईनको व्यवस्थापन गर्नु, खानेपानी ट्याङ्कीलाई सुरक्षित गर्नु, खानेपानी संस्था तथा सडक कार्यालय बीच पुर्वाधार निर्माणमा समन्वय गर्नु खानेपानी तथा सरसफाईका प्रमुख चुनौतिका रुपमा रहेका छन् ।

४.३.३ सोच

सफा, सुरक्षित खानेपानी र स्वच्छ , सफा वातावरण, लाझाडीको पहिचान

४.३.४ उद्देश्य

- सबै जनसंख्यालाई आधारभूत स्तरको खानेपानि तथा सरसफाइ सेवा उपलब्ध गराउनु
- उच्च स्तरको खानेपानि तथा सरसफाइ सेवा विस्तार गर्नु

४.३.५ रणनीति

- नेपाल सरकार र गैर सरकारी संस्थाहरु सँगको सहकार्यमा स्वच्छ खानेपानि आयोजनाहरु संचालन गर्ने
- आर्सनिकको प्रभाव कम गर्न बैकल्पिक उपायको अवलम्बन गर्ने
- सरसफाइ अभिवृद्धि सम्बन्धि चेतनामूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने
- शौचालय नभएका घरपरिवारमा शौचालय निर्माण र उपयोगलाई अनिवार्य गर्ने

४.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
आधारभूत खानेपानी सुविधा उपलब्ध घरपरिवार	प्रतिशत	८५	८६	८८	९०	९१
सुचारु खानेपानि आयोजना	संख्या	२	२	३	४	६
एक घर एक धारा भएका घरपरिवार	प्रतिशत	२.६	३	८	१५	२५
शौचालय भएका परिवार	प्रतिशत	९५	९६	९७	९९	१००
सार्वजनिक शौचालय	संख्या	१	१	२	३	४
छात्र छात्राको अलग अलग शौचालय भएको विद्यालय	संख्या	९५	९५	९७	१००	१००

४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	१७०००	९२००	७८००	०	४८५०	१०४८०	१६७०	०
२०८२-८३	१७८२०	९५७०	८२५०	०	५६००	१०४४०	१७८०	०
२०८३-८४	२००२०	१०६००	९४२०	०	५८००	१२३१०	१९१०	०

४.३.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	खानेपानि आयोजना मर्मत, संभार तथा संचालन	ओभरहेड ट्याङ्क सहितका खानपानि आयोजनाहरु संचालन	२०८१-८०८३	१५०००	६ वटा आयोजना मार्फत खानपानि वितरण गरिने
२	सरसफाई कार्यक्रम	सरसफाई सम्बन्धि जनचेतना तथा कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने	सालबसाली	३०००	सबै वस्तिहरुमा सरसफाईमा सुधआर भएको हुने

४.३.९ जोखिम तथा अनुमान

खानेपानि तथा सरसफाइको क्षेत्रमा गर्नुपर्ने कार्यहरु धेरै छन् भने ति कार्यहरु छिटै सम्पन्न गर्नुपर्ने आवश्यकता पनि देखिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्ताव गरे अनुसार बजेट सुनिश्चितता भई आयोजना संचालन तथा मर्मतसंभार र स्तरोन्नति भएको हुनेछ । जलवायु परिवर्तनबाट खानेपानीको स्रोतमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव, आयोजनाको ढिला निर्माण र उचित व्यवस्थापन व्यवस्थित बसोबास, तरल तथा फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन, प्रदूषण आदिलाई खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्ने जोखिम पक्षको रुपमा आँकलन गरिएको छ ।

४.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण

४.४.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको प्रस्तावनामै लैंगिक विभेद अन्त्य गरी समानुपातिक, समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । लालजाडी गाउँपालिकाले लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा समानुपातिक समावेशी र न्यायोचित वितरण गर्ने उद्देश्यका साथ वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने अभ्यासलाई निरन्तरता दिइरहेको छ । गाउँपालिकाले आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेको वर्गको महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, सीमान्तकृत नागरिकहरु समेतलाई लक्षित गरी कार्यक्रम सञ्चालन भएको छ । आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पिछडिएको वर्गका लागि विशेष कार्यक्रम कार्यान्वयनमा छन् । सामाजिक कुप्रथाका रूपमा रहेका बालविवाह, बहुविवाह जस्ता कुप्रथा र कुरितिको अन्त्य गर्दै बालहिंसा, लैंगिक हिंसा मुक्त शहर बनाउन

कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएका छन्। लक्षित वर्गका लागि सीप विकास तथा रोजगारीका अवसर वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको छ। गाउँपालिकामा अपाङ्ग, महिला तथा बालबालिका मैत्री संरचना निर्माण नगन्य मात्रामा छन्। जात र लिङ्गका आधारमा हुने हिंसाको अवस्था सामान्य छ। दलित जनजाति पिछडिएका वर्ग आय आर्जनको अवस्था सन्तोषजनक देखिदैन।

माहिलाहरूमा पुरुषको तुलनामा साक्षरता दर कम छ भने पारिवारिक अचल सम्पत्तिमा महिलाको स्वामित्व ११% को हाराहारि मात्र रहेको छ। जस अन्तर्गत घर र जमिन दुबैको स्वामित्व हुने २% मात्र महिला रहेका छन्। यहाँ ३०% जति बालिकाको बालबिवाह हुने गरको पाइएको छ। राज्यले नै सूचिकृत गरेको थारु समुदायको बाहुल्यता रहेको यस क्षेत्रका सबै सिमान्तकृत समुदायलाई विकासको मूलधारमा समावेस गर्ने भरमग्दुर प्रयास यस गाउँपालिकाले गरेको पाइन्छ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौति

लैङ्गिक तथा जातीय बिभेद कायम हुनु, निर्णायक तहमा महिलाको पहुँच कमजोर हुनु, बालबिवाह, बालमैत्री र अपाङ्गमैत्री पूर्वाधारको कमी, घरेलु हिंसा र कुप्रथा, बढ्दो लागुपदार्थ दुर्ब्यसनि, आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रमा महिला, अपाङ्ग, दलितको समानुपातिक सहभागितामा कमी आदि यद क्षेत्रका प्रमुखसमस्याहरू रहेका छन्। लक्षित वर्ग, पिछडिएको वर्गमा स्वरोजगारीका अवसर तथा आत्म निर्भरतामा कमी रहेको छ। स्थानीय स्तरको योजना रहेतापनि प्रत्यक्ष अर्थपूर्ण सहभागिता नहुदा तर्जुमा गरिएका कार्यक्रमहरूबाट प्रभावकारी कार्यान्वयनको कमी रहेको पाइन्छ। यहाँ बालबिवाहको बिरुद्धमा गाउँपालिका लगायत सम्पूर्ण निकायको हस्तक्षेपकारी भुमिका आवश्यक देखिन्छ।

४.४.३ सोच

भेदभाव रहित समाजको विकास, सामाजिक समावेशीकरणको दिशामा लालझाडीको आवाज

४.४.४ उद्देश्य

- सबै बर्ग र क्षेत्रका महिलाहरूको सामाजिक, आर्थिक तथा राजनितिक सशक्तिकरण गर्दै महिलाको मुलभूत अधिकार सुनिश्चित गर्नु
- महिला बिरुद्ध हुने सबै किसिमका हिंसा, बिभेद र बहिस्करण अन्त्यका लागि कार्यक्रम संचालन गर्नु
- आर्थिक, राजनितिक, सार्वजनिक लगायत सम्पूर्ण निर्णायक तहमा महिलाहरूको सार्थक र समान पहुँचका लागि समान अवसरहरूको सिर्जना गर्नु
- बालबालिका र किशोरकिशोरीको समग्र अधिकारको संरक्षण र प्रवर्धन गर्नु
- बालबालिका र किशोरकिशोरी उपर हुने सबै प्रकारका भेदभाव, शोषण, हिंसा र दुर्ब्यवहारहरूलाई उन्मुलन गर्नु
- सबै किसिमको बालश्रम र बालबिवाह उन्मुलन गर्नु

४.४.५ रणनीति

- गाउँपालिकाले दलित बर्गको क्षमता अभिवृद्धिका लागि चेतनामूलक र अन्य कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने

- नीतिगत ब्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनलाई गाउँपालिकाको सेवा प्रवाहसँग आवद्ध गर्ने
- अपाङ्ग, दलित र छात्राहरूका लागि उच्च शिक्षाको लागि छात्रवृद्धिको ब्यवस्था गर्ने
- गाउँपालिका अन्तर्गतका बिद्यालयहरूमा अनिवार्य एक दलित शिक्षकको ब्यवस्था गर्ने
- सार्वजनिक स्थलमा हुने भेदभावको अन्त्य गर्ने
- दलित समुदायकालागि आयमूलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने
- दलित, अपाङ्ग लगायत सबै अनाथ बालबालिकालाई गाउँपालिकाले संरक्षणको ब्यवस्था गर्ने
- लैङ्गीक तथा जातीय बिभेद अन्त्यका लागि संबिधान कानून बमोजिम स्थानिय सरकारले कडा कारचाहिको ब्यवस्था गर्ने तथा गाउँपालिकाको न्यायिक समितिलाई प्रभावकारी बनाउने
- सामाजिक कार्यमा महिला सहभागिताको लागि पुरुषहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने
- हिंसा पिडित महिलाका लागि सुरक्षित आवासको निर्माण गर्ने
- अती बिपन्न परिवारलाई आयमूलक तथा सिपमूलक कार्यक्रममा संलग्न गराउने
- बालमैत्री शैक्षिक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने
- बालबिबाह र बालहिंसालाई अन्त्य गर्न पहल गर्ने
- जेष्ठ नागरिकहरूका लागि स्थानिय सरकारले बृद्धाश्रमको ब्यवस्था गर्ने
- जेष्ठ नागरिकहरूको सम्मान तथा अनुभव आदानप्रदानको अवसर सृजना गर्ने
- सामाजिक सुरक्षा भत्ता सहज हुने स्थानमा खाता खोल्ने र भत्ता दिने ब्यवस्था मिलाउने
- सामाजिक सुरक्षा भत्ताको सुविधाबाट बन्चित भएका सबैलाई भत्ता उपलब्ध गराउन पहल गर्ने
- सबै अपाङ्गहरूलाई उपयुक्त सिपमूलक तालिमको ब्यवस्था गर्ने
- अपाङ्गका लागि आर्थिक, शैक्षिक तथा सामाजिक क्षेत्रमा प्रोत्साहन गर्ने
- अपाङ्गमेत्री पूर्वाधार निर्माणलाई प्रोत्साहन गर्ने

४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
बालबिबाह दर	प्रतिशत	३०	३०	२५	१८	१०

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
लैंगिक हिंसा र छुवाछुत वार्षिक घटना	संख्या	०	०	०	०	०
जमीन तथा सम्पत्तिमा महिलाको स्वामित्व भएका घरपरिवार	प्रतिशत	११	१२	१५	१८	२०
कार्यपालिकामा महिला सहभागिता	प्रतिशत	४६	४६			
सहकारी र स्थानीय संरचनाको नेतृत्वमा रहेका महिला	प्रतिशत	३५	४०	४३	४५	५०
गाउँपालिकाभित्र रहेका बालगृह	संख्या	०	०	०	१	१
सामाजिक सुरक्षाबाट लाभान्वित लक्षित वर्ग	संख्या	१६१२	१७१४	१८२५	१९७५	२१००
अपाङ्गतामैत्री भौतिक संरचना	प्रतिशत	१०	१०	१५	२०	२५

४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तिय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	१९१५०	९८७०	९२८०	०	५६४०	१२७२०	७९०	०
२०८२-८३	१९४५०	१००००	९४५०	०	५९५०	१२६४०	८६०	०
२०८३-८४	२०६७०	१०५९०	१००८०	०	६२००	१३३४०	११३०	०

४.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध १६ दिने अभियान	लैङ्गिक हिंसाको अन्त्य	सालबसाली	५०००	लैङ्गिक हिंसाको अन्त्य हुने
२	बाल क्लव पुनर्गठन	बालबालिकाको सर्वाङ्गिक विकासमा सहयोग गर्ने	सालबसाली	५००	प्रत्येक गाउँमा बाल क्लव गठन गर्ने
३	किशोर किशोरीलाई सामाजिक कुप्रथाका बारेमा अभिमुखिकरण	लागु औषध तथा सामाजिक कुप्रथाहरूको बारेमा सचेत गराउने	सालबसाली	१०००	लागु औषध तथा सामाजिक कुप्रथाहरूको बिरुद्धमा सचेतना
४	बाल विवाह तथा बहु विवाहका बारेमा सचेतना कार्यक्रम	बाल बिबाह तथा बहुबिबाहको उन्मूलन गर्ने	सालबसाली	१५००	बाल तथा बहु बिवाहको उन्मूलन
५	बालगृह निर्माण	गरिब तथा अनाथ बालबालिकाहरूलाई हेरचाह गर्ने	२०८२-८३	५००००	कम्तिमा १०० गरिब तथा अनाथ बालबालिकाहरूको हेरचाह गरिने

४.४.९ जोखिम तथा अनुमान

सम्बन्धित कार्यक्रममा प्राथमिकताका साथ बजेट विनियोजन, व्यावहारिक कार्यान्वयन तथा नीतिगत परिवर्तन भएको हुनेछ। यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित निकाय तथा संरचनाको क्षमता विकास तथा क्रियाशिलता नभएमा अपेक्षित नतिजा प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्दछ। बालबिबाह उन्मूलन, महिलाहिंसा नियन्त्रण, दलितउत्थान तथा अपाङ्गमैत्री संरचना निर्माणमा प्राथमिकताका साथ कार्यक्रमहरू लागु गरिनेछ।

४.५ युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन

४.५.१ पृष्ठभूमि

सक्षम, स्वस्थ, प्रविधिमैत्री र सृजनशिल युवा समकालीन नेपाली समुदायको परिचय हो। राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दस्तावेज तथा संयन्त्रहरू जस्तै २०१५ को डिसेम्बर ९ मा संयुक्त राष्ट्र संघ सुरक्षा परिषद्को ७५७३ औं बैठकले पारित गरेको युवा, शान्ति तथा सुरक्षासँग सम्बन्धीत प्रस्ताव नं. २२५०, दिगो विकासका लक्ष्य, राष्ट्रिय युवा नीति २०७२, युथ भिजन २०२५, तथा दश वर्षे रणनीतिक योजना, राष्ट्रिय युवा परिषद् ऐन २०७२ र नियमावली २०७३, रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन २०७५ ले पनि युवाको विकास र सहभागीतामा जोड दिएको छ। यसका लागि एकीकृत नीति योजना तथा कार्यढाँचा निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक छ। गाउँपालिकाको कुल जनसंख्याको ४६.५७ प्रतिशत

युवा (१६ देखि ४० वर्ष) रहेको अवस्थामा जनसांख्यिक लाभको अवसरलाई पुँजीकृत गरी स्थानीय विकास तथा आर्थिक समृद्धिमा युवाको योगदान सुनिश्चित गर्नु जरुरी छ ।

स्थानीय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गरी युवाको सशक्तिकरण र विकासमा परिचालनको नीति अवलम्बन गरिएको छ । सीप विकास, स्वरोजगारी र आत्मनिर्भरताका अवसरहरु सिर्जना भएका छन् । खेल क्षेत्रको विकासका लागि स्थानीयस्तरमा खेल आयोजना तथा खेलाडीलाई सहयोग तथा सम्मानको अभ्यास रहेको छ । गाउँपालिकाले युवाहरुलाई लागु पदार्थ तथा दुर्व्यसनबाट सचेत गराउने नीति स्थानीय सरकारले लिएको छ । युवाहरुलाई लक्षित गरी नवप्रवर्तनका कार्यक्रमहरु संचालन गरेको खण्डमा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रोजगारीका साथै आम्दानिका अवसरहरु पनि सृजना हुने देखिन्छ जसले युवाशक्ति पलायनमा पनि कमि आने निश्चित छ ।

४.५.२ समस्या तथा चुनौति

विभिन्न तहका सरकारबीच युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी योजना कार्यान्वयनको कमि, खेल मैदान लगायतका खेल पूर्वाधारको विकास पर्याप्त नहुनु, खेलाडीको प्रतिस्पर्धी क्षमतामा कमी, दुर्व्यसन र वैदेशिक रोजगारीमा आकर्षण, स्तरीय खेल प्रशिक्षणमा कमी, खेलमा व्यावसायिकता कमी र खेलाडीको भविष्यको अनिश्चिता, समस्याको रुपमा रहेको छ ।

यस क्षेत्रका करीव ८ प्रतिशत युवा दुर्व्यसनीमा फसेको देखिन्छ । युवा दुर्व्यसनी, खेल मैदानहरु अव्यवस्थित हुनु, खेल सामग्रीको अपर्याप्तता, दक्ष प्रशिक्षकद्वारा सिकाई र प्रोत्साहनको अभाव, कवर्ड हलको अभाव, खेलकुदको लागि भौतिक संरचनाको अभाव, युवा बेरोजगारी र बिदेश पलायन यस क्षेत्रको प्रमुख समस्याहरु हुन । युवा वर्गमा परम्परागत कृषि तथा घरेलु व्यवसायमा स्वभाविक आकर्षण रहेको छैन । विभिन्न तहका सरकारबीच युवा तथा खेलकुदसम्बन्धी योजना कार्यान्वयन एवं समान प्रकृतिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न एकापसमा सामञ्जस्यको अभाव छ । स्तरीय खेल प्रशिक्षणमा कमी, खेलमा व्यावसायिकता कमी र खेलाडीको भविष्यको अनिश्चिताका कारण खेल क्षेत्रमा आशातित सफलता हासिल गर्न सकिएको छैन । स्थानीय तहमा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्नु, उपलब्ध रोजगारीका अवसरहरुमा युवा आकर्षण वढाउनु, युवा वर्गलाई कुलतबाट जोगाउनु, खेलकुदका लागि न्युनतम पुर्वाधारको व्यवस्था गर्नु, खेलाडीको मनोवल उच्च बनाउनु चुनौतिका रुपमा रहेको छ ।

४.५.३ सोच

युवाको सर्वाङ्गीण विकास लालझाडी गाउँपालिका निर्माणको प्रमुख आधार

४.५.४ उद्देश्य

- युवाको दक्षता, उद्यमशीलता र अन्वेषणात्मक क्षमताको विकास गर्दै आर्थिक सामाजिक विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु
- युवालाई सर्वाङ्गीण राष्ट्र निर्माणको संवाहक बनाउनु
- खेल पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार गर्नु
- खेलाडी तथा खेलकुद प्रतियोगितालाई गनात्मक बनाउनु

- स्काउटको सुदृढीकरण तथा विस्तार गर्नु

४.५.५ रणनीति

- युवा स्वरोजगारका लागि तालिम तथा अवसरको सृजना गर्ने
- गाउँस्तरीय तथा वडास्तरीय खेल मैदानको ब्यवस्था गर्ने
- नियमित खेलकुद प्रतियोगिताका लागि निजि क्षेत्र र संघसंस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने
- संघीय तथा प्रदेश सरकार र गैर सरकारी संस्थासँग समन्वय र सहकार्य गरी खेलकुदका पूर्वाधार निर्माण गर्ने
- खेल प्रशिक्षकको ब्यवस्था गर्ने

४.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
स्थानीय रुपमा रोजगार युवा	प्रतिशत	६०	६५	७०	७५	७८
प्राविधिक र व्यावसायिक तालिम प्राप्त युवा तथा वयस्य (वार्षिक)	संख्या	१००	१००	१५०	२००	२५०
युवाक्लब, संजाल तथा संस्था	संख्या	१५	१६	१८	२२	२५
दुब्र्यसनी न्यूनीकरणका लागि युवा परामर्श तथा कार्यक्रम	संख्या	३	३	४	५	५
कभर्ड हल र स्तरीय खेलकुद मैदान	संख्या	०	०	०	१	१
आयोजना हुने खेलकुद प्रतियोगिता बार्षिक	संख्या	१०	१०	१२	१४	१४

४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	९१९०	४९७०	४२२०	०	२२५५	६३९५	५४०	०
२०८२-८३	९७२०	५२२०	४५००	०	२३८०	६६३०	७१०	०
२०८३-८४	११०१०	५८३०	५१८०	०	२५१०	७६००	९००	०

४.५.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	कभर्ड हल तथा खेलकुद मैदान निर्माण	युवाहरूको सर्वांगिन विकासमा सहयोग गर्ने	२०८१-८०८३	५००००	एउटा स्तरिय खेल मैदान र कभर्ड हल
२	युवा सृजनशिलता विकास कार्यक्रम	युवाहरूमा सीप प्रदान गरी स्वरोगारीमा अभिवृद्धि गर्नु	सालबसाली	३०००	प्रत्येक वडामा युवा परिषद गठन भई करिब ५०० युवा संगठित भई स्वाबलम्बी सीपको विकास हुनेछ
३	खेलकुद पूर्वाधार विकास तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	खेल प्रतिभाको विकास गरी स्वस्थ मानव संशाधन विकास गर्नु	सालबसाली	३०००	करिब ८०० युवाहरूमा खेल प्रतिभाको विकास हुनेछ।

४.५.९ जोखिम तथा अनुमान

युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी कार्यक्रमका लागि बजेटको यथोचित व्यवस्था, यससँग सम्बन्धित निकायको संस्थागत विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र खेलाडीलाई प्रोत्साहन नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन सक्छ।

४.६ सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण

४.६.१ पृष्ठभूमि

सामाजिक सुरक्षा नागरिकको अधिकार हो । यो गरिबी न्यूनीकरण र मानव सुरक्षाको महत्वपूर्ण साधन हो । मुलुकको समावेशी विकास गर्न र दिगो विकास लक्ष्यका प्रमुख नतिजाहरूको प्राप्तिमा सहयोग पुऱ्याउन सामाजिक सुरक्षाले महत्वपूर्ण योगदान गर्दछ । आर्थिक रूपले विपन्न, अशक्त र असहाय अवस्थामा रहेका, विपन्न एकल महिला, अपाङ्गता भएका, बालबालिका, आफ्नो हेरचाह आफैँ गर्न नसक्ने तथा लोपोन्मुख जातिका नागरिक, दलित, बालबालिका आदिलाई लक्षित गरी स्वास्थ्य उपचार सेवा, दिवा खाजा, छात्रवृत्ति, तालिम, रोजगारीलगायतका सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा छन् । आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक तथा साँस्कृतिक सशक्तिकरण गर्दै नगर विकासमा सबै नागरिकको समान सहभागिता गराउन उनीहरूलाई थप प्रोत्साहन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

सामाजिक सुरक्षाले विशेष आवश्यकतामा रहेका, विशेष सहयोग र सम्मानको आवश्यकता पर्ने नागरिकहरूको अधिकारको सम्मान गर्दछ । दिगो विकासका लक्ष्यहरू अन्तर्गत लक्ष्य नं ३ मा आरोग्यता तथा कल्याण, लक्ष्य नं ४ मा गुणस्तरिय शिक्षा, लक्ष्य नं ५ लैङ्गिक समानता, लक्ष्य नं ८ मा मर्यादित काम तथा आर्थिक वृद्धि, लक्ष्य नं १० मा असमानतामा न्यूनीकरण, लक्ष्य नं १६ मा शान्ति, न्याय र सक्षम निकायहरूसँग सम्बन्धित लक्ष्यहरू सामाजिक सुरक्षसँग सम्बन्धित छन् । सामाजिक सुरक्षाको क्षेत्रमा यस गाउँपालिकाले संघीय सरकारबाट प्राप्त बजेटबाहेक केहि अत्यन्त गरिबीको रेखामुनिका परिवारजनलाई सहयोग गर्ने नीति लिँदै आएको छ । हिले सम्म यस गाउँपालिकाका ३० अनाथ बालबालिकाहरूलाई बार्षिक रु. १२००० प्रदान गरिँदै एको छ भने समय समयमा गरिब बिद्यार्थिहरूलाई पोषाक, स्टेशनरी सामान बितरण हुँदै आएको छ । त्यसैगरी समुदायमा कम्बल, अपाङ्गका लागि सामाग्रीहरू पनि बितरण गर्ने गरिएको छ ।

४.६.२ समस्या तथा चुनौति

संविधानमै नागरिकको पहिचानको अधिकारलाई सुनिश्चित गरिएको भएतापनि विशेषगरी जन्मदर्ताको समस्या अझै पनि रहेको छ । तोकिएको समयमा पंजीकरणको काम नगरी जहिले आवश्यक पर्दछ त्यहि बेला मात्र पंजीकरणका लागि धाउने अवस्था अभ्यासमा छ । सामाजिक सुरक्षा भत्ता घर दैलो सम्म पुर्युने गाउँपालिकाको नीति भएता पनि समयमै पुर्यादने चुनौती कायम छ ।

४.६.३ सोच

आधारभूत सामाजिक संरक्षणका सेवा सुविधाहरूमा सबै नागरिकहरूको पहुँचबाट समतामूलक समाज निर्माण

४.६.४ उद्देश्य

- सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रमहरूलाई दोहोरो नपर्ने गरी समाजका विपन्न र जोखिममा रहेका जनसमुदायको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- सामाजिक संरक्षणका सेवा सुविधाहरू समयमै घर घर सम्म पुर्याउनु
- पञ्जीकरणलाई मौलिक हको रूपमा लिइ अनिवार्य तथा सहज बनाउनु

४.६.५ रणनीति

- सामाजिक सुरक्षा प्रणाली अन्तर्गत रहेका कार्यक्रमहरूको पूर्ण रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- सामाजिक सुरक्षाका क्षेत्रमा छरितो नियमनकारी संरचनाको विकास गर्ने ।
- सामाजिक संरक्षणका सेवा सुविधाहरू समयमै घर घर सम्म पुर्याउने
- पञ्जीकरणका कार्यहरूलाई अनिवार्य गरी सबैको लागि सहज र सुलभ बनाउने

४.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
५ वर्ष मुनीका बालबालिकाको जन्मदर्ता	प्रतिशत	९०	९२	९५	९७	९९
सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या	संख्या	२६१३	२६९०	२७००	२७४०	२८००
गाउँपालिकाको आफ्नै बजेटबाट सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या	संख्या	-	-	-	१०	१०

४.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	३७५०	२०३०	१७२०	०	५००	२३५०	९००	०
२०८२-८३	३८९०	२०९०	१८००	०	५७५	२३६५	९५०	०
२०८३-८४	४३४०	२३००	२०४०	०	७०१	२५९९	१०४०	०

४.६.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम	कल्याणकारी सेवा प्रदान गर्नु	सालबसाली	५०००	लक्षित बर्गका ५०० ब्यक्ति लाभान्वित हुनेछन् ।

४.६.९ जोखिम तथा अनुमान

सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रममा प्राथमिकताका साथ बजेट विनियोजन, व्यवहारिक कार्यक्रम तथा नीतिगत परिवर्तन, यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित निकाय तथा संरचनाको क्षमता विकास तथा क्रियाशिलता नभएमा अपेक्षित नतिजा प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्दछ ।

परिच्छेद ५: पूर्वाधार क्षेत्र

५.१ भवन, आवास तथा बस्ती विकास

५.१.१ पृष्ठभूमि

लालझाडी गाउँपालिकाका अधिकांश जमिन समथर र सडक (कच्ची) तथा विद्युत जस्ता पूर्वाधारको विकास भएकाले आवास र बस्ती विकासका लागि यो क्षेत्र उपयुक्त रहेको छ । तर सडक संजालको चित ब्यवस्था नहुँदा वरिपरिका अन्य स्थानीय निकायहरूमा जस्तो बस्ती विकास हुन सकेको छैन । साथै अन्य पालिकाहरूमा जस्तो अब्यवस्थित भूमि खण्डीकरण गरी जग्गा प्लटिङ गर्ने कार्य पनि भएको देखिदैन । समयमै उपयुक्त भू-उपयोग योजना बनाई उचित कार्यान्वयन गर्न सकेको खण्डमा रमणीय थारु बस्तीहरू लगायत अन्य समुदायलाई पनि उचित लाभ मिल्ने निश्चित छ ।

यस गाउँपालिकामा अधिकांश घरहरू काठ तथा माटोले बनेका पाइन्छन् । करिब ३ चौथाई घरहरू काठ र माटोले बनेका छन् भने पक्कि घरहरू ५% मात्र रहेका छन् । ६०% भन्दा बढी घरहरूमा टाइलको छाना प्रयोग भएको पाइन्छ भने १७% घरहरूमा जस्ताको छाना प्रयोग गरिएको छ । यहाँ आरसिसि छाना हुने घरहरू १२% जति रहेका छन् भने खर तथा नलको छाना हुने घरहरू ७% छन् ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौति

आवास निर्माणमा मापदण्डको कार्यान्वयन नहुनु तथा कृषियोग्य जमिनमा आवास निर्माण समस्याको रूपमा रहेको छ । बजार तथा वस्ती क्षेत्रमा खानेपानी, फोहोरमैला तथा ढलनिकासको व्यवस्थापन कमजोर, बढ्दो प्रदूषणका कारण वातावरणीय असन्तुलन हुनु, शहर विकास तथा निर्माणमा विपद् व्यवस्थापनको अवधारणा स्थापित नहुनु, शहरी सुविधाहरूको उपलब्धता नहुनु यस क्षेत्रका थप समस्या हुन् । त्यस्ता भूमिहिन वर्ग सुकुम्बासी परिवारहरूको समुचित व्यवस्थापन तथा सुरक्षित आवासका एकीकृत योजना निर्माण गरी व्यवस्थित गर्नु एक चुनौती रहेको छ ।

५.१.३ सोच

समुदायको सहभागितामा सबैका लागि सुरक्षित र व्यवस्थित आवासको व्यवस्था

५.१.४ उद्देश्य

- ब्यवस्थित वस्ती बसाल्नु
- बिभिन्न आवश्यकीय पूर्वाधारहरूको समुचित विकास गर्नु
- मानिसका आधारभूत आवश्यकताहरूको परिपूर्ति गर्नु

५.१.५ रणनीति

- सडक, नाली, पार्किङ स्थल, सार्वजनिक शौचालय, सटर, संकलन तथा बिक्री केन्द्र, हरियाली क्षेत्र र खुल्ला स्थान सहित बजार केन्द्र ब्यवस्थित गर्ने
- हरियाली तथा मनोरञ्जन पार्क सहित निर्माण गर्ने

- सामुदायिक भवन सहित सुरक्षित आश्रयस्थल निर्माण गर्ने
- एकिकृत सेवा प्रवाह सहितको गाउँ कार्यपालिका र वडा कार्यालय भवनहरू निर्माण गर्ने
- गाउँ-वस्तीमा पार्क र सुरक्षित खुल्ला क्षेत्रको ब्यवस्था गर्ने
- प्राविधिक, निर्माण ब्यवसायि र सिकर्मी, डकर्मिकालागि भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि तथा निर्माण सम्बन्धि तालिम प्रदान गर्ने
- नक्सा पास, भूकम्प प्रतिरोधी निर्माण, सडक अधिकार क्षेत्र र मापदण्ड बारे सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने

५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका आवास घर	प्रतिशत	२०	२०	२२	२५	३०
भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण संबन्धी दक्ष व्यक्ति	संख्या	५०	६०	८०	१००	११०
गरिब बस्तीहरू र अवैध जमिनमा बसोबास गर्ने जनसंख्या (हजारमा)	संख्या	१०	१०	८	७	५
मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका कार्यालय, विद्यालय तथा स्वास्थ्य भवन	प्रतिशत	५०	५०	५५	५५	५७

५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	७५०२०	४१०२०	३४०००	०	३१००	६८३२०	३६००	०
२०८२-८३	८०७२०	४३७२०	३७०००	०	४४००	७२६८०	३६४०	०
२०८३-८४	८४५८०	४४७८०	३९८००	०	५१५०	७५५१०	३९२०	०

५.१.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	गाउँपालिका भवन	गाउँपालिकाको सेवा प्रवाह सहज गराउने	२०८१-८०८२	५००००	भवन निर्माण भएको हुने
२	आयुर्वेदिक आस्पताल भवन	गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सेवा सहज गराउने	२०८१-२०८३	३१५००	भवन निर्माण भएको हुने

५.१.९ जोखिम तथा अनुमान

उपयोग, आवास, वस्ती विकास तथा भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्डको परिपालनामा अभिवृद्धि हुनेछ । भूस्वरूपमा परिवर्तन हुने, शहरीकरणका कारण फोहोरमैलाको विसर्जन र वातावरणीय हासमा वृद्धि भई बजार क्षेत्रको सुन्दरता, हरियाली र स्वच्छतामा हास आउने जोखिम रहेकोछ ।जोखिमयुक्त क्षेत्रको नक्साङ्कन भई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरणको योजना तयार भएको हुने, सुरक्षित भवन निर्माण आचारसंहिता कार्यान्वयन हुने, बहुसरोकारवाला निकायको सहभागितामा लक्षित वर्गको लागि सुरक्षित आवास निर्माण हुने, गाउँपालिका भित्र अपाङ्गमैत्री सार्वजनिक र संस्थागत भवन निर्माण हुन सकेमा सुरक्षित आवास र बस्ती निर्माण हुने देखिन्छ । स्थानीय निर्माण सामाग्रीको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न नसकेमा, भवन निर्माण सम्बन्धी मौलिकताको संरक्षण र भवन निर्माण आचार संहिता कडाईका साथ कार्यान्वयन हुन नसकेमा सुरक्षित आवास निर्माणको लक्ष्य प्राप्ति चुनौतीपूर्ण हुन्छ ।

५.२ सडक, पुल तथा यातायात

५.२.१ पृष्ठभूमि

मुलुकको आर्थिक-सामाजिक विकासलाई गतिशील प्रदान गरी सर्वाङ्गीण विकासमा टेवा पुऱ्याउन सडक यातायातको महत्वपूर्ण योगदान रहन्छ । दिगो विकास लक्ष्य ९ ले उद्योग, नविन खोज र पूर्वाधार अन्तरगत उत्थानशिल पूर्वाधारको निर्माण, समावेशी र दिगो औद्योगिकीकरणको प्रवर्द्धन र नवीन खोजलाई प्रोत्साहन गर्ने लक्ष्य रहेको छ । नेपालको संविधानले निर्दिष्ट गरे बमोजिम तहगत सरकारको अधिनमा रहन जाने सडक सञ्जालको विकास तथा विस्तारको जिम्मेवारी सम्बन्धित सरकारको मातहतमा रहने व्यवस्था गरेको छ । विगतका विकासका प्रयासहरूले सडक यातायातलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै आएका पनि तुलनात्मक रूपमा यस क्षेत्रको विकास सन्तोष जनक पाईदैन । कन्चनपुर जिल्लाकै दुर्गम स्थानीय निकायको रूपमा रहेको लालझाडी गाउँपालिकामा सडक पूर्वाधारको अवस्था नाजुक रहेको छ । वडा नं ५ र १ का केहि बाहेक अन्य सबै सडकहरू कच्चि छन् । बिगतका केहि बर्षमा धेरै कच्चि सडकहरू नयाँ बनेको भएता पनि बर्षाको समयमा यि सडक संचालनमा समस्या हुने गरेको पाईन्छ । गाउँपालिका भित्र प्रायः सबै वस्तीहरूमा कच्चि सडकको संजाल पुगिसकेको छ । यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनैपनि मुख्य राजमार्ग तथा सहायक सडक नपर्ने कारणले पनि यो क्षेत्र सडकको पहुँचमा पछाडि परेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकाको नजिक दक्षिणमा रहेको हुलाकि राजमार्ग तथा उत्तरमा रहेको पूर्व-पश्चिम राजमार्ग सँग स्तरीय सडक संचालन हुन सके यस गाउँपालिकाका अन्य सडक विस्तारमा पनि सहजता हुने अवस्था रहेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा लालझाडी संरक्षित वन तथा अन्य दिशामा दोदा नदिले गर्दा सडक संजाल विस्तारमा कठिनाई हुने गरेको छ ।

यस गाउँपालिकाको मुख्य जलाधार दोदा नदिमा धेरै पुलहरू निर्माण गर्नु पर्ने छ भने ति मध्ये केहि निर्माणको क्रममा र केहि निर्माण सम्पन्न भइ संचालनको क्रममा रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको सडक संजाललाई मुख्य राजमार्गहरूसँग जोड्ने कार्यलाई प्राथमिकतामा राखी पुलहरूको निर्माण गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा भरपर्दो सार्वजनिक यातायातको ब्यवस्था हुन सकेको छैन । प्रायः मानिसहरूले साइकल तथा मोटरसाइकल प्रयोग गरेको पाइन्छ भने सामान ओसारपसारको लागि गोरूगाडा, लडिया आदि प्रयोग गर्ने गरिएको छ आजकाल सामान ढुवानिको लागि । ट्रयाक्टरको प्रयोग बढ्दो क्रममा रहेको छ ।

५.२.२ समस्या तथा चुनौति

संभावित ढुबान तहभन्दा माथि भरान गरेर सडक निर्माण गर्नु पर्ने भएकोले लागत बढ्ने साथै सडक, पुल जस्ता पूर्वाधारको निर्माणमा गाउँपालिकाको बजेट अपुग हुने हुँदा सडक तथा पुलजस्ता आधारभूत पूर्वाधार निर्माणमा समस्या भएको छ । बजार र आवास क्षेत्रमा निर्माण भएका सडकहरूमा ढल, नाली तथा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनमा कमी रहेको छ । यस क्षेत्रका पक्की, ग्राभेल र कच्ची सडकहरूमा विभिन्न स्थानमा खाल्डाखुल्डी रहेको र आवश्यक स्थानहरूमा पुल तथा कल्भर्टको व्यवस्था हुन नसकेको देखिन्छ । सडक निर्माण तथा यातायात सञ्चालनमा वातावरणीय पक्ष, गुणस्तर र मापदण्डको पालना हुन सकेको छैन । वातावरणीय संरक्षणको उपाय अवलम्बन र आर्थिक तथा सामाजिक विश्लेषणबिना सडक निर्माण गर्ने क्रम बढ्दै गइरहेको छ ।

५.२.३ सोच

सहज, सुरक्षित र भरपर्दो सडक तथा यातायात सेवाको सुनिश्चितता

५.२.४ उद्देश्य

- गाउँपालिका भित्र दिगो सडक संजालको ब्यवस्था गरी यस गाउँपालिका भित्रका मानिसहरुमा सद्यमशिलता विकास गर्नु
- उत्पादित वस्तुहरु सहज रुपमा बाहिर लैजाने र आवश्यक वस्तुहरु भित्र्याउन कठीन नहुने अवस्थाको सिर्जना गर्नु
- यस क्षेत्रको पर्यटन प्रवर्धनमा टेवा पुर्याउनु

५.२.५ रणनीति

- बिद्यमान सडकलाई स्तरोन्नती तथा सडक सुबिधा नपुगेको स्थानमा सडक पूर्वाधारको विस्तार गर्ने
- सडक गुरुयोजनामा आधारित भई सडक सञ्जालको विकास र विस्तार र स्तरोन्नति गर्ने ।
- सडक मापदण्ड निर्धारण गरी भौगोलिक सूचना प्रणालीको प्रयोगद्वारा सडकको रेखाङ्कन, नक्साङ्कन र नामाकरण गर्ने ।
- कृषि, उद्योग र पर्यटन तथा सामाजिक सेवा तथा सुबिधालाई सहज र सुलभ हुने गरी गुणस्तरीय र वातावरणमैत्री र विपद्उत्थानशिल सडक तथा सहायक पूर्वाधारको विकास र विस्तार गर्ने ।
- पूर्वाधार निर्माणका लागि विकास साझेदारहरु, संघीय, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय सरकारसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- सडक सुविधाको स्तरीयताका लागि बिश्वसनीय सहायक पूर्वाधारहरु(पुल, कल्भर्ट, कजवे, नाली आदि) को निर्माण गर्ने ।

५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
१२ महिना सञ्चालन हुने सडकको २ कि.मि. वरपर बसोबास गर्ने	प्रतिशत	२०	४०	५०	७०	८०

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
जनसंख्याको अनुपात						
कालोपत्रे सडक	कि.मि.	८	१०	२०	३०	४०
ग्राभेल सडक	कि.मि.	१५५	१६५	१७०	१८०	१८५
कच्ची सडक	कि.मि.	५१	५५	५५	५५	५५
पक्की पुल	संख्या	३	३	३	५	६
३० मिनेट भित्र सार्वजनिक यातायातको पहुँचमा भएको जनसंख्या	प्रतिशत	३०	३०	४०	५०	६०

५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	१२४१३०	६७१९०	५६९४०	०	१०५००	११०३३०	३३००	०
२०८२-८३	१३१२२०	७०४७०	६०७५०	०	१०५००	११७२७०	३४५०	०
२०८३-८४	१४३४५०	७५९५०	६७५००	०	११३००	१२८४६०	३६९०	०

५.२.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	वडा नं. २ रिड रोड		२०८१-८०८३	८००००	
२	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति		सालबसाली	४००००	

५.२.९ जोखिम तथा अनुमान

सडक, पुल तथा यातायात जस्ता धेरै बजेट माग हुने कार्यक्रमहरूमा संघीय, प्रदेश तथा अन्य सरोकारालाहरूको सहयोग रहनेछ । संघीय शासन प्रणाली अनुसार तीन तह बीच नीति, कार्यक्रम बीच सामाज्यस्यता, समन्वय र सहकार्यमा आयोजना कार्यक्रम छनौट र कार्यान्वयन हुनेछ । नगर गौरव, रूपान्तरणकारी, विस्तृत आयोजना प्रस्ताव तयार भएका, क्रमागत, बहुवर्षीय, कार्यान्वयनका लागि तयार भएका आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्तावित भए अनुसार बजेट विनियोजन भई खरिद प्रक्रिया अनुसार आयोजना कार्यक्रम कार्यान्वयन हुनेछन् । संभाव्यता तथा वातावरणीय अध्ययन भएका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई प्राथमिकता, उपभोक्ता तथा सरोकारवालाको सहभागितामा आयोजना व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन्छ ।

५.३ जलस्रोत, विद्युत् तथा स्वच्छ ऊर्जा

५.३.१ पृष्ठभूमि

भूमिगत पानि यस गाउँपालिकाको प्रमुख जलस्रोतको रूपमा रहेको छ भने यहाँको प्रमुख खोलानालामा दोदा नदि पर्दछ । अन्य साना खोलानालाहरू भएतापनि बाह्रै महिना पानि बगेको पाइँदैन । यहाँ केहि ताल, तलैया तथा सिमसार क्षेत्रहरू रहेका छन् । ९५% भन्दा बढी मानिसहरू भूमिगत जलस्रोतकै भर परेको पाइँन्छ । गाउँपालिकाका सबै क्षेत्रमा विद्युतको पहुँच पुगेको भएता पनि बिश्वसनीय तथा गुणस्तरीय सेवा पुर्याउनु जरुरि देखिन्छ । यहाँ खाना पकाउनको लागि ९०% भन्दा बढी घरमा दाउराको प्रयोग भएको पाइँन्छ भने ६% ले ग्याँस, ०.३% ले बिजुली, ०.१ प्रतिशतले गुइँठा, १.६% ले बायोग्याँस प्रयोग गर्ने गरेको पाइँन्छ । यहाँ सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्ने परिवार २% रहेका छन् । पछिल्ला दिनमा खाना पकाउने उर्जाको श्रोतका रूपमा दाउराको उपयोगमा कमी आएको छ भने आयातित उर्जामा निर्भरता बढेको र खाना पकाउने उर्जाको प्रमुख श्रोतमा एलपी ग्यास, दाउरा तथा वायो ग्यास रहेको छ गाउँपालिकाले परम्परागत उर्जामा निर्भर परिवारलाई अनुदान सहितको बैकल्पिक उर्जाको प्रयोगमा प्रोत्साहन गरिरहेको छ ।

५.३.२ समस्या तथा चुनौति

बोरिड गरेका ठाउँहरूमा पानीको दुरुपयोग हुनु र प्रशस्त लगानीमा खनिएको बोरिड सञ्चालनमा आउन नसक्नु समस्याका रूपमा रहेको छ । पानीको मुहान आबस्यकता अनुसार नभएकोले पिउने पानी, सिँचाई सुबिधा उपलब्ध गराउनु चुनौतिपूर्ण रहेको छ । भूमिगत जलको अधिक उपयोगका कारण सतह घट्दै जानु, एलपी ग्यासमा बढ्दो निर्भरता तथा

विद्युत्को नियमित आपूर्तिमा कमी, ऊर्जाको उपयोग प्रवर्द्धनका लागि जनचेतना अभिवृद्धि र प्रोत्साहन, वैकल्पिक ऊर्जाको विस्तार गर्न नसक्नु चुनौतिका रूपमा रहेको छ ।

५.३.३ सोच

पूर्ण विद्युतिकरण, जलस्रोतको बहुउपयोग र नविकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन ।

५.३.४ उद्देश्य

- स्वच्छ र नविकरणीय ऊर्जाको अध्ययन गरी गाउँपालिका स्तरमा ऊर्जाको उत्पादन बढाउनु
- बिद्युत लाइन विस्तार हुन बाँकि ठाउँहरूमा बिद्युत लाइन विस्तार गरी स्थानीय लघुउद्यम विकासमा टेवा पुर्याउनु
- ऊर्जा विकासका संभावनाहरूको निर्माण प्रकृयाहरूमा जोड दिई रोजगारिका अवसरहरू सिर्जना गर्नु

५.३.५ रणनीति

- बैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन तथा विस्तारका लागि सचेतना कार्यक्रम संचालन तथा प्रोत्साहन अनुदान प्रदान गर्ने
- नविकरणीय ऊर्जाको उत्पादन र उपयोगमा वृद्धि गर्ने

५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
खाना पकाउन ऊर्जाको प्राथमिक स्रोतका रूपमा दाउरा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	९२	९०	८५	८०	७०
सुधारिएको वा धुवारहित चुल्हो जडान भएका परिवार	प्रतिशत	२	२	५	१०	१५
खाना पकाउन र पानी तताउन एलपी ग्यास प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	६	७	८	१०	१०

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
खाना पकाउन र पानी तताउन बिद्युत प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	०.३	०.५	२	७	१३
बायोग्यास तथा गोबर ग्यास उत्पादन गर्ने परिवार	संख्या	२००	२००	२५०	३००	४००
गाउँपालिकामा सोलार जडान गरिएका परिवार	प्रतिशत	०.५	०.५	०.७	०.९	१

५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजित	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	५१००	२७६०	२३४०	०	१५००	३६००	०	०
२०८२-८३	४८६०	२६१०	२२५०	०	१७८०	३०८०	०	०
२०८३-८४	५०००	२६५०	२३५०	०	२२५०	२७५०	०	०

५.३.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	सडक सौर्य बत्ति जडान	बस्ति विचका सडकमा सोलार बत्ति जोड्ने	सालबसाली	१५००	मुख्य बस्तिहरूको सडकमा सौर्य बत्ति जडान भएको हुने

२	बायोग्यास प्रवर्धन कार्यक्रम	नविकरणीय ऊर्जाको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने	सालबसाली	१५००	थप २०० घरमा बायोग्यास जडान हुने
---	------------------------------	---	----------	------	---------------------------------

५.३.९ जोखिम तथा अनुमान

गुणस्तरीय बिद्युत, नविकरणीय ऊर्जाको प्रयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ । गुणस्तरीय बिद्युत र नविकरणीय ऊर्जामार्फत गाउँपालिकास्तरमा रोजगारको सिर्जना भई यस गाउँपालिकाको मानव विकास सूचकाङ्कमा सुधार हुने अपेक्षा गरिएको छ । जलवायु परिवर्तनको असर, वातावरणीय प्रभाव र जग्गा व्यवस्थापन लगायत स्थानीय सरोकारका विषयलाई सम्बोधन भएको हुनेछ वैकल्पिक ऊर्जा लाई प्रोत्साहन अनुदानमा विस्तार, बायोग्यासको उत्पादनमा वृद्धि, शौर्य उर्जाको उपयोग विस्तार भएको हुनेछ । सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

५.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

५.४.१ पृष्ठभूमि

नागरिकको संविधान प्रदत्त मौलिक हकको रूपमा रहेको सूचनाको हकको संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै आमसञ्चारलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, जिम्मेवार र व्यावसायिक बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने राज्यको नीति हुने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । आर्थिक विकासको संवाहक एवम् उत्प्रेरकको रूपमा रहेको सञ्चार तथा प्रविधि क्षेत्रलाई मर्यादित, व्यावसायिक, सक्षम र सबल बनाउने दायित्व र जिम्मेवारी गाउँपालिकाको रहेको छ । दिगो विकास लक्ष्यले सबैले धान्न सक्ने गरी इन्टरनेटको पहुँचमा वृद्धि गर्ने उल्लेख गरेको छ । नेपाल दूरसञ्चार कम्पनीका साथै एनसेलका टेलिफोन तथा मोबाइल सेवाको सहज पहुँच रहेको छ । करीव ८५ प्रतिशत परिवारले मोबाइल फोनको प्रयोग तथा ३० प्रतिशतले टेलिभिजनको प्रयोग गर्छन । गाउँपालिकाबासीहरूमा इन्टरनेटको उपयोग विस्तार क्रमशः भइरहेको छ । करिब १२% भन्दा बढी परिवारमा इन्टरनेटको विस्तार भइसकेको पाइन्छ । स्वास्थ्य चौकी, विद्यालयहरू, सार्वजनिक सेवा प्रदायकहरूमा सूचना प्रविधिको व्यवस्था गरिएको छ । गाउँपालिकाका सेवाहरूलाई पुर्णरूपमा कम्प्युटरकृत गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

५.४.२ समस्या तथा चुनौति

आधुनिक संचार सुविधामा पहुँचको कमी, संचार माध्यमको सदुपयोगमा कमी, सूचना प्रविधि सम्बन्धि पर्याप्त ज्ञानको कमी आदि यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू हुन् ।

सूचना तथा प्रविधिको विकासका लागि पर्याप्त मात्रामा अनुसन्धान र खोजमुलक कार्य , संचार क्षेत्रमा आवश्यक बजेट विनियोजन नहुन प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको छ । संचार क्षेत्रलाई केवल मनोरञ्जनको साधनका रूपमा मात्र प्रयोग गर्नु यस क्षेत्रको अर्को समस्या हो । गाउँपालिका क्षेत्रको वस्ति स्तरसम्म दूरसञ्चार सेवाको पहुँच विस्तारसँगै गुणस्तर कायम गर्नु प्रमुख चुनौती हो ।

५.४.३ सोच

सूचना प्रविधिमा आधारित स्थानीय अर्थतन्त्रको निर्माण

५.४.४ उद्देश्य

- सूचना तथा संचारका प्रविधिहरूको विस्तार वडा तथा टोलहरूमा पुर्याउनु
- एफ. एम. तथा रेडियो स्टेसनहरूको विस्तार गर्नु
- स्थानीय स्तरबाटै पत्रपत्रिकाहरू प्रकाशन तथा बिभिन्न जनचेतनामूलक सूचनाहरू प्रकाशन गर्नु

५.४.५ रणनीति

- वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था, कृषी तथा पशुसेवा केन्द्रहरू र मा. बि. हरूमा इन्टरनेट सेवा जडान गर्ने
- ब्यक्तिगत घटना दर्ता, सामाजिक सुरक्षा लगत अनलाइन प्रणालीबाट संचालन गर्ने
- प्रोफाइल योजना, जिन्सि सम्बन्धि सफ्टवेयर, डिजिटल नोटिस बोर्ड, मोबाइल एप्स तयार गरी संचालन गर्ने
- सामुदायिक एफ. एम. रेडियो स्थापना गर्ने
- सूचना प्रविधिको प्रयोग बारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीका लागि क्षमता विकास तालिम चालन गर्ने
- पदाधिकारी तथा सेवाग्राही संवाद कार्यक्रम संचालन गर्ने

५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
इन्टरनेट सेवा उपलब्ध घर परिवार	प्रतिशत	१०	१२	१५	३०	४५
डिजिटल बोर्ड रहेको सार्वजनिक स्थल	संख्या	१	१	५	१०	१५
मोबाइल प्रयोगकर्ता घर परिवार	प्रतिशत	८५	९०	९२	९५	१००
सूचना प्रविधिमैत्री शिक्षण हुने विद्यालय	संख्या	३	३	५	७	१०

५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	६१३०	३३२०	२८१०	०	५१५	५१६५	४५०	०
२०८२-८३	६४८०	३४८०	३०००	०	९५०	५०३०	५००	०
२०८३-८४	७३३०	३८८०	३४५०	०	१०७०	५६५०	६१०	०

५.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	विविध सफ्टवेयर संचालन	गाउँपालिकाको सेवा प्रवाहलाई प्रविधिमैत्री बनाउने	सालबसाली	२०००	

५.४.९ जोखिम तथा अनुमान

उपलब्ध प्रविधिको उपयोग, बजेटको सुनिश्चिता, दक्ष मानव संसाधन उपलब्ध भएमा उल्लिखित उपलब्धि हासिल हुनेछ । सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

परिच्छेद ६: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

यस परिच्छेद अन्तर्गत वन भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता, वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन लगायतका उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरू समावेश गरिएको छ।

६.१ वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता

६.१.१ पृष्ठभूमि

लालझाडी गाउँपालिकाको सबै भन्दा बढी भूभाग वनले ओगटेको छ। ९५४० हेक्टर क्षेत्रफल सहित यस गाउँपालिकाको ६२.१% भू-भागमा वन रहेको छ। यहाँ २७ वटा सामुदायिक वनले कुल वन क्षेत्रको ६.४३% क्षेत्रफल ओगटेको छ भने बाँकि ९३.५६% राष्ट्रिय वन रहेको पाइन्छ। वन तथा वन पैदावार यहाँका वासिन्दाहरूको प्रमुख जिविकोपार्जनको साधनको रूपमा रहेको छ। यहाँको वनमा विशेष गरि साल, साँज, सिसौ जस्ता असल काठ लगायत अन्य बिभिन्न प्रजातिका रुख, बुट्यान तथा झाडीहरू पाइन्छन्। गाउँपालिकाका वासिन्दाहरूको दैनिक जीवन यापनका लागि आवश्यक दाउरा, घाँसपात तथा जडिबुटीहरू वनमार्फत उपलब्ध भइरहेको छ। यहाँका वनक्षेत्रमा बाघ, हात्ति, जरायो, चित्तल, बँदेल, बाँदर, दुम्सी लगायतका बन्धुजन्तुका साथै कोइली, सुगा, मयुर, कालिज जस्ता पन्छीहरू पनि रहेको पाइन्छ।

भू तथा जलाधार संरक्षणमा तीन तहका सरकारको पहल र अग्रसरता रहेको छ। नदि किनारा संरक्षण, बाढी नियन्त्रण, जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र पोखरीहरूको सफाई जस्ता गतिविधि सञ्चालन भएका छन्। लालझाडी गाउँपालिकाको भू-उपयोगको अवस्था हेर्दा सबैभन्दा बढी अर्थात् ६२.१ प्रतिशत भू-भाग वन क्षेत्रले ओगटेको छ। कूल क्षेत्रको २२.९ प्रतिशत खेतयोग्य जमिन रहेकोमा करिब ६ प्रतिशत आवास क्षेत्रका लागि उपयोग भएको छ। गाउँपालिकाले विभिन्न ठाउँमा बृक्षारोपणको कार्य पनि गर्दै आएको छ। बाढी तथा पहिरो नियन्त्रण, खोला तथा खहरे संरक्षण तथा ताल, पोखरीको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापन पनि नगन्य मात्रामा भएको देखिन्छ। भू-संरक्षणको क्षेत्रमा यस गाउँपालिकामा धेरै कार्यहरू गर्न आवश्यक देखेको छ। वर्षातको समयमा नदि कटान र भू-क्षय यहाँका प्रमुख समस्याहरू हुन्। मुख्य रूपमा दोदा नदिको कटानले धेरै ठाउँमा खेतयोग्य जमिन बगरमा परिणत हुने गरेको छ। जैविक विविधताले सम्पन्न यस गाउँपालिकाका वन, सिमसार क्षेत्र, नदिनाला, खोल्सा, जलाधार, सार्वजनिक क्षेत्रहरूको पहिचान गरि संरक्षण र संवर्धन गर्न सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू एकजुट हुनुपर्ने देखिन्छ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौति

वन पैदावारको दीगो तथा बैज्ञानिक उपयोग हुन नसक्दा गाउँपालिकावासिलाई वनबाट हुनसक्ने जति फाईदा पुगेको छैन। वन, हरियाली र जैविक विविधताको संरक्षण र दीगो व्यवस्थापनमा यथोचित ध्यान पुग्न सकेको छैन। वातावरणीय स्वच्छता, प्राकृतिक स्रोत र साधनको समुचित उपयोग र संरक्षण हुन सकेको छैन। शहरीकरण तथा अतिक्रमणका कारण वन क्षेत्रको संरक्षणमा चुनौति थपिएको छ। सामुदायिक वनहरूको संरक्षण र व्यावसायिक उपयोगका लागि कानुनी अड्चनहरू रहेको छ। जलवायु परिवर्तनका कारण यस क्षेत्रमा नदि कटान तथा डुबान जस्ता प्राकृतिक प्रकोपको प्रतिकूल असर परेको छ। स्थानीय बासिन्दाबाट आफ्नो वनको जैविक विविधता तथा पर्यावरणीय प्रणालीको सेवाबारे कम

जानकारी रहेको छ । शहरीकरणलाई व्यवस्थित हुन नसक्दा वन तथा जैविक विविधताको संरक्षणमा कठिनाई भएको छ । दिगो र वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन प्रणालीको अनुसरण हुन सकेको छैन । विश्वब्यापीरूपमा बढ्दै गएको जलवायु परिवर्तनको असरबाट सुरक्षित तरिकाले वन सम्पादको संरक्षण तथा वनजन्य स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापन अर्को चुनौतिको विषय रहेको छ ।

६.१.३ सोच

दिगो वन, जलाधार तथा पर्यावरणमार्फत समृद्धि

६.१.४ उद्देश्य

- दीगो ब्यवस्थापन द्वारा वनक्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्नु
- वनजनित कृषाकलापहरूको प्रवर्धनबाट आयआर्जन तथा रोजगारिका अवसरहरू सृजना गर्नु
- जैविक विविधता र स्रोतको संरक्षण लगायत वातावरणीय सेवाबाट प्राप्त हुने लाभ वृद्धि र न्यायोचित वितरण गर्नु
- जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक प्रभाव न्यूनिकरण तथा अनुकूलन रबिपद् जोखिम न्यूनिकरणका उपाय अवलम्बन गर्दै जलस्रोत तथा भूमि संरक्षणबाट भूमिको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न वनक्षेत्रको एकिकृत संरक्षण र ब्यवस्थापन गर्नु

६.१.५ रणनीति

- वनजंगल संरक्षण गर्न वन उपभोक्ता समितीलाई कृषाशील गराउने
- नियमित बृक्षारोपण र वनको संरक्षणलाई ब्यवस्थित गर्ने
- जग्गा यकिन गरि वन अतिक्रमण रोक्ने
- बहुउपयोगी जातजातीको बिरुवाको लागी नर्सरी स्थापना गर्ने
- जोखिमक्षेत्र पहिचान गरी घेराबार एवं संरक्षण गर्ने
- सम्बन्धित बिज्ञबाट पहिचान गराई जडिबुटिको ब्यवसायिक खेती गर्ने
- जैविक विविधतालाई संरक्षण गर्ने उपायको खोजी तथा कार्यान्वयन गर्ने
- जडिबुटि उत्पादन र संकलनलाई ब्यवस्थित गर्ने
- वन पैदावार र जडिबुटिको बजार प्रवर्धन गर्ने
- उपभोक्ता समितीका पदाधीकारीको लागी क्षमता विकास, लेखा ब्यवस्थापन तालिम संचालन गर्ने
- उपभोक्ताहरूलाई सिपमूलक तथा जीविकोपार्जन सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने

६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
सामुदायिक वन	संख्या	२७	२७			
पार्क तथा उद्यान	संख्या	०	०	१	१	१
संरक्षित ताल तलैया तथा सिमसार क्षेत्र	संख्या	०	०	१	२	४
नदी नियन्त्रणका लागि गरिएको बाँध तथा स्परको क्षेत्र	बर्ग मी.	१५६०	१५६०	१८५०	२१००	२२५०
नयाँ वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्र	हेक्टर	०	०	०	१	२

६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	१६०४५	८६८५	७३६०	०	१०५०	१३७९५	१२००	०
२०८२-८३	१६५३०	८८८०	७६५०	०	१६६०	१३६२०	१२५०	०
२०८३-८४	१७५३०	९२८०	८२५०	०	१९८०	१४२१०	१३४०	०

६.१.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	शितल चौतारी कार्यक्रम	प्रत्येक बस्तिको पायक पर्ने ठाउँमा वर पिपलको चौतारि बनाउने	सालबसाली	२०००	कम्तिमा २० नयाँ चौतारीहरू बनेको हुने
२	सिमसार, ताल तथा पोखरी मर्मत तथा निर्माण	जलीय वातावरणको संरक्षण गरी पर्यटनको प्रवर्धन गर्ने	सालबसाली	८०००	ताल तथा पोखरीहरूको संरक्षण भएको हुने
३	तटबन्ध निर्माण	सडक तथा बस्ति नजिक भू-क्षय रोक्ने	सालबसाली	५०००	तटबन्ध निर्माण भएको हुने

६.१.१ जोखिम तथा अनुमान

देशभित्रका सबै निकायहरूको समन्वयका साथै यस क्षेत्रको अपरिहार्यता बुझी प्राथमिकताका साथ बजेट ब्यवस्थापन हुनसकेमा यो क्षेत्रबाट उच्चतम लाभ लिनसकिने छ। संघीय संरचना अनुसारको नीतिगत, कानूनी र संरचनागत व्यवस्था, समुदाय तथा सरोकारवालाको सहभागिता, यस क्षेत्रमा श्रोत साधनको लगानीमा प्राथमिकता प्राप्त भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने अनुमान गरिएको छ। जलवायु परिवर्तनको असर, महामारी र अन्य विपद् जोखिममा वृद्धि, स्रोतको अनियन्त्रित दोहन र उत्खनन् तथा अनियन्त्रित निर्माण जस्ता जोखिम पक्षहरू रहेका छन्। उल्लिखित जोखिम पक्षको सम्बोधन नभएमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुन सक्छ।

६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

६.२.१ पृष्ठभूमि

संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने मौलिक व्यवस्था गरी यसको व्यवस्थापनलाई तीनै तहका सरकारको उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ। वातावरणीय व्यवस्थापन भनेको प्राकृतिक स्रोतहरूसँग मानवको विवेकपूर्ण संयोजन हो जहाँ कानुनी दायरा, आर्दशतम उपभोग, पर्यावरणीय सन्तुलनजस्ता आधारभूत तथ्यहरू पनि समावेश भएको हुनुपर्दछ। लालझाडी गाउँपालिकाको अधिकांश क्षेत्र वन तथा कृषी क्षेत्रको रूपमा रहेकोले यहाँको वातावरण स्वच्छ, सफा र हराभरा देखिन्छ। वायू तथा ध्वनि प्रदुषण यो क्षेत्रमा नगन्य रहेको पाइन्छ। तर निकासिको कमजोर अवस्थाले जलप्रदुषण कमजोर अवस्थामा रहेको छ। गाउँपालिकाका बिभिन्न खुल्ला क्षेत्र, सार्वजनिक स्थल, पाटी पौवा तथा चौतारीहरूले पनि यस क्षेत्रको वातावरणलाई शुद्द राख्न मद्दत पुर्याएका छन्।

पालिका क्षेत्रमा हरित पूर्वाधार विकासका ठूला आयोजनाहरू नभएता पनि बैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रमा नीतिगत प्रवर्धन गर्ने, सौर्य ऊर्जालाई बढावा दिने, खाना पकाउने स्रोतको रूपमा दाउराको प्रयोग कम गर्दै जाने, बायो ग्याँसमा अनुदान उपलब्ध गराउने जस्ता कार्यक्रमहरू संचालन भैरहेको पाइन्छ। गाउँपालिकालाई खुल्ला दिशापिशावमक्त गाउँपालिका घोषणा

गरोसकेको भएता पनि सरसफाईको अवस्था हेर्दा यस गाउँपालिकामा एक घर एक चर्पिको कार्यान्वयन पूर्ण रूपमा नभएको देखिन्छ ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौति

यस क्षेत्रमा फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि संकलन, ढुवानी र सुरक्षित विसर्जनको सुरुवात गरेतापनि त्यसको व्यवस्थापन भने भैसकेको छैन । वस्ति तथा गाउँ क्षेत्रमा जथाभावी फोहोर फ्याक्ने, प्लाष्टिकको अत्याधिक प्रयोग गर्ने, ढल तथा प्रशोधन केन्द्रको व्यवस्था नहुँदा फोहोरको उचित व्यवस्थापन नहुने, वायु, जल तथा ध्वनी प्रदूषण जस्ता वातावरणीय समस्याहरू वृद्धि भईरहेका छन् । वातावरण सम्बन्धी यस क्षेत्रको प्रमुख समस्यामा फोहोर व्यवस्थापन तथा दोश्रो समस्याको रूपमा जल प्रदूषण रहेका छन् । वन तथा वातावरण क्षेत्रको संरक्षणमा समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गर्नु, मानव र वन्य जन्तु बीचको व्यवस्थापन गर्नु, जलवायु अनुकुलन कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु र उत्पादित फोहोरको व्यवस्थित व्यवस्थापन गर्नु वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन क्षेत्रका चुनौती हुन् ।

६.२.३ सोच

स्वच्छ एवम् सन्तुलित वातावरण, वातावरणमैत्री कार्यक्रमहरूलाई प्रोत्साहन

६.२.४ उद्देश्य

- समुदायका पायक पर्ने स्थानहरूमा फोहोर संकलनको व्यवस्था मिलाउनु
- सरसफाई सुविधाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु

६.२.५ रणनीति

- बजार केन्द्रहरूमा सार्वजनिक शौचालयहरूको व्यवस्था गर्ने
- बिद्यालय तथा सरकारी कार्यालय हातामा नियमित सरसफाईको व्यवस्था गर्ने
- जनचेतना कार्यक्रम, फोहोर बर्गीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्ययोजना तर्जुमा गरि लागु गर्ने
- प्रत्येक घरधुरीमा कम्तीमा दुई बिरुवा रोप्ने अभियान संचालन गर्ने
- बगैँचा र करेसाबारी प्रवर्धन गर्ने
- सुधारीएको चुलो लगायत बैकल्पिक ऊर्जाका प्रविधिहरू प्रवर्धन गर्ने, सौर्य वस्ति विस्तार गर्ने
- प्लास्टिक झोला तथा शिशामुक्त गाउँपालिका निर्माण गर्ने

६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
शौचालय प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	९०	९५	९७	९९	१००
ल्यान्डफिल्ड साइट	संख्या	०	०	१	१	१
फोहोर संकलन साधन	संख्या	०	०	१	१	२
स्रोतमा नै फोहर वर्गिकरण तथा व्यवस्थापन गर्ने घरपरिवार	बर्ग मी.	१०	१५	२०	२५	३०

६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	२२११०	११९७०	१०१४०	०	३५००	१६४००	२२१०	०
२०८२-८३	२१०६०	११३१०	९७५०	०	४४५०	१४२९०	२३२०	०
२०८३-८४	२३३७०	१२३७०	११०००	०	४९७०	१५८४०	२५६०	०

६.२.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	ल्यान्डफिल्ड साइट निर्माण	फोहरमैलाको ब्यवस्थापन	२०८२-८०८३	१००००	ल्यान्डफिल्ड साइट निर्माण हुने

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
२	फोहर बाट मल बनाउने कार्यक्रम	कुहिने फोहरबाट कृषी मल बनाउने	सालबसाली	१००००	वातावरणीय सुधारका साथै कृषीमा सहजिकरण
३	सरसफाई अभियान संचालन	जनस्वास्थ्य र वातावरणमा सुधार गर्ने	सालबसाली	३०००	जनस्वास्थ्य र वातावरणमा सुधार भएको हुने

६.२.१ जोखिम तथा अनुमान

आन्तरिक तथा बह्य फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनको कार्ययोजना बनाई लागु गरिएको खण्डमा वातावरण प्रदुषणका साथै महामारि लगायतका समस्याहरुबाट उन्मुक्ति मिलेकोहुनेछ । उपलब्ध प्रविधिको उपयोग, बजेटको सुनिश्चिता, दक्ष मानव संसाधन उपलब्ध भएमा र महामारी तथा अन्य अवस्था नभएमा उल्लिखित उपलब्धि हासिल हुनेछ । सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

६.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

६.३.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाको सबै भन्दा ठूलो बिपद् डुबानको कारणले हुने गरेको छ । बाढी, हावाहुरी, चट्याङ, नदि कटान, अगलागी, खडेरी अन्य बिपद्का घटनाहरु पनि बारम्बार दोहोरिने गरेका छन् । स्थानीय बिपद् जोखिम योजना अन्तर्गत केहि तालिम र औजारहरुको व्यवस्था भएता पनि पूर्णरूपमा व्यवस्थापन हुन सकेको छैन । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र आगलागी भएमा छिमेकी नगरपालिका तथा अन्य निकायमा सम्पर्क गर्नुपर्ने अवस्था रहेको पाइन्छ । त्यस्तै मानवीय क्रियाकलापबाट वातावरणमा पर्न जाने नकारात्मक प्रभावहरुले वातावरणीय प्रकोपको जोखिमलाई बढाउँदै गएको छ । यस्ता जोखिमलाई स्वीकार्य र संभाव्य तहमा घटाउन विपद् व्यवस्थापनलाई नीतिगत, क्षेत्रगत तथा कार्यक्रमिक सवै तहमा मूलप्रवाहीकरण गर्दै लैजानु जरुरी छ ।

लालझाडी गाउँपालिकाको ६ वटा वडामा विपद् व्यवस्थापनका लागि प्राथमिक उपचार केन्द्र स्थापना गरिएको छ । गाउँपालिकाका ६ वटै वडामा समुदायमा आधारित विपद् जोखिम व्यवस्थापन समिति रहेको छ । जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि अन्तर सरकार सहकार्यमा विस्तार हुँदै गएको छ ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौति

बर्षायामको डुबान यो क्षेत्रको प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वतयारी र प्रतिकार्यलाई पूर्ण रूपमा मूलधारमा ल्याउने सकिएको छैन । गाउँपालिका, वडा कार्यालय र स्थानीय टोल विकास संस्थाहरुको विपद् व्यवस्थापनमा क्षमताको कमी रहेको, आकस्मिक तयारी योजना तथा प्रतिकार्य योजनाहरु तर्जुमा गर्नु जरुरी रहेको, बर्षाको समयमा डुबान तथा नदि कटान भई खेतीवारी, बाटो, घर, वस्ती डुब्ने तथा भौतिक पूर्वाधारमा समेत क्षति पुग्ने समस्या

बढ्दै गएको छ । जलवायु परिवर्तनको असर जैविक विविधता, वर्षाको प्रवृत्ति तथा जलाधार क्षेत्रमा प्रत्यक्ष रूपमा परेको छ । आगालागी, डढेलो, महामारी जस्ता प्राकृतिक प्रकोप यस क्षेत्रका अन्य समस्या हुन ।

६.३.३ सोच

“सबै प्रकारका विपद्हरूको प्रभावकारी व्यवस्थापनबाट विपद् उत्थानशील स्थानीय सरकार” विपद् जोखिम व्यवस्थापन

“जलवायु उत्थानशील गाउँपालिकाको निर्माण” जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

६.३.४ उद्देश्य

- विकासका योजनामा विपद् व्यवस्थापनलाई समाहित गराई विपद्बाट हुने मानवीय एवं भौतिक लगायतका क्षतिलाई न्यूनिकरण गर्नु
- दीगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न वातावरण संरक्षण गराउनु
- वातावरणमा दूरगामी असर पार्ने प्लाष्टिकजन्य वस्तुको प्रयोगमा कमी ल्याउनु

६.३.५ रणनीति

- विपद् पूर्वतयारि, न्यूनिकरण, आकस्मिक उद्धार, राहत लगायत विपद् व्यवस्थापनका सबै आयाम समेट्ने गरि विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रम संचालन गर्ने
- विपद् जोखिमबाट बच्ने उपायको अभ्यास लगायत झटपट झोला प्रयोगको तालिम गर्ने
- भवन आचार संहिता कार्यान्वयनमा ल्याउने, भवनलाई भूकम्प प्रतिरोधि बनाउने
- सबै बिद्यालय भवन सबलीकरण गरी भूकम्प प्रतिरोधि बनाउने
- सुरक्षा निकायहरूमा तालिमप्राप्त टोली खटाउन सम्बन्धित निकायमा समन्वय गर्ने
- स्वास्थ्य संस्थाको स्तरोन्नति सहित प्रत्येक स्वास्थ्य चौकीमा एक थान एम्बुलेन्स व्यवस्था गर्ने
- हरेक वस्तीपिच्छे खुला क्षेत्र तथा सुरक्षित आवास गृहको निर्माण गर्ने
- नदि तटीय क्षेत्रमा साइरन आदि बाढी पूर्वसूचना प्रणाली कार्यान्वयनमा ल्याउने
- नदि किनारमा तारजालि तथा बायो ईन्जिनियरिङ बिधिबाट तटबन्धन गर्ने
- भू-उपयोग नीति र योजना कार्यान्वयन गर्ने
- जोखिमयुक्त क्षेत्र संरक्षण गर्न विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदनका आधारमा कार्ययोजना ल्याई कार्यान्वयन गर्ने
- सडक निर्माण गर्दा भूगोल र वातावरणीय सर्वेक्षण गरी मापदण्ड पुरा गरेर मात्र निर्माण गर्ने
- जंगली जनावरको आतंक नियन्त्रणका लागि वन कार्यालयसँग समन्वय गर्ने
- आगलागी नियन्त्रणका लागि कृत्रिम अभ्यासहरू संचालन गर्ने

६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
राहत वितरण गरिएका विपद् प्रभावित घरधुरी	संख्या	२७	२७	५०	७५	१००
बिपद् व्यवस्थापन कोष	रु. हजार	३०००	३०००	५०००	६०००	७०००
पहिचान तथा नियन्त्रण वाढी तथा डुवान स्थल	संख्या	१७	१७	२०	२०	२२
पहिचान तथा अभिलेख भएका सुरक्षित खुल्ला क्षेत्र	संख्या	७	७	१०	१२	१५
सञ्चालनमा रहेका दमकल, एम्बुलेन्स तथा शव वाहन	संख्या	२	२	२	३	३
विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशील संघ संस्था	संख्या	१७	१७	१७	१८	२०

६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	११९१०	६४५०	५४६०	०	१०४०	९५५०	१३२०	०
२०८२-८३	१२९६०	६९६०	६०००	०	२०८०	९५००	१३८०	०
२०८३-८४	१५०००	७९४०	७०६०	०	२३९०	१११४०	१४७०	०

६.३.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	पहिरो तथा नदि कटान क्षेत्र पहिचान	भू-क्षय तथा नदि कटान हुने क्षेत्र पहिचान गरि आवश्यक पहल गर्ने	२०८१-८०८२	२०००	जोखिमुक्त क्षेत्रको पहिचान गरि आवश्यक कारवाहिको लागि पहल गरिएको हुनेछ
२	विपद् राहत वितरण कार्यक्रम	विपद् प्रभावितको जिविकामा सहयोग गर्ने	सालबसाली	४०००	१०० घरधुरि प्रतक्ष्य लाभान्वित

६.३.९ जोखिम तथा अनुमान

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि, तथा निर्देशिकाहरु निर्माण गरिसकेको हुनेछ । संघ, प्रदेश र गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा वृद्धि भएको हुनेछ । स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिबद्धता, सहभागिता समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा वृद्धि हुनेछ । जलवायू परिवर्तनको असर, आर्थिक मन्दी, प्राकृतिक स्रोतको अनुचित दोहन, महामारी, प्राकृतिक बिपत्तिमा वृद्धि जस्ता जोखिमहरु यस क्षेत्रमा रहेका छन् ।

परिच्छेद ७: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

यस क्षेत्रमा नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन, मानव संसाधन तथा क्षमता विकास, स्रोत सुदृढीकरण तथा परिचालन, तथ्याङ्क तथा योजना व्यवस्थापन जस्ता उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरू समावेश गरिएको छ ।

७.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन

७.१.१ पृष्ठभूमि

लोकतान्त्रिक शासन प्रणालीको दिगो आधार न्यायको सुनिश्चितता हो । न्याय व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट मात्र संवैधानिक व्यवस्थाले परिकल्पना गरेको कानूनको शासन, मौलिक हक र मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन तथा शान्ति, सुशासन र विकासका माध्यमबाट राष्ट्रिय जीवनका सबै क्षेत्रमा न्यायपूर्ण व्यवस्था कायम गर्न सम्भव हुन्छ । यसका लागि नगरपालिकामा न्याय प्रणालीको विकास, विस्तार र कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक छ । सङ्घीय संरचना अनुसार गठित स्थानीय सरकार आफै संवैधानिक रूपमा अधिकार प्राप्त सार्वभौम सरकार भएकाले गाउँपालिकाले पनि आफ्नो परिस्थिती अनुसारको संस्थागत संरचनाको निर्माण गरी शासकीय अवस्थालाई चुस्त बनाउन सक्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाको निर्णय प्रकृत्यामा स्थानीयको सहभागितालाई सुनिश्चित गर्न सूचना प्रणाली तथा सामाजिक सञ्जालको प्रयोगलाई बढवा दिन थालिएको छ ।

७.१.२ समस्या तथा चुनौति

योजनाबद्ध तथा नतिजामूलक विकास, संस्थागत सुदृढीकरण र सुशासन कायम गर्न उपयुक्त, सरल र सहज प्रणाली स्थापनालगायतका चुनौति विद्यमान रहेका छन् । नेपालको संविधान व्यवस्थाअनुसार गाउँपालिकाले अझै विपद् व्यवस्थापन तथा अनुकूलन, पर्यटन तथा खेलकुद विकास, कला तथा संस्कृति संरक्षण, महिला, बालबालिका र सशक्तीकरणलगायत विषयमा नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि निर्माण गर्न तथा निर्माण भएका ऐन कानूनको समेत पूर्ण कार्यान्वयन हुन सकेको छैन। तर्जुमा भएका ऐन, नीति, नियम, कार्यविधिबारे सबै निर्वाचित जनप्रतिनिधि, वडा समिति, आम नागरिक विशेषगरी विपन्न तथा लक्षित वर्गलाई सुसूचीत गराउने, प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने र त्यसको परिपालन हुन सकिरहेको छैन ।

७.१.३ सोच

“पारदर्शी, जिम्मेवार र जवाफदेही गाउँपालिका”

७.१.४ उद्देश्य

- भ्रष्टाचारजन्य कसुरलाई कडा कारवाहिको प्रकृत्यामा लग्नु
- आयोजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा दीगोपनमा स्थानीय सहभागिता सुनिश्चित गर्नु
- लेखा समितिलाई प्रभावकारि बनाई आय र ब्ययको जानकारी सार्वजनिक गरि सबै सरोकारवालासम्म पुर्याउनु

- उत्तरदायित्वले अख्तियारीको दुरुपयोगलाई नियन्त्रण गरि गुणस्तरीय सेवाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्नु

७.१.५ रणनीति

- सामाजिक जवाफदेहिता तथा पारदर्शिता सम्बन्धि कार्यविधि निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने
- सार्वजनिक सुनुवाई ब्यवस्थित गर्ने
- उपभोक्ता समितिमा सार्वजनिक लेखा परिक्षण सम्बन्धि क्षमता विकास तालिम कार्यक्रम गर्ने
- सबै कार्यालयहरूमा नागरिक वडापत्र तयार गरि राख्ने
- कार्यविधि बनाई सेवाग्राहिको सन्तुष्टि मापन गर्ने
- सूचना अधिकारी र गुनासो सुन्ने अधिकारी तोक्ने
- पेशिक फछ्योट तथा बेरुजु असुल गर्न प्रभावकारी कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने
- गुनासो पेटिका सहित नियमित गुनासो सुनुवाईको ब्यवस्था गर्ने

७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
नयाँ नीति, कानून र कार्यविधि तर्जुमा (मस्यौदा समेत)	संख्या	७०	७५	८०	८५	९०
क्रियाशिल नीतिगत समिति र संयन्त्र	संख्या	७	८	१०	११	१२
सार्वजनिक सुनुवाई आयोजना (बार्षिक)	संख्या	१२	१२	१५	१७	१८

७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	५५००	३०००	२५००	०	०	५५००	०	०
२०८२-८३	५५१०	२९६०	२५५०	०	०	५५१०	०	०
२०८३-८४	५६७०	३०००	२६७०	०	०	५६७०	०	०

७.१.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	नीति कानून, न्याय तथा सुशासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	शासन प्रक्रिया, शासन व्यवस्था, सेवा प्रवाह तथा विकास नीति र कार्य सञ्चालन प्रणाली एवम् प्रक्रिया सरल, स्पष्ट र पारदर्शी बनाउनु	सालबसाली	४०००	नीति, कानून तथा कार्यविधि परिपालनामा ७० प्रतिशतले वृद्धि हुनेछ ।

७.१.९ जोखिम तथा अनुमान

संविधान, संघीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम तिनै तहका सरकारका निकायहरु र गैसस, समुदाय, सहकारी र नीजि क्षेत्र बीचको समन्वय, स्रोत साधन, प्रविधि र दक्ष मानव संशाधन सहज उपलब्ध भएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुनेछ । उपरोक्त व्यवस्था हुन नसके अपेक्षित नतिजा हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहने छ ।

७.२ सङ्गठन तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह

७.२.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाको कार्यालय हालमा पुरानो स्वास्थ्य चौकि भवनमा संचालन हुँदै आएको छ । नयाँ गाउँपालिका भवनको लागि आवश्यक जमीनको खोजि भइरहेको छ । सबै वडा कार्यालयहरु निर्माण भई संचालनमा आइसकेका छन् । एकीकृत सेवासहितको गाउँ कार्यपालिका, ६ वटै वडाको केन्द्रमा आधारभूत सुविधासहित वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट सेवा प्रवाह भइरहेको छ । गाउँपालिकाको कार्यसम्पादनमा सहजताका लागि कम्प्युटर सफ्टवेयर प्रणालीहरु स्थापना गरिएको छ ।

गाउँपालिकामा हाल रहेका प्रशासन, योजना, जिन्सी, लेखा, राजस्व, पूर्वाधार, नक्शा, शिक्षा, स्वास्थ्य, महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक, पञ्जीकरण, गैसस, कृषि, पशुपंछी, सहकारी, आन्तरिक लेखा परीक्षण, वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन, कानून र सूचना तथा प्रविधि शाखामा कुल १९१ कर्मचारी कार्यरत रहेका छन्। गाउँपालिकाको जनशक्ति व्यवस्थापनका लागि संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वे गरी संस्थागत संरचना निर्माण गर्ने लक्ष्य रहेको छ। गाउँपालिकाका सबै वडा कार्यालयलाई भौतिक सुविधा सम्पन्न बनाउँदै सहज र सरल सेवा प्रवाहमा जोड दिदै लगेको पाइन्छ।

७.२.२ समस्या तथा चुनौति

संस्थागत संरचना, मानव स्रोत, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धति अवैज्ञानिक र परम्परागत देखिन्छ। गाउँपालिकाको सेवा व्यवस्थापन प्रक्रिया प्रभावकारी हुन सकेको छैन। जनशक्तिको परिचालन तथा गाउँपालिकाको सेवा र सुविधा गुणस्तरीय र कार्य सम्पादन नतिजामुखी हुन सकेको छैन। गाउँपालिकाबाट भएका कार्यहरूको उचित अभिलेख व्यवस्थापन र सबैले बुझ्ने गरि पसिचकहरू सहितको प्रतिवेदन प्रकाशन गर्ने प्रचलन नभएकोले पारदर्शितामा प्रश्न उठ्ने गरेको छ।

७.२.३ सोच

पारदर्शी, जनउत्तरदायी, सदाचारयुक्त र सूचना प्रविधिमा आधारित विधिको शासन तथा सेवा प्रवाह

७.२.४ उद्देश्य

- स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन क्षमता, मानव संसाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु
- छरितो संगठन संरचना, क्षमतावान जनशक्ति गुणस्तरीय सेवा प्रवाहको सुनिश्चित गर्नु
- नगरपालिकाको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली चुस्त र मजबुत पार्नु

७.२.५ रणनीति

- स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज, सूचना प्रविधिमा आधारित र सेवाग्राही मैत्री बनाउने
- कार्यविधि निर्माण गरी सेवा प्रवाह तथा कार्यसम्पादनलाई व्यवस्थित गर्ने
- गाउँ कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयको संगठन तथा क्षमता विकास सुदृढीकरण गर्ने

७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
नगरपालिका कार्यरत मानव संशाधन	संख्या	१२५	१२५	१३०	१३५	१४०
नगरपालिका कार्यरत प्राविधिक र बिषयबिज्ञ कर्मचारी	संख्या	१६	१६	१८	२०	२२
कार्यपालिका र वडा कार्यालय भवन	संख्या	७	७	८	८	८

७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तिय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	५५००	३०००	२५००	०	०	५५००	०	०
२०८२-८३	५५१०	२९६०	२५५०	०	०	५५१०	०	०
२०८३-८४	५६७०	३०००	२६७०	०	०	५६७०	०	०

७.२.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त बिवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	संगठन, मानव संशाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम	स्थानीय सेवा, संगठन, मानव संशाधन र कार्य सम्पादनमा अभिवृद्धि गर्नु	सालबसाली	३०००	कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन प्रणाली लागू भई सेवा प्रवाहको स्तरमा ३० प्रतिशतले सुधार हुनेछ ।

७.२.९ जोखिम तथा अनुमान

संविधान, सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम संगठन, दक्ष मानव संशाधन, सीप र दक्षतामा अभिवृद्धि भएमा अपेक्षित नतिजा हुनेछ। उपरोक्त व्यवस्था हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहेको छ।

७.३ राजस्व तथा स्रोत परिचालन

७.३.१ पृष्ठभूमि

राजस्व तथा स्रोत परिचालनको लागि विद्यमान कर, सेवा शुल्क तथा दस्तुरको दर घटाई दायरा बढाउने रणनीति लिई कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिएको छ। गाउँपालिकाद्वारा तर्जुमा भएका ऐन, नियम, निर्देशिकामा भएको व्यवस्था अनुसारका स्रोत परिचालनको अभ्यास रहेको छ। वेरुजु न्यूनीकरणका लागि नीति तथा कार्यक्रम निर्माण एवम् लगानीमैत्री वातावरण बनाउन आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ। राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा तथा राजस्व परामर्श समितिको अध्ययन र सिफारिसका आधारमा कर तथा गैरकरको दर निर्धारण गरी आन्तरिक आय संकलन गरिएको छ। आन्तरिक राजस्व सुधार तथा अभिवृद्धि कार्यक्रम वित्तीय स्रोत परिचालन तथा पूँजी निर्माण कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेका छन्।

७.३.२ समस्या तथा चुनौति

आर्थिक क्रियाकलाप न्यून हुनु, राजस्वको ठूलो हिस्सा संघीय र प्रदेश अनुदानमा निर्भर रहनु, राजस्वमा करको अंश कम हुनु, करको दायरा कम हुनु तथा सम्भावना अनुरूप राजस्व उठ्न नसक्नु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या रहेका छन्। सबै साना ठुला आर्थिक क्रियाकलापहरूलाई करको दायराभित्र ल्याउनु, आर्थिक वृद्धि र राजस्वबिच सबल अन्तरसम्बन्ध कायम गर्नु, करदाता र कर प्रशासनमा व्यावसायिकता, पारदर्शिता र सदाचारिता कायम गर्नु चुनौति छ।

७.३.३ सोच

सुदृढ र प्रगतिशील राजस्व प्रणाली तथा व्यवस्थित स्रोत परिचालन

७.३.४ उद्देश्य

- उत्पादन, लगानी, व्यावसाय तथा करदातामैत्री एवम् स्वच्छ, तटस्थ, पारदर्शी, प्रगतिशील कर प्रणालीको विकास तथा स्वैच्छिक कर सहभागिताबाट अधिकतम राजस्व संकलन गर्नु
- राजस्वका नयाँ क्षेत्रहरूको पहिचान र विद्यमान राजस्व प्रशासनलाई करदातामैत्री बनाउनु
- आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु र राजस्व प्रणाली सुदृढ बनाउनु

७.३.५ रणनीति

- राजस्वको दायरा, दर र प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमा आधारित र व्यवस्थित गरी आन्तरिक आय तथा बाह्य स्रोत परिचालनमा जोड गर्ने
- स्रोत परिचालनका लागि गैसस, निजी क्षेत्र, समुदाय, विकास साझेदार, प्रदेश र संघीय सरकारका निकायहरूसँग समन्वय र साझेदारीको विकास गर्ने

७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
वार्षिक आन्तरिक आय रकम	रु. हजार	७२२२०	४५६१९	६९०५०	७५९५५	८३५५१
प्रतिव्यक्ति बार्षिक बजेट लगानी	रु.	१६१७३	१७४३४	१८५५४	१९७४६	२११०७
कुल वार्षिक बजेट खर्च	रु. हजार	४०४९४३	४४२६३०	४७७६३४	५१५४५०	५५८६९५
संघीय राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम	रु. हजार	२९०३१४	२७९८१२	२९००१३	३०७७४६	३३३२०९
प्रदेश राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम	रु. हजार	२१५८७	१८६५५	२३५३८	२८८०४	३१२७९

७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा ब्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय ब्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	६३००	३४००	२९००	०	०	५०००	१३००	०
२०८२-८३	६४८०	३४८०	३०००	०	०	५१००	१३८०	०
२०८३-८४	७१७०	३८००	३३७०	०	०	५७००	१४७०	०

७.३.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण	आन्तरिक राजस्व वृद्धि गर्ने	२०८२- ८०८३	१०००	गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार भएको हुने

७.३.९ जोखिम तथा अनुमान

संविधान, संघीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम तिनै तहका सरकार, गैसस, समुदाय, सहकारी र नीजि क्षेत्र बीचको समन्वय, स्रोत साधन, प्रविधि र दक्ष मानव संशाधन परिचालन भएमा अपेक्षित नतिजा हुनेछ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले गाउँपालिकालाई उपलब्ध गराएको वित्तीय अधिकार अनुकूल राजस्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि करको दरमा हेरफेर गरी तत्काल थप तथा योजनाबद्ध प्रयास थाल्नुपर्दछ । उपरोक्त व्यवस्था नहुँदा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहन्छ ।

७.४ तथ्याङ्क प्रणाली र योजना तथा विकास व्यवस्थापन

७.४.१ पृष्ठभूमि

लालझाडी गाउँपालिकाको समष्टिगत विकासलाई मार्गदर्शन गर्न आवधिक योजना तर्जुमा गरी सोको आधारमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयारीको अभ्यास भएको छ । आयोजना बैंक तयार गर्ने, मध्यमकालीन खर्च संरचना मार्फत प्राथमिकता क्षेत्र तथा आयोजना र कार्यक्रममा स्रोत सुनिश्चित गर्ने र मध्यमकालीन खर्च संरचना अनुसार वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन र नतिजामूखी विकास पद्धति कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

गाउँसभाबाट न्यायिक समिति, विद्यान समिति, लेखा समिति र कार्यपालिकाबाट योजना तर्जुमा, शिक्षा, स्थानीय विपद् व्यवस्थापनलगायत विषयगत समिति गठन भई तत्सम्बन्धी विषयमा क्रियाशील उन्मुख छन् । साथै सेवाग्राही तथा लक्षित समुदाय र नागरिक समाजको समेत सहभागितामा सहभागितामूलक योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी गाउँसभाबाट स्वीकृत नीति तथा बजेट र कार्यक्रमलाई बजेट पुस्तिका, वेबसाइट र सूचना पाटीमार्फत् सार्वजनिक गर्ने अभ्यास भइरहेको छ ।

७.४.२ समस्या तथा चुनौति

योजना तथा बजेट तर्जुमा र निर्णय प्रक्रियामा समावेशी तथा सहभागितामा सुधार गर्नुपर्ने प्रयाप्त स्थान छन् । शासन सञ्चालन, योजनाबद्ध विकास तथा मापदण्ड अनुसार सेवा तथा सुविधा प्रवाह गर्न आवश्यक स्रोत परिचालन र दक्षतामा कमी रहेको छ । गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीतिसहित आवधिक योजना अनुसार गाउँपालिकाको विकासको अग्रणी क्षेत्रहरूको गुरुयोजना तर्जुमा हुन सकेको छैन । संविधानले दिएका साझा

अधिकारका बुझाइमा अन्योलता सिर्जना हुनु, कतिपय अवस्थामा एउटै शिर्षकमा फरक फरक तहका सरकारले कर लगाइनु, स्थानीय तहमा भौतिक पुर्वाधार तथा जनशक्ति व्यवस्थापनमा कठिनाई हुनु र सन्तुलित विकासको लागि भौगोलिक विकटता रहनु प्रमुख समस्या रहेका छन् ।

७.४.३ सोच

प्रमाण तथा नतिजामा आधारित विकास प्रशासन

७.४.४ उद्देश्य

- योजना तर्जुमालाई तथ्यपरक, सहभागितामूलक र नतिजामूलक तुल्याउनु
- स्थानीय शासन प्रणालीको सन्तुलीत र दिगो विकास गर्नु

७.४.५ रणनीति

- योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनलाई सूचनामा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउने
- तथ्याङ्क उत्पादन र आपूर्तिमा सबै तथ्याङ्कीय स्रोतहरु जस्तै घरधुरी सर्वेक्षण तथा प्रशासनिक अभिलेख को उपयोग गर्ने
- सङ्घीय र प्रदेश सरकारको सहयोग र समन्वयमा आफ्नो भौगोलिक क्षेत्रको बस्तुस्थिति विश्लेषण गरी सोको सही सदुपयोग गर्ने गरी विविध उपायको अवलम्बन गर्ने
- गैसस, निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्थासँग समन्वय र साझेदारीमा अभिवृद्धि गर्ने

७.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
कुल आयोजना मध्ये उपभोक्ता समितिबाट कार्यान्वयन भएका आयोजनाको अनुपात	प्रतिशत	७०	७०	७०	७२	७५
तर्जुमा भएका दीर्घकालीन, मध्यमकालीन	संख्या	३	३	४	५	६

सूचक	एकाइ	गत आ.ब. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.ब.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१-८२	२०८२-८३	२०८३-८४
रणनीतिक तथा गुरुयोजना योजना						
गाउँमा क्रियाशिल र साझेदार गैसस, सहयोगी र नागरिक समाज संस्था	संख्या	१०	११	१३	१४	१५
समयमा सम्पन्न आयोजना तथा कार्यक्रम	प्रतिशत	६६	७०	७५	७७	८०

७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग ब्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

आ. ब.	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पूँजिगत	बित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१-८२	८५००	४६००	३९००	०	०	७८५०	६५०	०
२०८२-८३	७७५०	३७००	४०५०	०	०	७०७०	६८०	०
२०८३-८४	९३५०	४९५०	४४००	०	०	८५००	८५०	०

७.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

क्र. स.	आयोजना/कार्यक्रम	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजार)	अपेक्षित नतिजा
१	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	गाउँपालिकाको योजना तथा विकास प्रक्रियालाई तथ्यमा आधारित, समावेशी, नतिजामूलक, सहभागितामूलक तथा बनाउनु	सालबसाली	६०००	बिषय क्षेत्रगत गुरुयोजना, आयोजना बैंक, मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा हुने र सो बमोजिम वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा हुनेछ ।

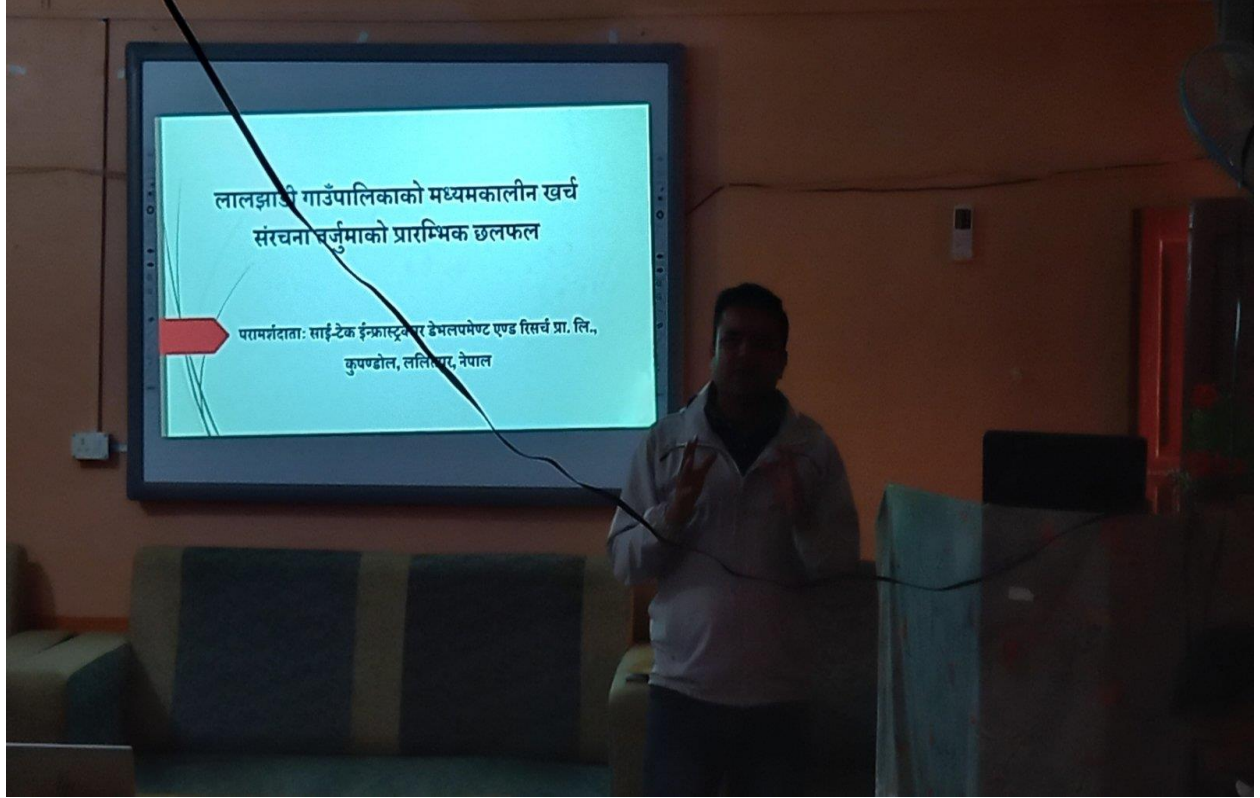
७.४.९ जोखिम तथा अनुमान

संविधान, संघीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम तिनै तहका सरकारका निकायहरु र गैसस, समुदाय, सहकारी र नीजि क्षेत्र बीचको समन्वय, स्रोत साधन, प्रविधि र दक्ष मानव संशाधन सहज उपलब्ध भएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुनेछ । उपरोक्त व्यवस्था हुन अपेक्षित नतिजा हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहने छ ।

आज मिति २०२०/१२/०८ गते भाइतवारको दिन यस कालमा
गाउँपालिकाको कार्यालय बाँकेपुर, बुन्नापुर मा यस गाउँपालिकाको
मध्यमकालिन स्तरको संरचना तर्फमा गरेको लागी प्रारम्भिक छलफल
तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रमको आयोजना गरियो। उक्त कार्यक्रमको
निम्नानुसारको उपस्थिति थियो।

नाम	पद	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१. राज क साई	प्रमुख	९८४८७४९९९	
२. सिद्धराज शर्मा	वि.प्र.		
३. हेम राज उपाध्याय	प्रशासन कार्यालय	९८४८७४९९९	
४. नरेश चौधरी	सुचना प्रसारण	९८४८७४९९९	
५. विश्वेश शर्मा	प्रशासन कार्यालय	९८४८७४९९९	
६. रवि शर्मा	MIS प्रमुख	९८४८७४९९९	
७. कर्ण बहादुर शर्मा	कु.प्र.	९८४८७४९९९	
८. देवराज शर्मा	कृषि	९८४८७४९९९	
९. सरोता शर्मा	सहकारिता	९८४८७४९९९	
१०. प्रमुख जेठ	सुचना प्रसारण	९८४८७४९९९	
११. मनोज शर्मा	लेखी	९८४८७४९९९	
१२. लोकर शर्मा	प्र.प्र.	९८४८७४९९९	
१३. लक्ष्मी प्रसाद शर्मा	वि.प्र.वि.प्र.	९८४८७४९९९	
१४. केशव शर्मा	वि.प्र.	९८४८७४९९९	

प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रमको उपस्थिति

प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम

प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम

मस्यौदा प्रतिवेदनमाथि छलफल कार्यक्रम

मस्यौदा प्रतिवेदनमाथि छलफल कार्यक्रम